ברוך שעשה נסים

מאמר מהרה"ח

רבי הלל מפאריטש

בשילוב שיעורים

מאת הרב יצחק גינזבורג

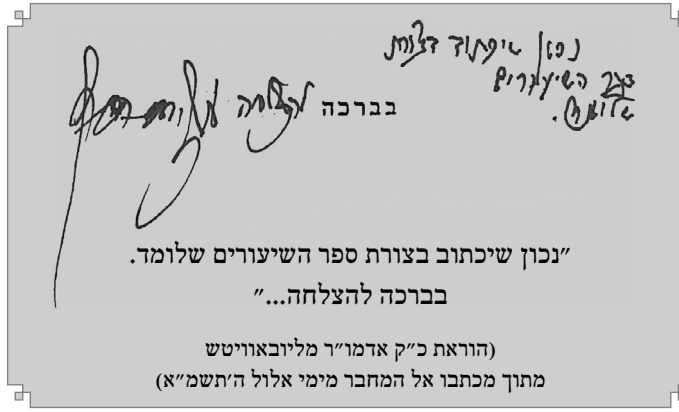
עריכה

דב בער גנוט

תשורה משמחת הנישואין של

דב בער וראעות שיחיו גנוט

כ' אדר תהא שנת פרו ורבו

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד.
בברכה להצלחה..."

(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
מתוך מכתבו אל המחבר מימי אלול ה'תשמ"א)

ג	ל	ע	י	נ	י	
ו	א	ב	י	ט	ה	
נ	פ	ל	א	ו	ת	
מ	ת	ו	ר	ת	ך	

© ה'תשפ"ו

עיצוב: דוד הלל

הפקה: מנחם זאב וינגורט

התוכן

פתח דבר ..... ה

פלח הרימון – ד"ה ברוך שעשה נסים..... ט

פלח הרימון – ד"ה ברוך שעשה נסים פרק א (ח"א)

מהות המושג 'נס' ..... יט

א. חומר וצורה ..... יט

ב. כונה וחפץ פנימיים ..... כו

ג. אהבה, חפץ ודבור ..... כט

ד. חכמה ודבור במעשה הבריאה ..... לב

ה. מהות המושג 'נס' ..... לה

פלח הרימון – ד"ה ברוך שעשה נסים פרק ב (ח"ב)

סודו של נס יציאת מצרים ..... מא

א. סוד המילוים של שם הוי' ..... מא

ב. סוד העיבור והלידה ..... מה

ג. סוד מילוי האלפי"ן של שם מ"ה ..... סא

פלח הרימון – ד"ה "ברוך שעשה נסים" פרקים ג–ד (ח"ג)

סודו של נס חנוכה ..... סו

א. שני סוגי התפעלות ..... סז

ב. האור החדש המאיר בחנוכה ..... עה

ג. זכות אבות וברית אבות ..... פד

ד. ברכת "שעשה נסים" בפנימיות ..... פט

ה. סוד איסור עשית מלאכה בשבת ..... צד

ו. הסיבה להיתר עשית מלאכה בחנוכה ופורים ..... קא

סדר ברכת המזון ..... קה

שבע ברכות ..... קח

פתח דבר

בשבח והודיה עצומים לה׳ יתברך, לכבוד שמחת נישואינו – החה״ת **דב בער** שי׳ עם הכלה המהוללה **רעות** תחי׳ **גנוט** לבית משפחת **גלעדי**, אנו שמחים ונרגשים בהוצאת התשורה לחתונתנו לאור.

לכבוד הנס הפרטי שלנו – **נס הנישואין**, אנו שמחים להוציא לאור את המאמר היסודי ד״ה ״ברוך שעשה נסים״ לרה״ח הלל מפאריטש מתוך ספרו ׳פלח הרמון׳ מלווה בביאורי מו״ר הרב יצחק גינזבורג שליט״א משנת תשמ״ג שזוכים לראות כעת אור בפעם הראשונה.

בקשר לנס הנשואין ומעלת ההתבוננות בו, נצטט מתוך הספר ׳יין משמח׳ (ח״ה שער ׳נס הנישואין׳ עמ׳ קסא ואילך):

> **שתי האותיות הראשונות של נִשואין הן נשׁ, ב–שׁ שמאלית, והן מתחלפות בלשון הקדש גם עם המלה נס. על הפסוק ״אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות״[א] דרשו חז״ל כי ״קשה לזווגן בקריעת ים סוף״[ב], והרי קריעת ים סוף היא הנס הגדול והמובהק ביותר, החותם את נסי חדש ניסן[ג], חדש של נסי נסים (בו קל לחולל נסים קשים בקריעת ים סוף...)**
>
> **אחד המובנים של נס הוא לשון התרוממות, ״נס להתנוסס״[ד], כאשר בנשואין בני הזוג נישאים ומתרוממים יחדיו אל שרשם המשותף (ובפרט נוגעת העליה לאשה ש״עולה עמו ואינה יורדת״[ה]). עם זאת, התשתית הסומכת את נס הנישואין היא דווקא תחושת השפלות הנובעת מכך שמדובר בנס על–טבעי, מתנת חנם מן השמים (תשתית הנס היא**

א. תהלים סח, ז.
ב. סנהדרין כב, א (וראה סוטה ב, א).
ג. ראה מדרש לקח טוב בא (יב, ב): ״ניסן שבו נעשים נסים לישראל״.
ד. תהלים ס, ו.
ה. כתובות מח, א וש״נ.

תודעת "סומך נופלים"[ז]. על כל אחד מבני הזוג להרגיש כי נס הוא שזולתו הסכים להתחתן איתו' ועל שניהם יחד להכיר תודה לה' על נס הנישואין[ח]. "אהבה בתענוגים" תלויה בהרגשת כל אחד מבני הזוג שהוא חי בנס תמידי.

כפי שמבואר בהרחבה במאמר שלפניכם, התוכן הפנימי של המושג נס הוא גילוי שם הוי'. בהתאם לכך, יפה לראות את מאמר חז"ל[ט] שבענין נס הנישואין רואים באופן מובהק ומיוחד את גילוי שם הוי': "הכי אמר רב משום רבי ראובן בן אצטרובילי: מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים – מה' אשה לאיש. מן התורה, דכתיב: 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מהוי' יצא הדבר'; מן הנביאים, דכתיב: 'ואביו ואמו לא ידעו כי מהוי' היא'; מן הכתובים, דכתיב: 'בית והון נחלת אבות ומהוי' אשה משכלת'".

המאמר והשיעורים שלפניכם עוסקים בעיקרם בנס חנוכה, אולם, בהשגחה פרטית, הם מתקשרים גם באופן מיוחד לימים אלו של "מסמך גאולה לגאולה"[יא] – הימים שבין גאולת פורים לגאולת פסח: **בשיעור השני** מבואר בהרחבה סודו של נס יציאת מצרים – גאולת פסח; **ובשיעור השלישי** מבואר (בין השאר) הטעם על פי פנימיות לאמירת ברכת "ברוך שעשה נסים" דוקא בחנוכה ופורים (ולא ביו"ט), והטעם להיתר עשיית מלאכה בחנוכה ופורים (בשונה משבת ויו"ט). **בשיעור הראשון** בתשורה (שאולי יכול להוות גם הקדמה נהדרת ל'שער היחוד והאמונה' לאדמו"ר הזקן) מבואר בעיקר היחס בין הדבור, החפץ והחכמה של הקב"ה בבריאת העולם כהקדמה לביאור מהו נס.

נדגיש כי השיעורים לא עברו את הגהת הרב וכי כל טעות הינה על אחריות העורך בלבד.

ו. נוסח מחיה המתים.

ז. ראה גם יין משמח ח"ב שער א בתורה "כמים הפנים לפנים".

ח. ראה גם יין משמח ח"ג שער ו בתורה "וכל החיים יודוך סלה" (ובכללות השער שם).

ט. מו"ק יח, ב.

י. וראה יין משמח ח"א שער א בתורה "מה' אשה לאיש" ביאור על מאמר חז"ל זה.

יא. מגילה ו, ב.

ברצוננו להודות להורנו היקרים שגידלונו, דאגו לכל מחסרונו ושבזכותם אנו זוכים לשמוח בשמחת נישואינו; למו״ר הרב יצחק גינזבורג שליט״א על השיעורים המאלפים שבתשורה וההשתתפות בשמחתנו; לרב שילה אופן על הגהת השיעורים; לכל האחים והאחיות היקרים שטרחו וסייעו בהכנות סביב החתונה; לכל הבאים לשמוח ולהשתתף בשמחתנו; ו״אחרון אחרון חביב״ – לה׳ יתברך על הנס וההשגחה הפרטית המופלאים בנישואינו. יה״ר שיהיה הנס הפרטי שלנו הכנה וחלק מהנס הכללי של יחוד קוב״ה ושכינתיה בחתונה הגדולה בקיום ההבטחות ״ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך״ ו״עין בעין יראו בשוב הוי׳ את ציון״ תיכף ומיד ממש!

מאתנו באהבה, החתן והכלה

אדר תשפ״ו

פלח הרימון – ד"ה ברוך שעשה נסים

א

ברוך שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. להבין למה אין מברכים כן בפסח שבו גם כן נעשה ניסים דיציאת מצרים וקריעת ים סוף כו'. וגם למה כל היו"ט אסורים בעשיית מלאכה וחנוכה ופורים מותרים בעשיית מלאכה.

הנה יש להקדים מתחלה בדרך כלל ענין הנס מהו ענינו. ויש להקדים לזה ענין הסתירה שנמצא בכ' כתובים. הא' (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, נמצא שבריאת כל העולמות הוא על ידי הדיבור שהוא עשרה מאמרות ובראשית נמי מאמר הוא (מגלה דכ"א ע"ב) כו'. והב' כל אשר חפץ ה' עשה (תהלים קל"ה), דמשמעו שבריאת כל העולמות הוא על ידי פנימיות הרצון הנקרא חפץ.

אך יובן בהקדם שיש בכל העולמות עד רום המעלות בחינת חומר וצורה, ואפילו בנשמות ישראל שהם בחינת פנימיות יש בהם בחינת חומר וצורה, ונקרא (ישעיה מ"ג) בוראך יעקב – הוא החומר; ויוצרך ישראל – הוא הצורה. ואפילו למעלה באצילות, שהוא למעלה מבחינת יש מאין, יש חומר וצורה, רק שם נקרא אור וכלי. וכן ביו"ד ספירות, נקרא עיגולים ויושר.

ובזה יובן הב' כתובים. דמה שאומר בדבר ה' כו' קאי על חומר השמים, אך על הצורה אי אפשר לומר שנעשה על ידי מאמר, כי במאמר אין מבואר כלל איך יהיה צורת השמים כו'. ועל זה אומר כל אשר חפץ כו', להיות כי במאמר מלובש רצונו, וברצון יש כוונה פנימית שהוא ענין השלמות שיהיה באופן כזה, ובאופן אחר לא היה נשלם הכוונה, לכן נעשה כן מכח פנימיות הכוונה שנקראת חפץ. וכיון שהציור נעשה דוקא מכח פנימיות הכוונה, לכן לא היה

יכול להתגלות בדיבור, ונקרא בשם משחתא או מתקלא (זח"ב דקע"ו ע"ב), היינו בחינת קו המדה, והוא חכמה הנגלה שמודדת את הרצון, כי הרצון מצד עצמו פשוט, רק מה שביכולת חכמה זאת למדוד את הרצון שלמעלה ממנה הוא מצד ששרשה בבחינת העונג פנימיות הרצון הנקרא חפץ.

ולכאורה אינו מובן, דלמה לא יומשך גם החומר מבחינת הרצון? כי הרצון הוא בחינת אין סוף ובודאי יכול להתהוות ממנו אפילו החומר! אך הענין הוא, דמציאות החומר כמו שהוא מן הרצון הוא בתכלית הביטול, והרצון הוא שישתלשל למטה עד שיהיה החומר נראה ליש. לכן נשתלשל ונמשך החומר על ידי צירופי אותיות דעשרה מאמרות ואז הוא נראה ליש בדרך כלל ובדרך פרט. אך פנימיות הכוונה שברצון אינו שישאר מציאותו כך, רק אדרבה – שיהופך החושך לאור ויש לאין, ויהיה גילוי אור אין סוף למטה כמו למעלה להיות לו דירה בתחתונים.

וזהו על ידי תורה ומצוות, שעל ידי זה מעוררים שם הוי' שיתגלה להפך היש אשר נמשך משם אלקים. כי הנה כתיב (תהלים קל"ה) גדול הוי' ואדוננו מכל אלקים. וענין מכל אלקים, להיות כי יש ק"כ צירופים בשם אלקים, וע"ב צירופים הראשונים הם עדיין בבחינת הקדושה, אך מ"ח צירופים האחרונים מתפשטים בלעומת זה להחיותם. וזה שאומר גדול הוי' מכל הק"כ צירופים הנזכרים לעיל להפך מיש לאין, והתעוררותו על ידי מעשה התחתונים.

אך שיהיה ביכולת היש להתהפך לאין ולא להתבטל ממציאותו, רק להעשות כלי אליו, היינו מטעם הנזכר לעיל כי גם מתחלה יש בו בחינת כלי לשם הוי', והיינו על ידי הציור שבו שנמשך מבחינת כל אשר חפץ כו'.

אך כל זה הוא בחינת הגילוי דשם הוי' בבחינת אלקים על ידי מעשה התחתונים. אך לפרקים נתעורר שם הוי' מלמעלה להתגלות בשם אלקים וזהו ענין הנס, כי על ידי בחינת גילוי שם הוי' נתהפך הטבע בים ויבשה שמובדלים על ידי מאמרות דשם אלקים, ועל ידי גילוי שם הוי' נתהפך ים ליבשה וכיוצא בזה, כמו (תענית דף כ"ה ע"א) מי שאמר לשמן ידלק יאמר לחומץ וידליק כו':

ב

ואחר שנתבאר ענין הנס שהוא על ידי התגלות שם הוי' בבחינת אלקים ולכן מהפך הצירופים כנזכר לעיל. עתה יש להבין בפרט ענין ההפרש בין הנס דיציאת מצרים ובין הנס דחנוכה ופורים. כי הנה בשם הוי' יש כמה

מדריגות, כמו שם הוי׳ במלוי אלפי״ן ומלוי יודי״ן, וביציאת מצרים היה הנס על ידי התגלות שם הוי׳ במלוי אלפי״ן, ובחנוכה ופורים במלוי יודי״ן.

ויש להבין ענין הנס דיציאת מצרים מהו ענינו. כי הנה ידוע שגלות נמשל לעיבור וגאולה ללידה. כמו שכתוב בכתבי האריז״ל, שבגלות מצרים היה זעיר־אנפין בבחינת עיבור במעי אימא עילאה, ולכן היה ביכולת פרעה, שיונק מאחורי מול עורף (זעיר־אנפין), לא להניח את בני ישראל, שהם בני זעיר־אנפין, לצאת מתחת ידו. ועל ידי הנס שנתגלו אורות עליונים דאבא ואמא בכח זרועות דאריך המלובש בתוכם, נעשה בחינת לידת זעיר־אנפין מלמעלה וממילא יצאו בני ישראל מהגלות כו׳. ולהבין מהו ענין עיבור ולידה, יובן מבשרי, כעובר במעי אימא שהוא מונח ראשו בין ברכיו, נמצא שהראש מוסתר ונעלם בברכיו, וכשנולד נתגלה. וכמו כן ברוחניות, עיבור היינו כמו אצל המון־עם שרובם אין להם השגה והתפעלות בבחינת אלקות, רק כולם יש להם בחינת הודאה מרחוק, שמודה על האמת דכולא קמיה כלא חשיב כו׳, וזהו נקרא שהמוחין נעלמים בנצח־הוד־יסוד בעיבור. מה שאין כן אותם שיש להם השגה ומוחין בבחינת התיישבות איך דכלא חשיב קמיה יתברך, ועל ידי זה נמשך אהבה ויראה בגילוי, זהו חב״ד וחג״ת, ומזה נעשה הסכם חזק לסור מרע ועשה טוב כל היום, וזהו נצח־הוד־יסוד זהו לידה, שהראש וגוף הם בהתגלות והרגלים למטה.

ועתה יובן עיבור ולידה בזעיר־אנפין דאצילות. ויובן בהקדם ענין המסירות נפש שהוא באחד, ולמה אין אומרים יחיד שיהיה המסירות נפש ביחיד שלמעלה מאחד. והענין הוא שבחינת יחיד הוא בחינת אור אין סוף כמו שהוא לעצמו למעלה מהיות אפילו מקור למקור לעולמות, שהוא לבדו ובלעדו הכל אין ואפס המוחלט. ובחינה זאת מתגלית בכלים דחכמה ובינה עילאין דאצילות הנקראים אבא ואמא עילאין בכתבי האריז״ל, שנקרא חכים ולא בחכמה ידיעא, מבין ולא בבינה ידיעא, שבחינת כלים דחכמה ובינה הם גם כן למעלה מהיות מקור לעולמות. ולכן, גם אחר ההתלבשות דאור אין סוף בכלים אלו, נקרא גם כן בחינת יחיד, להיות שאין הגילוי רק עדיין לעצמו ואין מתגלה על ידו בעולמות, ונקרא דעת עליון. אך המוחין, מקור המדות, שנקרא ׳ישראל־סבא ותבונה׳ בכתבי האריז״ל, נקרא אחד, שהוא בלשון הקדש התאחדות דברים נפרדים, והיינו כל פרטי התחלקות מדריגות העולמות שמתאחדים במקורם שהם המדות והמוחין השייכים למדות. וזהו גם כן הציורים דאח״ד, כי ח׳ ד׳ – ז׳ רקיעים וארץ, וד׳ רוחות העולם, שכולל כל ההשתלשלות עד רום המעלות;

וא' הוא אלופו של עולם, שזהו בחינת אור אין סוף המאיר במדות דאצילות הכולל ומייחד אותם כו'.

ולזה צריכה להיות המסירות נפש באחד דייקא, כמו שכתוב (זכריה י"ד) והיה ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד, והקשו (ספ"ג דפסחים): אטו האידנא לאו אחד? והתירוץ, דהאידנא אין הגילוי רק למעלה באצילות, ששם איהו וחיוהי וגרמוהי חד (הקדמת ת"ז), ולכן הז' רקיעים וארץ דשם, שהם בחינת ז' המדות, הם בטלים בבחינת אור אין סוף בתבלית היחוד, מה שאין כן למטה, בבריאה־יצירה־עשיה, אינו מתגלה בחינת אחד כמו למעלה ממש, רק מלובש בלבוש דבחינת ועד, וכמאמר (זח"ב דקל"ד ע"א) דועד בחילופי אתוון דאחד.

אך לעתיד לבא יהיה הוי' אחד ושמו אחד, שיהיה הגילוי למטה כמו למעלה על ידי שיהפך לאור ויאיר שם הוי' למטה כמו למעלה, ולזה צריך מסירות נפש באחד כו'. וזהו עיבור, היינו כאשר מאיר אור אין סוף במדות דאצילות בבחינת קטנות המוחין, והיינו האור הנמדד בתחילת הבריאה. ובחינת אורות המוחין ומוחין דגדלות דזעיר־אנפין, כלולים ונעלמים במקורם בחינת יחיד, היינו חכמה ובינה עילאין שנקרא בחינת יחיד. מה שאין כן, לידה היינו שנתגלו האורות ומוחין דגדלות מבחינת אבא ואמא שנקרא יחיד, לבחינת המדות שנקרא זעיר־אנפין, ועל ידי זה נמשך גילוי אור אין סוף בזעיר־אנפין כמו למעלה באבא ואמא, שזהו ענין יהיה ב' פעמים י"ה, וממילא נמשך האור במלכות דאצילות ומשם למטה בבריאה־יצירה־עשיה כמו למעלה בזעיר־אנפין, שזהו ענין הוי' אחד ושמו אחד.

וזהו ענין גלות מצרים שהיתה בבחינת עיבור, והיינו שהאורות ומוחין דזעיר־אנפין היו כלולים ונעלמים במקורם בבחינת בינה, ולכן, אף שיש גילוי גדול למעלה שהוא בבחינת אבא ואמא שהוא בחינת יחיד, מכל מקום אינו פועל למטה כלום, כי למטה הוא בחינת הסתר. ולכן ביכולת פרעה להסתיר האור להיות נראה עולם כמנהגו על פי טבע, ולכן אמר (שמות ה') לא ידעתי את הוי' ולכן היה מושל על בני ישראל. מה שאין כן, ביציאת מצרים היה הנס שנתגלו אורות ומוחין דגדלות דזעיר־אנפין שהיו נעלמים באבא ואמא, ויצאו מהעלם לגילוי במדות, שזהו גילוי אור דאחד, וממילא נמשך התגלות ביטול בעולמות איך דשם הוי' הוא המנהיג כל העולמות, ולכן משנה הטבע לפעמים, ולכן נתבטל בחינת פרעה המסתיר אור שם הוי' וממילא יצאו בני ישראל מן הגלות כו'.

וזהו הנזכר לעיל כו' שביציאת מצרים היה הנס על ידי שם הוי' במילוי אלפי"ן, כי ענין המילוי מורה על התגלות, כי זהו עצמו ענין המלוי, כמו אות א', כאשר מחשב אותו במחשבה אינו מחשב רק הא' בלבד, וכאשר צריך לדבר אותו בדיבור, מוכרח לפרש אותו אל"ף. ולכן בחינת האלפי"ן שבמלוי דשם מ"ה מורים על כח פעולת שם מ"ה, דהיינו, שפעולתו הוא לגלות אור חכמה עילאה, בחינת חכים ולא בחכמה ידיעא, שיתגלה בבחינת המדות דזעיר־אנפין, שזהו ענין הגילוי דאחד. והכוונה שיתגלה בחינת יחיד בבחינת אחד, ומשם יתגלה בבחינת המלכות הנקרא חכמה תתאה, שזהו ענין הגילוי למטה כמו למעלה כבעת יציאת מצרים.

ועל זה מורה אות א, שהוא יו"ד למעלה ויו"ד למטה, שזהו יו"ד בראש – חכמה עילאה, ויו"ד בסוף – חכמה תתאה דשם אדני, בחינת חכמה שבמלכות. וקו האלכסוני שהולך משמאל לימין, הוא בחינת המדות המחברים חכמה עילאה בחכמה תתאה. דמתחילה מתגלין המוחין העצמיים דחכמה ובינה עילאין הנקרא מוחין דגדלות בבחינת המדות דזעיר־אנפין, וממדות דזעיר־אנפין למלכות. ונמצא שהמדות המה ממוצעים לחבר חכמה עילאה בחכמה תתאה ועליהם מורה קו האלכסוני.

ומה שמתחיל להלוך משמאל, היינו להיות שהכוונה שיאיר חכמה עילאה בגלוי בבחינת אור פנימי בחכמה תתאה שיתקבל בכלים דמלכות ומקור השפע דאור פנימי הוא על ידי הגבורה דייקא. כי הגם שעל ידי החסד נמשך האור, אבל נשאר בבחינת מקיף, כמו שכתוב וימינו תחבקני, אבל שיתקבל בדרך אור פנימי הוא על ידי הגבורות דייקא, כמו שכתוב (שה"ש ב') שמאלו תחת לראשי, שהגבורות מגביהים לראש כנסת ישראל והוא על ידי אור פנימי דייקא. ולכן מתחיל משמאל, שהגבורה הוא עיקר בהשפעה זאת דחיבור החכמה עילאה בחכמה תתאה, והוא על ידי אור פנימי דייקא והוא הנס דיציאת מצרים:

ג

ועתה יש להבין ענין הנס דחנוכה שהיה על ידי שם ע"ב במלוי יודי"ן. כי הנה יש להבין ההפרש בין גלות מצרים לגלות יון. כי גלות מצרים היתה בחיי הגוף, שמררו חיי אבותינו במצרים ועבדו בהם בחומר ובלבנים, ובנו ערי מסכנות. ואם כן, גם ברוחניות–הנשמה היתה גם כן הגלות, בבחינת חיי הגוף שבנשמה, שהוא ענין התעלות חיי בשר. והיינו חיות הנשמה הנמשכת מצד הרגשת גילוי אור אין סוף שבפנימיות העולמות איך שהוא מחיה ומהווה,

שמזה תתפעל הנשמה באהבה עד שתגיע התפעלות בלב בשר דנפש הטבעית לאהבת ה' ונקרא חיי הגוף שבנשמה.

ולמעלה, באדם העליון, היתה גם כן בחינת הגלות בבחינת מקור העולמות הנקרא זעיר־אנפין, כמו שכתוב (תהלים פ"ט) כי אמרתי עולם חסד יבנה עם בחינת המוחין שבהם שהם היו בבחינת הסתלקות ובחינה זאת נקראת למעלה בחינת חיי הגוף. כי כל העולמות נקראים בשם גוף. ובחינת מוחין והמדות עליונות דאצילות הם בחינת חיי כל העולמות ונקראים חיי הגוף.

מה שאין כן בגלות יון לא רצו למשול על חומר הגוף כלל ולא רצו לגלות אותם מארצם, רק הניחו אותם שרויים על אדמתם, רק הגלות היתה שרצו להשכיחם תורתך כו' ואם כן היתה הגלות בחיי הנשמה שרצו להסתיר את חכמה עילאה הנקראת חכים ולא בחכמה ידיעא שזהו בחינת חכמת התורה שלא יאיר בנשמות ישראל ובחינה זאת נקראת חיי הנשמה (וביאור הדברים הנה יש התפעלות הנשמה בדרך בכן היינו מהתבוננות איך שהוא חיים האמיתי דכל העולמות וגם אמיתית חיות הנשמה כמו שכתוב (דברים ל) לאהבה את ה' כי הוא חייך וזהו שהאהבה מסתעפת מהבכן שהוא הקיצור ותמצית מהתבוננות דכי הוא חייך מה שאין כן התפעלות מרזין דאורייתא שאינם נוגעים להתפעלות אהבה אין בזה שום בכן ואף על פי כן אנו רואים שההתפעלות אין ערך כלל והיינו מטעם שמאיר שרש הנשמה הקשורה באתיות התורה בבחינת חלק הנשמה שבגוף וממילא תתפעל לצאת מגדר הכלי לדבק את עצמה בשרשה כמו במתן תורה שעל כל דיבור פרחה נשמתן אלא שהחזירם בטל תורה (פ"ת דשבת דפ"ח ע"ב) וכן גם עתה כן הוא.

ומהתפעלות זאת יוכל להיות שתתפעל גם כן לב בשר דנפש הטבעית עד שיוכל לבוא לאהתהפכא ממש כמו במתן תורה שפסקה זוהמתן כו' (שבת דקמ"ו פי"ב, דיבמות דק"ג, פ"ב דע"ז דכ"ב ע"ב) אך אין ההתפעלות מורגשת כלל מצד שאין בזה בכן המלביש התפעלות אור הנשמה רק ההתפעלות ממילא נעשית לכן נקרא חיי הנשמה מצד שאין בזה שום תערובות מהתפעלות הגוף שהוא הנפש הטבעית רק התפעלות הנפש הטבעית ממילא נעשית בהעלם ובדקות גדול ודי למבין.

וגם למעלה בבחינת זעיר־אנפין אפשר לומר שכל מוחין העצמיים דליל פסח מוחין דישראל־סבא ותבונה הנקראים מוחין דנצח־הוד־יסוד ומוחין דאבא ואמא עילאין הנקראים מוחין דחסד־גבורה־תפארת בדרך כלל הנכנסין בלילה

הא' בבחינת זעיר־אנפין כמבואר בכתבי האריז"ל הכל שייך לחיות העולמות ובכלל חיי הגוף הוא אך עצמות המוחין דג' רישין דאבא ואמא מכוסין בבחינת הדיקנא דאריך כמו שכתוב (דברים כ"ח) הנסתרות כו' והם נמשכים בשבועות על ידי מתן תורה כמו שכתוב בכתבי האריז"ל שאז עולה זעיר־אנפין לבחינת הדיקנא ובחינה זאת נקראת לצורך חיי הנשמה).

ולכן לא היה יכול להיות הגאולה על ידי המשכת תוספת אורות ומוחין מבחינת חכמה עילאה כיון שהם הסתירו האור דחכמה עילאה לכן היה מוכרח להמשיך גילוי אור חדש בבחינת חכמה עילאה עצמה מבחינה למעלה מן החכמה. והיינו ענין שם ע"ב במלוי יודי"ן כי היו"ד מורה על עצם החכמה בחינת נקודה שלמעלה מהתפשטות אורך ורוחב כברק המבריק כו' (וידוע דהגם דהשם הוא בחינת כלי לאור מכל מקום שרשו במקור האור ולכן ביכולתו להמשיך אור חדש מלמעלה מן החכמה בתוך החכמה).

וביאור הדברים ידוע שיש בחינת חסד דלבר שהוא בחינת מדות שלמטה מן החכמה ויש בחינת חסד דלגאו שהוא בחינת חסד שלמעלה מן החכמה וזהו ההפרש שבין נס דיציאת מצרים שלא היה רק בחינת התגלות מחכמה עילאה במדות שלמטה מן החכמה ומשם נמשך הגילוי למלכות בחינת חכמה תתאה שזהו ענין מלוי אלפי"ן דשם מ"ה. מה שאין כן בחנוכה נתגלו בחינת מדות שלמעלה מחכמה עילאה ונמשך בחינת תוספת אור בחכמה עילאה עצמה ועל ידי זה נתבטל כח החיצונים שרצו להשכיחם תורתך וגילוי זה הוא על ידי שם ע"ב במילוי יודי"ן.

(ולכאורה אינו מובן שגם ביציאת מצרים היה הגלוי מבחינת מדות דאריך כמו שכתוב בכוונת ההגדה ויוציאנו הוי' אלקינו – אבא ואמא; ביד חזקה ובזרוע נטויה – מדות דאריך המתלבשים בהם. והתירוץ שיש באריך ב' בחינות מדות. הא' המדות ז' תחתונות דאריך שהגם שהם למעלה מן החכמה מכל מקום באים בהתלבשות בחכמה. ובחינה הב' הוא בחינת המוחין דגדלות מבחינת ג' רישין דאריך שאינם באים בהתלבשות בחכמה רק אור אבא יונק מרחוק ממזל הח'. ולפי עניות דעתי הכוונה בחינת ג' רישין דאריך היינו מבחינת מדות הכלולים בג' רישין שלמעלה מהתלבשות ולכן נקראים המדות י"ג מדות הרחמים):

ד

ובכל הנ"ל יובן מה שאמרו רז"ל (פ"ק דמגילה די"א ע"א ובפתיחתא דאס"ר) ובכל זאת לא מאסתים בימי כשדים ולא געלתים בימי יונים. ולכאורה משמע שנסתלקה האהבה רק לא מאסתים כו' לגמרי והכתיב (מלאכי א) ואוהב את יעקב אהבתי אתכם כו' (שם). ויובן בהקדם המחלוקת אם תמה זכות אבות אם לא, והלכה כמאן דאמר לא תמה. והקשו התוספות (שם בד"ה ושמואל כו') על מאן דאמר תמה איך אפשר, הלא לאחר כל העונשין שבתוכחה כתיב וזכרתי את בריתי יעקב וידוע דהעונשין שבתוכחה מרומז בה כל מה שיעבור על ישראל עד ימות המשיח ואחר כל זה כתיב וזכרתי, אם כן לא תמו. ותירצו דאפילו למאן דאמר תמה זכות אבות מכל מקום ברית אבות לא תמה כו'.

וביאור הדברים להבין ההבדל בין זכות לברית יובן על דרך ב' אוהבי נפש אשר האהבה בינם מצד טעם ודעת שכל אחד ואחד מרגיש ענין יקר בחבירו, חכמה או מדות טובות. אך יראים פן תתקלקל אהבתם מצד ריחוק מקום או ריחוק זמן וכדומה, ולזה כורתים ברית ובזה מרוממים אהבתם זאת שעל פי הטעם לבחינת אהבה שלמעלה מן הטעם ואז לא תופסק האהבה בשום אופן.

ועל דרך זה יובן בענין כריתות ברית של הקב"ה עם אברהם אבינו עליו השלום. כי הנה ידוע דאברהם נקרא (ישעיה י"א) אברהם אוהבי רחימא דמלכא והיינו מצד דכתיב בו (בראשית י"ב) הלוך ונסוע הנגבה שכל ימיו הלך בעילוי אחר עילוי עד שהיה מרכבה לחסד דאצילות שזהו בחינת הנגבה, ועל ידי כך המשיך מלמעלה אהבת הקב"ה אליו. אך אהבה זאת היא מבחינת חסד דאצילות שלמטה מן החכמה ולכן תוכל לפסוק באורך הזמן גם מצד הקטרוגים הנ"ל, לזה כרת ה' ברית עמו ועל ידי זה נתרומם האהבה הנמשכת מבחינת חסד עולם לבחינת חסד דלגאו הנקרא רב חסד, שהם מדות שלמעלה מן החכמה שאינם באים בהתלבשות בחכמה כלל שהם בבחינת המזלות, ולכן לא תופסק אהבה זאת לעולם.

ובזה יובן בתוספת ביאור ענין ההפרש בין גאולת מצרים ובין גאולה מגלות יון. שביציאת מצרים היה הגאולה על ידי זכות אבות שזהו בחינת ואוהב את יעקב, אהבתי אתכם אמר ה', כי לא היה אז עדיין דבר מפריד מחטאים ועוונות, כי היה קודם קבלת התורה. לזאת היה מספיק זכות אבות להוציאם מהגלות. מה שאין כן בימי יון שהיה הגלות מצד חטאים שהיה הגלות מצד חטאים

שמפסיק אור האהבה עליונה, לכן לא מאסתים בלבד מצד גילוי אהבה עליונה שלמעלה מן החכמה ששם אין העוונות וחטאים תופסים מקום כלל ועל ידי זה יצאו מהגלות. וזהו (מיכה ז') אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם. כי ראשית ואחרית הוא חכמה ומלכות, אבל קדם הוא בחינת כתר שלמעלה מן החכמה. והמדות דכתר נקראו ימי קדם. וזהו אשר נשבעת שהמשיך מדות שבכתר במדות שבחכמה ולמטה מן החכמה כו'.

ובזה יובן מה שאנו מברכים ברוך שעשה נסים כו' בחנוכה ופורים ולא בפסח. כי הנה נס לשון הרמה, לשון ארים נסי כו' (ישעיה מ"ט). ואבותינו בחינת מדות דאצילות שנמשכים מחכמה. וזהו הפירוש שעשה נסים לאבותינו, שהרים המדות שלמטה מן החכמה בהמדות שלמעלה מן החכמה. בימים ההם – ימי קדם הנ"ל. בזמן הזה יש בו ב' פירושים: הא', שאחר כך נמשך בחינת אור המדות שלמעלה מן החכמה בבחינת התגלות בזמן הזה, זמן שלנו למטה בגשמיות כו'. ופירוש הב', שבחינת זמן שלמטה נתעלה בזמן שלמעלה בבחינת קדם שהוא בחינת זמן נצחי, כמו שכתוב (דניאל ז') ועתיק יומין יתיב מלכותה מלכות עלם. ולכן נקרא זמן הזה, כי הזה הוא מורה על התגלות אור אין סוף בלי הסתר כלל, כמו (ספרי פרשת מטות) משה שנתעבא בזה הדבר וכמו (שמות ט"ו) זה אלי כו', או (ישעיה כ"ה) הנה אלהינו זה קוינו לו כו'. ולהיות שבזמן שלמעלה בבחינת קדם מתגלה אור אין סוף בלי הסתר כלל. ולכן נקרא זמן הזה ומפרש מה שאומר בתחילה בימים ההם מה הם דהיינו בזמן הזה שהוא בחינת ימי קדם שנקראים זמן הזה על שם התגלות אור אין סוף בתוכם. ולכן מצד זה הטעם אינו שייך לברך ברכה זאת רק בחנוכה ופורים מצד שאז האירו המדות שלמעלה מן החכמה בבחינת החכמה, מה שאין כן בפסח שלא האיר רק בחינת המדות שלמטה מן החכמה עם הארת והמשכת חכמה עילאה. ולכן לא שייך לברך ברכה זאת ודי למבין:

ה

ומעתה יובן למה שבת ויום טוב אסורים במלאכה וחנוכה ופורים מותרים. כי הנה כתיב (שמות כ') ששת ימים כו' ובשביעי כו' ויש להבין למה נכתב זה, דלא הוא ליה למימר רק שאסור בשבת. אך הענין כי ענין המלאכה הוא ענין הבירורים בגשמיות וברוחניות כידוע. וכל זה בחול אבל בשבת אסורים כי בשבת מאיר בחינת התענוג. והטעם לזה כי כל עשיית מלאכה שהוא הבירורים צריך שיתלבש המברר בהמתברר וימשיך בו תוספת יניקה,

ועל ידי זה מברר ממנו החיות לגמרי כשעושה מלאכה שעוסק בדברים חיצוניים דמלאכה דנגה. כי העסק בעצם היא שוה בכל מין אדם כשעוסק בעניני עולם הזה. אך מחמת שהכונה בפנימיות הוא לה', לזאת כשמתפלל אחר כך אז נתברר ועולה החיות לה'.

והנה בימות החול אז אינו מאיר בנשמה האלקית רק בחינת מוחין דקטנות. וכן למעלה אינו מאיר רק בחינת חיצוניות החיות מאור אין סוף בבחינת י' ספירות דאצילות, לכן אין חשש כשממשיך תוספת יניקה אליהם כי בלאו הכי גם כן מקבלים יניקה בחיצוניות החיות כפי הנצרך להם במידה ושיעור עד עת קץ אשר יבוא יומם ויבוער רוח הטומאה לגמרי מן הארץ. והתוספת הוא גם כן בא במדה ושיעור כפי הנצרך לאופן הבירור כו'. מה שאין כן בשבת ויום טוב שאז מאיר פנימיות החיות מאור אין סוף בנשמה האלקית בבחינת מוחין דגדלות, וכן למעלה מאיר בחינת יחוד פנים בפנים, לכן נאסר במלאכה, כי יתלבש המברר במתברר וימשיך אליו פנימיות החיות, וממילא יקבלו בחינת לעומת זה שמלובש בתוך הניצוץ מפנימיות החיות וזהו אסור, כמו שכתוב (ישעיה מ"ב) וכבודי לאחר לא אתן.

כי על ידי קבלת פנימיות החיות מתגברים מאוד ומחרבי עלמא חס ושלום, דהיינו שעושין אותו בבחינת נפרד. ולכן נאסר במלאכה בשבת ויום טוב. אבל בחנוכה ופורים הגם שהוא זמן יחוד פנים בפנים למעלה אך היחוד הוא שעולה פנימיות המדות וגם פנימיות המלכות עולה למעלה בהיכלות דאבא ואמא ומתייחדין שם ונמצא שאין תוספת אור מפנימיות החיות דאור אין סוף רק למעלה באבא ואמא שהם למעלה מבחינת מקור לעולמות, אבל למטה בחיצוניות המדות וחיצוניות המלכות שהוא מקור העולמות אין המשכה רק מחיצוניות החיות דאור אין סוף. וכן למטה בנפש האלקית אינו מאיר בחינת מוחין דגדלות שהוא בחינת התענוג אלקי רק בעצמיות המוחין אבל בחינת המדות פנימיותן עולים אצל המח, אבל בחיצוניות אין התפעלות מורגשת כלל כנ"ל בענין ההפרש בין חיי הנשמה לחיי הגוף. לכן מלאכת הבירור מותר, כי הבירור הוא על ידי חיצוניות המדות ומלכות המתלבשות במתברר לבררם כנ"ל ובהם אין מאיר פנימיות החיות ולכן אין חשש אם יקבלו יניקה כו' ודי למבין:

פלח הרימון – ד״ה ברוך שעשה נסים פרק א (ח״א)[א]

מהות המושג 'נס'

א. חומר וצורה

מה נשתנו חנוכה ופורים משאר החגים?

ישנם שלשה מאמרים על חנוכה בפלח הרמון. אנו לומדים כעת את המאמר השלישי ״ברוך שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה״ – הברכה השניה שמברכים על הנר.

א) ברוך שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. להבין למה אין מברכים כן בפסח שבו גם כן נעשה ניסים דיציאת מצרים וקריעת ים סוף כו'.
[מדוע בכל החגים שמדאורייתא לא מברכים את הברכה ״שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה״? לכאורה הברכה הזאת שייכת לכל חג, לכל נס – גם לנסים הגלויים של יציאת מצרים! למה רק בחנוכה ופורים תקנו חז״ל לברך את הברכה הזאת? בחנוכה מברכים אותה אחרי ברכת ״להדליק נר חנוכה״, ובפורים מברכים אותה לאחר ברכת ״על מקרא מגילה״. קושיה שניה:] **וגם למה כל היו״ט אסורים בעשיית מלאכה וחנוכה ופורים מותרים בעשיית מלאכה.**

א. כ כסלו תשמ״ג – שיעור נשים. נרשם מהקלטה על ידי דב בער גנוט. מאד לא מוגה.

כל דבר שחז״ל מתקנים הם מתקנים כעין דאורייתא[ב]. ובמיוחד: כתוב בתניא[ג] שלמצוות דרבנן יש שרש מדאורייתא ממש (סוד **כתר** מצוות דאורייתא), משמע שמצוות חנוכה ופורים הן כדוגמת דאורייתא ממש. לפי זה, מדוע כל החגים מדאורייתא אסורים בעשיית מלאכה חוץ ממלאכת אוכל נפש, ואילו חנוכה ופורים מותרים לגמרי בעשיית מלאכה? אלו שתי הקושיות. כנראה שאם ישנן שתי קושיות – הן תלויות זו בזו. כנראה שמה שמברכים דוקא בחנוכה ״שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה״ – בעצמו מסביר מדוע הוא מותר בעשיית מלאכה; ומה שבפסח לדוגמא לא אומרים את הברכה הזאת – בעצמו מסביר מדוע פסח אסור בעשיית מלאכה.

בריאת העולמות – על ידי דבור או חפץ?

הנה יש להבין מתחלה בדרך כלל ענין הנס מהו ענינו. [מאמר זה הינו מאמר כללי מאד, לכן בחרתי בו, הוא כולל כמה מושגים יסודיים בתורה. אחד מהמושגים היסודיים ביותר בתורה הוא המושג ׳נס׳ – מהו נס בכלל.] **ויש להקדים לזה ענין הסתירה שנמצא בב׳ כתובים. הא׳ (תהלים ל״ג[ד]) בדבר ה׳ שמים נעשו ונמצא שבריאת כל העולמות הוא על ידי הדיבור שהוא עשרה מאמרות ובראשית נמי מאמר הוא (מגלה דכ״א ע״ב) כו׳** [כתוב בגמרא שישנם עשרה מאמרות וש״בראשית ברא אלהים״[ה] הוא המאמר הראשון. מכאן משמע שכל בריאת העולם היא בסוד הדבור, על ידי הדבור של ה׳].

לעומת זאת, ישנו פסוק שני שאומר ההיפך:

והב׳ כל אשר חפץ ה׳ עשה (תהלים קל״ה[ו]) [משמע שכל עשיית מעשה בראשית היא על ידי חפץ ורצון פנימי] **דמשמעו שבריאת כל העולמות הוא על**

ב. פסחים ל, ב. וש״נ.
ג. תניא פנ״ג.
ד. פסוק ו.
ה. בראשית א, א.
ו. פסוק ו.

ידי פנימיות הרצון הנקרא חפץ. [בקבלה׳ וחסידות״ מוסבר שחפץ הינו פנימיות הרצון. מדוע? מפני שחפץ הוא רצון שיש בו גילוי תענוג, תענוג נחשב תמיד פנימיות לגבי הרצון. רצון יכול להיות רצון בלי ענג, מה שאין כן חפץ הוא רצון שמורגש בו ענג, לכן הוא נקרא ׳פנימיות הרצון׳.]

חומר וצורה בעולמות־נשמות־אלקות

אך יובן בהקדם שיש בכל העולמות עד רום המעלות בחינת חומר צורה [ענין זה הוא אחד הענינים היסודיים ביותר בחסידות. בכל מדרגה במציאות יש שני ממדים: ממד פנימי של חומר – כלי, וממד פנימי של צורה – אור.] **ואפילו בנשמות ישראל שהם בחינת פנימיות יש בהם בחינת חומר וצורה ונקרא (ישעיה מ״ג[ט]) ״בוראך יעקב״ הוא החומר** [בריאה פירושה בריאה יש מאין, גם חושך הוא בריאה. אפילו שלכאורה בריאה יותר גבוהה מיצירה, התופעה שבריאה היא כנגד החומר ויצירה היא כנגד הצורה היא בסוד ״חותם המתהפך״׳ – הגבוה מתלבש תמיד בנמוך. אם כן, ״בו׳ראך יעקב״ היינו החומר של נשמות ישראל, בריאת ה׳ את החומר של נשמות ישראל] ״**ויוצרך ישראל״ הוא** [בפירוש מלשון] **הצורה** [גם היחס בין ישראל ליעקב הוא יחס של צורה וחומר: **ישראל** אותיות **לי־ראש** – הפנימיות, הצורה; **ויעקב** הוא **י־עקב** – החומר החיצוניות. אם כן, בכל נשמה יש את בחינת ״בו׳ראך יעקב״ – החומר החיצוני, ״ויצ׳רך ישראל״ – הצורה הפנימית] **ואפילו למעלה באצילות** [גבוה יותר – אלקות – עולם האצילות, עולם האחדות] **שהוא למעלה מבחינת יש מאין** [שהוא לא בריאה בכלל – גם שם] **יש חומר וצורה רק שם נקרא אור וכלי. וכן ביו״ד ספירות** [הכונה לעשר ספירות של א״ק – למעלה מאצילות] **נקרא עיגולים ויושר** [׳עיגולים׳ היינו החומר ו׳יושר׳ היינו הצורה].

ז. ראה פע״ח שער ר״ה פ״א.

ח. לקו״ת שה״ש כח, ד ובכ״מ.

ט. פסוק ז.

י. ראה פרדס רמונים שי״ח פ״ד; שער מאמרי רשב״י על תקו״ז ט, ב ומשנת חסידים תקון תפלין פי״ד מ״ה (וראה שם עולם קטן פט״ז). מובא בחסידות ברבוי מקומות. ראה לקו״ת שה״ש ד״ה ״שימני כחותם״ (מה, א) ובכ״מ.

מה הוא הסביר כאן? שבכל מדרגה משלש המדרגות שכנגד עולמות־נשמות־אלקות (יסוד החסידות של הבעל־שם־טוב[יא]) יש צורה וחומר. קודם אמר רבי הלל שבכל העולמות יש צורה וחומר. אחר כך הוא אמר שאפילו בנשמות ישראל שנבראו כבר יש מאין אך כלל וכלל אינן בגדר עולמות יש צורה וחומר. אחר כך הוא אמר שאפילו באצילות, שהיא אלקות, אחדות, יש צורה וחומר, רק ששם הצורה והחומר נקראים 'אור' ו'כלי'. מה שאין כן, בעולמות ובנשמות הוא לא אמר שהם נקראים 'אור' ו'כלי', אלא 'חומר' ו'צורה'. אחר כך, באלקות גופא ישנה מדרגה גבוהה יותר – 'עשר ספירות הכלליות של א"ק' בלשון הקבלה – בה החומר והצורה נקראים כבר "עיגולים ויושר". עיגולים היינו החומר, והיושר היינו הצורה (היושר הוא כמו הקו).

אם כן, יש כאן ארבע מדרגות שכולן באות אחרי הצמצום הראשון. כשישנן ארבע מדרגות אפשר להקביל אותן כנגד י־ה־ו־ה. שתי המדרגות באלקות – עיגולים ויושר של א"ק, ואור וכלי באצילות – הן כנגד י־ה ("תרין רעין דלא מתפרשין לעלמין"[יב]). אחר כך ישנה מדרגה אמצעית שנקראת "בּראך יעקב ויצרך ישראל" שכנגד ה־ו של שם הוי' (ז"א שנקרא "יעקב" ו"ישראל"). ובסוף הצורה והחומר של כל העולמות הן כבר כנגד ה תתאה של שם הוי' (מלכות). אם כן, כבר יש לנו התבוננות קטנה של ארבע מדרגות שרבי הלל מסביר, שבכל אחת מהן יש צורה וחומר:

י	אלקות	עשר ספירות דא"ק	עיגולים ויושר
ה	אלקות	אצילות	אור וכלי
ו	נשמות		חומר וצורה
ה	עולמות	בריאה־יצירה־עשיה	חומר וצורה

"רום המעלות" – בריאה

לאחר שהבנו את המבנה כאן, נקרא שוב חלק מהקטע שכבר קראנו:

אך יובן בהקדם שיש בכל העולמות עד רום המעלות בחינת חומר וצורה

יא. אגרת הבעש"ט לגיסו ר' גרשון מקיטוב, כש"ט (קה"ת) אות א. ראה סוד ה' ליראיו שער "עולמות, נשמות, אלהות".

יב. ראה זהר ח"ב נו, א. ח"ג ד, א.

זהו ממד העולמות. מה זאת אומרת "עד רום המעלות"? עד בריאה. מדוע בריאה נקראת "רום המעלות"? ההסבר לכך הוא כמו שהסברנו אתמול[יג] בהתוועדות בה הסברנו את סוד הניגון של אדמו"ר הזקן. ההסבר הוא[יד] שעולם הבריאה בנפש נקרא "התרוממות הנפש", ההשגה והשכל שמאירים בעולם הבריאה נקראים "התרוממות". לכן הרבה פעמים "עד רום המעלות" אמור על הרגשת ההתרוממות. כמו שכתוב "וצדקה תרומם גוי"[טו] – הכונה ב"תרומם גוי" היא לזיכוך המוחין – הווארט הידוע של אדמו"ר הזקן שהמוחין של מי שנותן צדקה מזדככים "אלף פעמים ככה"[טז]. הזדככות המח נקראת "התרוממות". אם כן, הרוממות קשורה לעולם הבריאה. לכן הרבה פעמים במלים "עד רום המעלות" מתכוונים עד עולם הבריאה וזוהי גם כונתו כאן. אם כן, כל עולמות בריאה־יצירה־עשיה שכלולים כאן כדרגה אחת הינם כנגד ה תתאה של שם הוי'.

חומר וצורה הם נשמה ולבוש בממד הנשמות

ואפילו בנשמות ישראל שהם בחינת פנימיות יש בהם בחינת חומר וצורה

כפי שאמרנו, נשמות נחשבות ממד אחר לגמרי מעולמות. כל העולמות נחשבים חיצוניות ואילו נשמות ישראל נחשבות פנימיות כי הן באות ממשהו אחר. כתוב שיש הבדל בין נשמה ומלאך: על מלאכים כתוב "עֹשה מלאכיו רוחות משרתיו אש לֹהט"[יז]. חז"ל דורשים[יח] מפסוק זה שלמלאך יש גוף מאד דק שמורכב מאש ורוח בלבד. אמנם אין הכונה לאש ולרוח שלנו אלא לאש ורוח רוחניים, אך בכל זאת גם למלאך יש גוף. מה שאין כן, כתוב[יט] שלנשמות אין גוף בכלל ושרק למלאכים יש גוף. אם כן, הייתי יכול לחשוב שאם אין לנשמה גוף משמע שאין לה גם חומר. כאן בא רבי

יג. התוועדות יט כסלו תשמ"ג.

יד. אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ טו כסלו תר"צ. נדפסה בהתמים ח"ב עמ' 489־482 (שנה ג חוברת ה יט כסלו תרצ"ז).

טו. משלי יד, לד.

טז. ראה תו"א בראשית א, ב.

יז. תהלים קד, ד.

יח. רמב"ן בסוף שער הגמול. ראה שמות רבה כה, ב.

יט. תו"א ד, א. לקו"ת בהר מא, ב. ברכה צח, א.

הלל ומסביר שאין זאת הכונה, בכל אחת מהמדרגות שמוזכרות כאן ממד החומר הוא אחר: בעולמות ואפילו במלאכים החומר הוא בחינת גוף; בנשמות החומר אינו בחינת גוף, אלא בחינת לבוש; באצילות ממד החומר נקרא 'כלי'; ולמעלה מאצילות הוא נקרא 'עיגולים'.

אם כן, בכל מדרגה יש צורה וחומר אבל הם משתנים: למטה הצורה והחומר הם כמו נפש וגוף, ולמעלה הנשמות הן אמיתת הענין של צורה וחומר. כל עבודת ה' היא הגברת הצורה על החומר[כ]. החומר הוא חומר קדוש, המשיח רוכב על חמור[כא] בגלל שהוא מעלה ומתקן את החומר לגמרי[כב]. [מדברי חז"ל "עד שיכלו נשמות שבגוף"[כג] נשמע שיש להן גוף!] הן נמצאות בתוך היכל ואוצר שנקרא 'גוף', אבל לא שיש להן גוף.

אם כן, לנשמה עצמה יש צורה וחומר; למעלה מהנשמה, באצילות־אלקות, החומר והצורה נקראים 'אור' ו'כלי'; וגבוה יותר – בעשר ספירות הכלליות, שרש עשר הספירות – הם נקראים עיגולים ויושר. שוב, יש כאן שתי מדרגות של אלקות – אצילות ולמעלה מאצילות שכנגד י־ה; ומדרגה ממוצעת – נשמות ישראל. מהו סודן של נשמות ישראל? הן ממוצע המחבר בין האלקות והעולמות. ממוצע המחבר הוא כמו האות ו שבין האותיות י־ה – "הַנְּסְתָּרֹת להוי' אלהינו"[כד] – ו־ה תתאה היא העולמות התחתונים שרמוזים בסוד ה תתאה שבשם. אם כן, ה־ו שמחברת באמצע היינו הנשמות עליהן כתוב "בֹּראך יעקב ויֹצרך ישראל".

כעת שאנו יודעים שבכל מדרגה יש צורה וחומר, למרות שכתוב לפעמים שלמלאך יש גוף ולנשמה אין גוף – אנו יכולים להבין שזהו ענין יחסי. כלומר, את החומר של המלאך שנקרא 'גוף' – אין לנשמה, ואף על פי כן גם לנשמה – אפילו כמו שהיא נמצאת בשרשה למעלה בטרם ירדה לגוף – יש דבר שנקרא 'חומר' לגביה. כמו שאמרנו, ישנו הביטוי "להגביר את הצורה על החומר". בפשט כוונת הביטוי היא לא רק להגברת הצורה על החומר החיצוני של הגוף שיורד, אלא גם להגברת הצורה

כ. ראה כש"ט (קה"ת) אות קי.
כא. זכריה ט, ט ורש"י שם.
כב. תו"מ חכ"א עמ' 211. לקו"ש ח"א ע' 73 ואילך. חל"א עמ' 19 ואילך.
כג. יבמות סב, א.
כד. דברים כט, כח.

על החומר הפנימי – הנפש הבהמית שגם נקראת 'חומר'. אמנם כעת אנו מדברים על שרש הנשמה שגם בו יש צורה וחומר ולא על החומר התחתון של הנפש הבהמית, אבל בכל זאת, אם הנשמה מסוגלת לאחר ירידתה לגוף להגביר את הצורה שלה על החומר של הנפש הבהמית והגוף, כנראה שמרומז בכך שאפילו בתוכה־עצמה ישנן שתי המדרגות של צורה וחומר, כי אם אלו לא היו בה לא היה לה אפשרות בכלל להתייחס לחומר.

מהו החומר של הנשמה? החומר של הנשמה נקרא 'סוד הצלם' – "אך בצלם יתהלך איש"[כה]. כתוב בקבלה[כו] שהנשמה לא יכולה להכנס ולהתלבש בתוך החומר החיצוני ללא לבוש. לבוש היינו ממוצע. אפילו בשרש הנשמה יש את הלבוש הזה. אם כן, אפשר לקרוא לצורה ולחומר של הנשמה 'נשמה' ו'לבוש'. הלבוש הינו סוד הצלם. אחר כך, ביחס לאצילות הוא קורא לשני הממדים הללו 'אור' ו'כלי'; ולגבי הספירות עצמן בשרשן 'יושר' ו'עיגולים'. זהו דבר יסודי מאד – בכל מדרגה יש צורה וחומר.

"דְּבַר הוי' – חומר; "חפץ הוי'" – צורה

כל זאת הובא בתור יסוד להסביר שני פסוקים, פסוק אחד אומר שהכל נעשה על ידי דבור ופסוק שני אומר שהכל נעשה על ידי חפץ:

> **ובזה יובן הב' כתובים דמה שאומר בדבר ה' כו' קאי על חומר השמים** [מה שכתוב שהעולם נברא בסוד הדבור – הולך על החומר של כללות הבריאה שבאמת נברא על ידי הדבור] **אך על הצורה אי אפשר לומר שנעשה על ידי מאמר כי במאמר אין מבואר כלל איך יהיה צורת השמים כו' ועל זה אומר "כל אשר חפץ** [עשה]" **כו'**

מסביר רבי הלל: על פי פשט, כמה שלא תאמר, לא ניתן לבטא אף פעם על ידי דבור מה אתה רוצה שהצורה בדיוק תגלה. למשל, אם אמן רוצה ליצור איזושהי יצירה, כל ההוראות שיתן בדבור לא ימצו אף פעם את רצונו לנראות הצורה הסופית והמושלמת. לכן כתוב בקבלה[כז] **שצורה** אותיות **רוצה**, כי הצורה המדויקת – איך שאתה רוצה

כה. תהלים לט, ז.

כו. ראה ע"ח שער כה, פ"א.

כז. כתבי ר"א אבולעפיא (מפתח הספירות פר' מסעי ועוד).

שהיא תהיה בדיוק – היא רצון שלך בלבד, אתה לא יכול לבטא אותו. כשה׳ בורא את השמים הוא אומר ״יהי רקיע בתוך המים״[כח]. הוא יכול לומר ״יהי רקיע״ בשביל לעשות את החומר, אבל אחר כך נתינת הצורה של השמים – מהם בדיוק שמים – תלויה אך ורק ברצונו הפרטי. זהו כלל יסודי מאד ופשוט – צורה פנימית תלויה אך ורק ברצון פנימי שנקרא ׳חפץ׳; ואילו חומר חיצוני ניתן לצוות עליו על ידי דבור.

ב. כונה וחפץ פנימיים

פנימיות ההשגחה הפרטית – שלמות כונת הבריאה

להיות כי במאמר מלוכש רצונו [במאמר יש רצון] **וברצון יש כוונה פנימית** [כעת מוסבר דבר נוסף: בתוך הרצון ישנה כונה פנימית – מדוע הוא רוצה. הכונה הפנימית הזאת נקראת ״טעם כמוס לרצון״[כט]] **שהוא ענין השלמות שיהיה באופן כזה**

מדוע ה׳ רוצה שהשמים יהיו דוקא כך ולא אחרת? כי יש איזשהו טעם פנימי שבגללו אם הם יהיו כך כללות בריאת העולם תגיע לשלמות, ואם יהיו קצת אחרת – לא תהיה שלמות. זהו אחד מיסודות הבעל־שם־טוב בענין השגחה פרטית. הבעל־שם־טוב מסביר[ל] שהשגחה פרטית אין פירושה רק שה׳ משגיח בפרטיות על כל אחד ואחד ושכל דבר הכי פעוט קורה בהשגחה פרטית, הפירוש העמוק יותר בהשגחה פרטית הוא שבכל פרט קטן תלויה שלמות מעשה בראשית. תכלית הכונה של כל מעשה בראשית תלויה בכך שהעלה מתהפך ברוח. זהו הסוד הפנימי של ההשגחה הפרטית.

אם כן, ישנן שתי מדרגות התבוננות בהשגחה פרטית על פי הבעל־שם־טוב: התבוננות אחת היא בכך שהכל בהשגחה פרטית ושום דבר לא קורה סתם. מה זאת אומרת ששום דבר לא קורה סתם? שכל דבר הוא לטובה כי יש מי שמשגיח. השגחה פרטית משמעותה שהדבר שקורה הוא טוב, טוב לאותו דבר. הפשט של השגחה פרטית הוא שכל דבר שקורה הוא טוב כי מי שמשגיח הוא עצם הטוב. זהו ההסבר החיצוני של

כח. בראשית א, ו.

כט. ראה שער היחוד פכ״א ופכ״ד. ובכ״מ.

ל. ראה ״לוח היום יום״, כח חשון.

השגחה פרטית. ההתבוננות השניה היא פנימיות ההשגחה הפרטית – נחוץ שהדבר יהיה בדיוק כך בשביל להשלים את תכלית כונת מעשה בראשית. כל תכלית הכונה תלויה בפרט הכי קטן.

אם כן, רבי הלל מסביר לנו כאן את ההסבר הפנימי של השגחה פרטית: ישנו רצון של הקב"ה – רצון טוב – שיהיה כך, וישנו "טעם כמוס לרצון" – כונה פנימית בתוך הרצון עצמו – מדוע הוא רוצה שיהיה כך. חוץ מזה שהדבר בעצמו טוב ובודאי יגיע טוב לאותו נברא מהרצון (הצורה של הנברא) הזה – אבל מדוע הוא רוצה ככה? משום שבכך תלויה שלמות הכל. זוהי הכונה הפנימית עליה הוא כותב כאן.

כונה פנימית – תחושה שבלי המבוקש אין שלמות

> **ובאופן אחר לא היה נשלם הכוונה לכן נעשה כן מכח פנימיות הכוונה שנקראת חפץ.**

כאן מסביר רבי הלל שהכונה הפנימית הזאת נקראת "חפץ". מכאן אנו לומדים דרך אגב מה פירוש המלה 'כונה'. תמיד שואלים (אם לא שואלים – צריך לשאול): מה זאת אומרת לכוון כונות? מה פירוש לכוון למשהו? אפשר לחשוב שכונה היא תשוקה בלב. עוד יותר אפשר לחשוב שכונה היא במח ובשכל. אפשר לחשוב גם שכונה היא למעלה מזה – ברצון שלמעלה מטעם ודעת. כעת הוא מסביר שהפירוש האמתי של כונה הוא חפץ – פנימיות הרצון. מדוע הקב"ה רוצה בזה? לפי ששלמות הכל תלויה בזה. זו כונה.

לפי זה אפשר להסביר בכלל מהי כונה: למשל, כשמדברים על כונה של אדם בתפלה לא מתכוונים לכוונות האריז"ל או למחשבה על אותיות מסוימות. גם לא מתכוונים לתשוקה או להתעלות חיצונית־תחתונה של הלב, וגם לא לשכל ואפילו לא לרצון שלמעלה מהשכל. כונה בתפלה על פי פשט פירושה בקשה, כמו הבקשה "אחת שאלתי מאת הוי' אותה אבקש שבתי בבית הוי' כל ימי חיי"[לא]. כשאדם באמת מבקש משהו הוא מבקש אותו בכונה. מהי הכונה שלו? שזה הדבר בו הוא חפץ באמת. מדוע? בגלל הרגשתו שאך ורק על ידי הדבר אותו הוא מבקש יבוא הכל ממילא לשלמות. זה פירוש המלה 'כונה'. כונה היא גם מלשון 'מכֵּון', זאת אומרת שכונה

לא. תהלים כז, ד.

אחת צריכה להיות מכוונת עם הכל. אין כונה של דבר אחד בלי שהוא קשור עם שלמות הכל. הכונה צריכה להיות מכוונת כנגד הכל. הנקודה הזאת שרבי הלל מסביר חשובה מאד.

הדבור של ה׳ יכול לעשות את החומר של הדבר אבל לא את הצורה. מדוע? כי את הצורה אי אפשר לבטא בדבור בכלל. אם כן, הרצון הפנימי־אמתי של הקב״ה עושה את הצורה. אבל מדוע הוא רוצה ככה? כי בתוך הרצון יש כונה, חפץ. לכן הצורה נעשית באמת על פי החפץ הכונה. מדוע הקב״ה רוצה בצורה הזאת? בגלל שהוא רואה למעלה־מעלה מטעם ודעת שרק על ידי כך יבוא הכל לשלמות. זהו סוד הכונה – חפץ פנימי. הפירוש בכל המושג כונה הוא שיש בה גילוי חפץ.

התבוננות – בירור החפץ הפנימי

ישנו ביטוי של הרבי שליט״א שאדם צריך לחשוב ולהתבונן מאד לעומק בכדי לגלות ״מה הוא רוצה באמת״. לפי זה אפשר להבין בכלל מהי התבוננות: מה זאת אומרת התבוננות בה׳? צריך להתבונן כל כך הרבה עד שתרצה באמת את ה׳ – ״קִרבת אלהים לי טוב״[לב]. בשביל זה מתבוננים. צריך המון התבוננות בשביל לדעת מה רוצים באמת ולדעת שלא רוצים שטויות והבלי העולם הזה. זהו פשט המושג התבוננות – התבוננות בשביל לגלות את החפץ. כשמגלים את החפץ – זהו סוד הכונה. אחרי שאתה מתבונן מה אתה רוצה באמת – אפשר לכוון זאת בתפלה. אם זה ענין מעשי – אפשר לחשוב איך מבצעים אותו בפועל, אבל קודם צריך לדעת מה אני רוצה כדי שתהיה כונה.

התבוננות פירושה בירור הרצון הפנימי. אפשר לומר שזה עיקר הפשט של ההתבוננות. התבוננות היא כור הברזל שמברר את החפץ הפנימי – במה אדם באמת חפץ. בלי התבוננות הוא לא יגלה אף פעם את פנימיות החפץ שלו. עכשיו, כשהוא מגלה את החפץ, ביכולתו להתפלל ולעשות, כי יש לו חפץ, יש לו כונה. שוב, רבי הלל אומר שפנימיות הכונה נקראת ׳חפץ׳. על פי קבלה חפץ היינו חסד של עתיק שמתלבש בגלגלתא של אריך. הרצון לעשות בפועל נקרא גלגלתא של אריך, זאת אומרת שחפץ היינו התלבשות חסד דעתיק ברצון לעשיה בפועל. אבל הפנימיות שבתוך החפץ

לב. תהלים עג, כח.

עצמו (כמו שיוסבר בהרחבה בהמשך) הינה אהבה פשוטה שלמעלה מטעם ודעת – ״אהבתי אתכם אמר הוי׳״[לג].

ג. אהבה, חפץ ודבור

שמים – יחוד החפץ והדבור

אם כן, נתחיל להתבונן במה שלמדנו כאן. ישנם שני פסוקים: ישנו פסוק של חפץ – ״כל אשר חפץ הוי׳ עשה״ וישנו פסוק של דבור – ״בדבר הוי׳ שמים נעשו״. הסברנו שחפץ היינו צורה, הצורה באה מהחפץ של הקב״ה בכל דבר. קודם הוא הסביר שיש ארבע מדרגות של חומר וצורה – בעולמות, בנשמות, באצילות ובשרש עשר הספירות. הקבלנו את ארבע המדרגות הללו כנגד **י־ה־ו־ה**. לאחר מכן חוזר רבי הלל לדבר על הדבור – ״בדבר הוי׳ שמים נעשו״. הוא מסביר שפסוק זה מדבר על חומר השמים ושאת הצורה לא ניתן לעשות על ידי דבור. רק על ידי חפץ שמתלבש ומתאחד בדבור נעשית הצורה.

אם היחוד של חפץ (כונה) ודבור פועל בתמידיות במעשה בראשית – נתבונן ביחוד הזה: כמה שוים **חפץ־דבור** בגימטריא? 390. קודם כל, המספר הזה מרמז לפסוק ״בדבר הוי׳ שמים נעשו״ עצמו – **שמים** שוה 390. לכן הוא משתמש דוקא בפסוק הזה, משום שהשמים עצמם הכתובים בפסוק ״בדבר הוי׳ שמים נעשו״ רומזים ומורים גם על הדבור וגם על החפץ. רבי הלל בוחר בדוגמא של השמים מכל דוגמא אחרת בגלל שהשמים מרמזים על היחוד של חפץ ודבור. אם כן, החפץ היינו הצורה הפנימית של השמים, והדבור היינו החומר של השמים. השמים הם גם הדבר הראשון שנברא – ״בראשית ברא אלהים את השמים״. אם כן, הכל נכלל במושג שמים, שמים היינו יחוד חפץ־דבור, צורה וחומר.

רמז חשוב יותר: ישנו פסוק שאומר ״בִּטחו בהוי׳ עדי עד כי בי־ה **הוי׳** צור עולמים״[לד]. כתוב[לה] שהמלה **שמים** שוה **י־ה** פעמים **הוי׳**. ״י־ה הוי׳״ נקרא ״צור עולמים״, היינו שהוא זה שמצייר את העולמות. המספר 390 ששוה **י־ה** פעמים **הוי׳** הוא סוד מעשה

לג. מלאכי א, ב.
לד. ישעיה כו, ד.
לה. אמרי שפר ח״ג.

בראשית. ״כי בי־ה הוי׳ צור עולמים״ היינו הצורה הפנימית שבתוך העולם החיצוני – החומר. אם כן, **י־ה** פעמים **הוי׳** הוא עצמו הסוד של חפץ ודבור.

פנימיות החפץ – אהבה

ראשי התיבות של **חפץ ודבור הם חד**. אם כן, צריך להיות דבר נוסף לפניהם שמשלים אותם **לאחד**. מהי **ה־א** שלהם? הזכרנו קודם שפנימיות החפץ עצמו היא אהבה. אם כן, **ה־א** של **אהבה** היא זו שמשלימה את **האחד**. **אהבה** שוה **אחד** בגימטריא וגם שם **הוי׳** עצמו שוה פעמיים **אחד**. אם כן, **י־ה** פעמים **הוי׳** שוה 30 פעמים **אחד**. אבל אם נחבר את המספר 390 עצמו עם **אחד** – (**אהבה** בגימטריא **אחד**) יצא המספר 403 ששוה 13 כפול 31.

המספרים במבנה הזה הם סוג מיוחד של מספרים – כפל של שני מספרים ראשוניים שמתהפכים בספרות שלהם – 1,3 ו־3,1. כל אחד מהם הוא מספר ראשוני. הגימטריא של הכפולה של 13 פעמים 31 היא **אל** פעמים **אחד**. ישנו פסוק שאומר ״אל אחד בראני״[לו], זהו אפילו פיוט של האבן־עזרא – ״אל אחד בראני ואמר חי אני״. יש רק שני שמות עליהם כתובה המלה ״אחד״ – ״הוי׳ אחד״[לז] ו״אל אחד״. בסוד מעשה בראשית כתוב ״אל אחד בראני״ – **אל** פעמים **אחד** שוה המספר 403.

כתוב בזהר שבתיבת ״בראשית״ יש הרבה צירופים. כל הסודות בתקוני־זהר מיוסדים על הצירופים של ״בראשית״. על כל פנים, כתוב בתקוני־זהר[לח] שאחד מצירופי המלה ״**בראשית**״ הוא **שיר־תאב**. זאת אומרת, כל מעשה בראשית נעשה בגלל ש״נתאוה הקב״ה להיות לו דירה בתחתונים״[לט]. הדירה בתחתונים היינו התגלות השיר, השיר הפשוט. בהתאם לכך ישנו רמז נוסף: המלה **תאב** שוה למספר 403 ששוה **אהבה־חפץ־דבור**.

לו. ע״פ מלאכי ב, י.
לז. דברים ו, ד.
לח. תקון י (כד, ב); זהר חדש (מרגליות) מדרש הנעלם ה, ב.
לט. ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב״ר ספ״ג. במדב״ר פי״ג, ו. תניא רפל״ו.

י"ג מדות הרחמים – שיר־תאב

כמו שבמלה הראשונה בתורה ישנה המלה **שיר** ודורשים ש"**בראשית**" אותיות **שיר־תאב** – דורשים בזהר[מ] גם **שישראל** אותיות **שיר־אל**. מה היחס בין **אל** ל**תאב**? מה שאמרנו הרגע – **תאב** שוה **אחד** פעמים **אל**. ישראל, שיר־אל, היינו שיר **אל** פעמים **אחד** – "**אל אחד** בראני". כתוב בזהר שהשיר של הא־ל הוא י"ג מדות הרחמים. ה' מתעטף בטלית ומתפלל לעצמו כביכול לפני התיבה ואומר "אל רחום וחנון"[מא]. שיר־אל היינו י"ג מדות הרחמים שמתחילים מהשם א־ל – "אל רחום וחנון". השם א־ל מורכב מהאותיות **א** ו־**ל**. כמה הן שוות במספר סידורי? 13. שוב, 31 שוה **אל**, ו־13 גם כן שוה **אל** במספר סידורי. שיר־אל היינו ההתחלה של י"ג מדות הרחמים, אחר כך **תאב** ששוה 13 פעמים **אל** היינו הפירוט של כל י"ג מדות הרחמים – השיר של ה'.

מה זאת אומרת י"ג מדות הרחמים בעבודת ה'? להדמות אליו "מה הוא רחום אף אתה רחום"[מב] "מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון"[מג]. אם כן, מהו השיר של י"ג מדות הרחמים? שיהודי יכול להדמות לה', להיות רחום כמו שה' רחום – בזה הוא שר את השיר של ה'. זו תכלית הכונה של מעשה בראשית – שנוכל להדמות אליו. זהו הפשט של "דירה בתחתונים", שיהודי יהיה כמו ה', "והלכת בדרכיו"[מד]. זהו השיר־תאב, השיר אליו תאב הקב"ה הוא השיר של י"ג מדות הרחמים – "מה הוא רחום אף אתה רחום" "מה הוא נקרא חנוך אף אתה היה חנון".

אל כל זאת הגענו דרך הרמז ש**אחד** ראשי תיבות **אהבה־חפץ־דבור** – "אל **אחד** בראני". זהו הסוד הפנימי של הבריאה, מעשה בראשית. הרמז הזה מרומז במלה הראשונה בתורה – "בראשית", שיר־**תאב** ששוה ליחוד של **אל** פעמים **אחד** שכנגד י"ג מדות הרחמים. הרמז ש**תאב** שוה 13 פעמים **אל** מקשר גם את סוף התורה עם תחלת התורה – "ישראל"[מה] ו"בראשית", **אל ושיר־תאב**.

מ. תקו"ז י (כה, א).
מא. ר"ה יז, ב.
מב. מכילתא פרשת השירה פרשה ג.
מג. רמב"ם הלכות דעות פ"א ה"ו.
מד. דברים כח, ט.
מה. דברים לד, יב.

אם כן, מה למדנו כאן? שהחפץ הוא סוד הכונה הפנימית ושרש התפלה; ושהדבור הוא שרש החומר. אבל השרש של הכל הוא אהבה. איך רואים שאהבה היא השרש גם של חפץ וגם של דבור? אדם מדבר מתוך אהבה, מתוך רגש. כתוב[מו] שעיקר הסוד של הפה הוא ביטוי האהבה. יש ביטוי אהבה בסוד נשיקין ויש ביטוי אהבה בסוד הדבור. כל תכלית הדבור היא לומר ולבטא את האהבה. לכן כתוב ש"**בהבראם**"[מז] אותיות **באברהם**[מח], כי מיהו אברהם? "אברהם אֹהבי"[מט] – כל בריאת העולם על ידי דבור הינה ביטוי של האהבה, והחפץ הפנימי היינו כונת האהבה. אם כן, באמת אהבה כוללת גם חפץ וגם דבור, היא גם שרש החפץ וגם שרש הדבור.

ד. חכמה ודבור במעשה הבריאה

"כֻּלָּם בחכמה עשית" – הכח שמודד את הרצון

נמשיך בפנים:

> **וכיון שהציור נעשה דוקא מכח פנימיות הכוונה לכן לא היה יכול להתגלות בדיבור ונקרא בשם משחתא או מתקלא (זח"ב דקע"ו ע"ב) היינו בחינת קו המדה**

כיצד הכונה יוצאת לפועל? על ידי הכח שמודד שכל מעשה בראשית יושלם כפי הכונה. אפילו אם מעשה בראשית יהיה קצת אחרת מהכונה העליונה – לא זו השלמות. הכונה היא הכח שמודד שכל דבר יתאים בדיוק לכונה הכללית של מעשה בראשית כולו. הכח המודד נקרא בזהר סוד ה"משחתא"[נ] או ה"מתקלא"[נא]. "משחתא" מלשון מדידה ו"מתקלא" מלשון שקילה, מאזניים. כתוב בזהר שכל תקון העולמות תלוי במשחתא ומתקלא. עיקר התקון תלוי בכח הפנימי – הכונה הפנימית שמודדת ושוקלת שכל דבר יתאים בדיוק לפי השלמות.

מו. ראה שכינה ביניהם עמ' קז.
מז. בראשית ב, ד.
מח. בראשית רבה יב, ט; פסיקתא דרב כהנא נספחים אות א; זהר ח"א צא, ב.
מט. ישעיה מא, ח.
נ. ראה לדוגמא זח"ב רלג, א.
נא. ראה לדוגמא זהר שם קמא, ב.

והוא חכמה הנגלה שמודדת את הרצון

כאן לכאורה רבי הלל מדבר כבר על למטה מהרצון – חכמה. ישנו פסוק שלישי נוסף אותו הוא לא הביא עדיין בכלל –״כֻּלָּם בחכמה עשית״[נב]. ה׳ עשה את הכל על ידי חכמה. חכמה היא למטה מחפץ, שהרי אמרנו שחפץ הוא פנימיות הרצון – חסד של עתיק שמתלבש בגלגלתא דאריך. חכמה נמצאת למטה מהכתר וחפץ שייך לכתר. אם כן, מה הוא מסביר כאן? שבאמת החכמה הנגלת מודדת בפועל את הרצון. זאת אומרת, קו המדה הינו החכמה הנגלית שמודדת את הרצון, כי הרצון מצד עצמו פשוט. אולם, החידוש שיוסבר תיכף הוא ששרש החכמה הזאת הוא בפנימיות הכונה של החפץ עצמו.

מהו רצון? גלגלתא דאריך. לא חפץ פנימי אלא גולגולת חיצונית.

כי הרצון מצד עצמו פשוט רק מה שביכולת חכמה זאת למדוד את הרצון שלמעלה ממנה [איך החכמה יכולה למדוד את הרצון שלמעלה ממנה? הרי רצון הוא למעלה מחכמה!] **הוא מצד ששרשה בבחינת העונג פנימיות הרצון הנקרא חפץ.**

בגלל שהחכמה מגלה את החפץ היא גם מודדת את הרצון. מדוע? כי פנימיות הרצון הוא חפץ – כונה פנימית. החפץ מתגלה בחכמה כדי למדוד ולשקול במדויק בכל דבר את הרצון. יוצא אם כן, ממה שמסביר פה רבי הלל, ששני הפסוקים ״כל אשר חפץ הוי׳ עשה״ ו״כֻּלָּם בחכמה עשית״ אינם שתי מדרגות אלא אותה מדרגה. קודם הוא אמר שישנן שתי מדרגות – חפץ ודבור – זו עושה את הצורה וזו את החומר; אבל הפסוק הנוסף שישנו – ״כֻּלָּם בחכמה עשית״ – לא אומר שחכמה מהוה מדרגה אחרת־נוספת, אלא שהיא עצמה הגילוי של החפץ. במלים אחרות, החפץ – פנימיות הכונה שברצון – מתגלה בחכמה ולכן היא מודדת את הרצון. הרצון מצד עצמו הוא דבר פשוט, לכן החפץ שחבוי בו מתגלה בחכמה וזו גוברת על הרצון למדוד ולצמצם אותו בדיוק כפי הכונה הפנימית, שכל דבר יבוא לשלמותו.

אם כן, חכמה הינה גילוי החפץ הפנימי, זוהי חכמת המדידה. בכלל, מהי חכמה? הברקה של מדידה כמה צריך להיות. חכמה היא החוש לדעת כמה צריך להיות. חוש

נב. תהלים קד, כד.

החכמה הזה גבוה מכל מובן ומושכל. מדוע? בגלל שלא שייכת בו השגה כלשהי, היא חוש ראיה שכך צריך להיות. החוש הזה בא מהחפץ, הוא עצמו התגלות החפץ ולכן הוא עצמו מודד את הרצון שעושה הצורה. על ידי החכמה ("בחכמה") הרצון נמדד, הצורה נמדדת.

הברקת החכמה כוללת את כל הספירות ביסודה (יסוד אבא) ולכן היא מודדת את כולן. זוהי מדידת הצורה. הדבור ("מלכות – פה"[נג]) עושה את החומר. אם כן, יוצא שיש כאן את כל הספירות: קודם היה חפץ ודבור – כתר ומלכות, אחר כך הוא אומר שפנימיות הכתר עצמה מתגלה בחכמה, ואחר כך זו מודדת ומגלה את כל שאר הספירות. אם כן, כל שאר הספירות עד יסוד מתגלות על ידי החכמה בעולם האצילות (למעלה מבריאה של בי"ע) וזו מאירה בכולן. אם כן, השרש של כל אור וכלי בעשר הספירות הוא בחפץ הפנימי. קודם יש רק את הכתר והמלכות; אחר כך פנימיות הכתר – הכונה הפנימית – מתגלה בחכמה; ולאחר מכן החכמה מודדת ממילא את הרצון שפועל את הצורה בכל מעשה בראשית.

מלה נוספת: רבי הלל אומר שהחכמה "שרשה בבחינת העונג פנימיות הרצון הנקרא חפץ". בהתאם לכך כתוב שהדבר שהכי נותן ענג הוא חכמה, ראיית החכמה, כי היא באה משרש התענוג – חפץ.

הדבור פועל שהחומר יראה ליש נפרד

> **ולכאורה אינו מובן דלמה לא יומשך גם החומר מבחינת הרצון** [כאן הוא מסביר משהו שאפשר להתבלבל בו. אם החכמה יכולה למדוד את הצורה, את הרצון – שתעשה גם את החומר! את זה שצריך צורה, רצון, חפץ – אני מבין, כי בלי חפץ אין כונה פנימית בשום דבר. אבל עכשיו אפשר לשאול ההיפך: מדוע צריך את הדבור בכלל? למה אי אפשר לעשות הכל על ידי חפץ וחכמה? למה לא מספיק "בְּלֵם בחכמה עשית"? למה צריך בכלל דבור בשביל לעשות את החומר?] **כי הרצון הוא בחינת אין סוף ובודאי יכול להתהוות ממנו אפילו החומר.**

רצון הוא דבר אין־סופי, כל מה שהוא רוצה הוא יכול לעשות. למה צריך דבור? גם החומר יכול לבוא מהרצון!

נג. הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

אך הענין הוא דמציאות החומר כמו שהוא מן הרצון הוא בתכלית הביטול [אם החומר היה נמצא מהרצון הוא היה בתכלית הבטול, כמו כל הספירות שבעולם האצילות שבבחינת אחדות ובטול גמור במציאות.] **והרצון הוא שישתלשל למטה** [הרצון עצמו רוצה שהחומר עצמו ישתלשל למטה] **עד שיהיה החומר נראה ליש** [שיהיה נדמה כאילו יש דבר נפרד] **לכן נשתלשל ונמשך החומר על ידי צירופי אותיות דעשרה מאמרות ואז הוא נראה ליש בדרך כלל ובדרך פרט.**

ביש ישנן תמיד שתי מדרגות (כמו שהסברנו במאמר הראשון) דרך כלל ודרך פרט: קודם ישנו יש פשוט שנקרא 'בריאה' שקודם אפילו לכלל ולפרט. אחר כך באים הכלל – יצירה; והפרט – עשיה. מה שרבי הלל מסביר כאן הוא שהיש הפשוט, הכלל והפרט, מקבילים לשלשת העולמות התחתונים: ההיולי הפשוט של היש כנגד הבריאה; כללות היש כנגד היצירה הכללית; ופרטות היש כנגד העשיה הפרטית. אם כן, כיון שהרצון הוא שהחומר ישתלשל למטה – צריכים להיות צירופי אותיות כי הם פועלים את השתלשלות. צירופי האותיות (כמו שהוא הסביר במאמר ראשון שלמדנו) פועלים ריחוק מקום, הם האמצעי או הכח של הקדוש ברוך הוא לפעול ריחוק מקום, שעל ידו ההשתלשלות תוכל להמשך ממדרגה למדרגה עד שכל דבר יראה לבחינת יש נפרד בפני עצמו. לכן החומר התהוה על ידי הדבור.

ה. מהות המושג 'נס'

הפיכת היש לאין (פנימיות הכונה) – על ידי מעשה המצוות

אך פנימיות הכוונה שברצון אינו שישאר מציאותו כך [עכשיו הוא מסביר מהי התכלית בסוף. אין התכלית שכל דבר ישאר יש חיצוני, ה' לא רוצה שהתחתונים בי"ע ישארו כמו שהם עכשיו] **רק אדרבה שיהופך החושך לאור** [כל הכונה היא לעשות אתהפכא, להפוך את החושך לאור] ו[את ה]**יש לאין ויהיה גילוי אור אין סוף למטה כמו למעלה** [זוהי התכלית של מעשה בראשית – שהאצילות תתגלה למטה כמו למעלה] **להיות לו דירה בתחתונים וזהו על ידי תורה ומצוות**

[ה׳ ברא את העולם יש מאין. הוא ברא אותנו, ״עם קרובו״[נד], עם ישראל (כמו שלמדנו קודם – ״בֹּראך יעקב ויֹצרך ישראל״), בתוך עולם, ונתן לנו תורה ומצוות בשביל לקיים את תכלית הכונה של מעשה בראשית – אתהפכא – הפיכת היש לאין, שיאיר למטה כמו למעלה] **שעל ידי זה מעוררים שם הוי׳ שיתגלה להפך היש אשר נמשך משם אלקים.**

כל המצוות נקראות ״מִצְוֹת הוי׳״[נה], המצוות הן התגלות שם הוי׳. לעומת זאת, העולם נברא על ידי שם אלהים – ״בראשית ברא אלהים״. שם הוי׳ הוא הכח שהופך את החושך לאור. אם כן, על ידי מצוות מגלים את הסוד של שם הוי׳ בעולם. כשפרעה שעבד אותנו הוא אמר ״לא ידעתי את הוי׳״[נו], מדוע? כי הוא לא יודע ולא מכיר את הכח להפוך את המציאות ואת החושך לאור. כל התורה והמצוות שלנו מגלות את שם הוי׳ והופכות את שם אלקים – היש הנפרד – לאור.

כי הנה כתיב (תהלים קל״ה[נז]) ״גדול הוי׳ ואדוננו מכל אלקים״ [מה הכונה ״מכל אלהים״?] **ועניין מכל אלקים להיות כי יש ק״כ צירופים בשם אלקים**

המלה מורכבת מחמש אותיות. מחמש אותיות שונות ניתן להרכיב 120 צירופים שונים. בכל אות יש 24 צירופים. **א־להים** מתחלק לשני חלקים: אותיות **אלה** ואותיות **ים**. אותיות **אלה** נמצאות עדיין באחדות; ואותיות **ים** (לשון ריבוי) מהוות את מקור יניקת הריבוי או יניקת היש. אם כל אות ׳מולכת׳ על 24 צירופים, זאת אומרת שיש ע״ב (72) צירופים שיוצאים מ־3 האותיות **אלה**, ו־מ״ח (48) שיוצאים מהאותיות **ים**. אם כן, כתוב ש־ע״ב הצירופים הראשונים של שם אלקים נמצאים עדיין בקדושת העולמות בי״ע, ו־**מח** הצירופים האחרונים של האותיות **ים** – סוד הריבוי – נמצאים

נד. תהלים קמח, יד.
נה. ויקרא ד, ב ועוד.
נו. שמות ה, ב.
נז. פסוק ה.

ב״אדמת בני **חם**״[נח] (זהו הסוד בקבלה[נט]). **מח** הצירופים נקראים **חם** – מקור החיות של הקליפות.

את כל זאת הוא מסביר כעת:

> **וע״ב צירופים הראשונים** [שיוצאים מהאותיות **אלה** – 3 פעמים 24] **הם עדיין בבחינת הקדושה אך מ״ח צירופים האחרונים** [סוד ״אדמת בני חם״] **מתפשטים בלעומת זה להחיותם וזה שאומר גדול הוי׳ מכל הק״כ צירופים הנ״ל**

כתוב ״גדול הוי׳ מכל אלהים״. מהו הדיוק בפסוק? לכאורה הפסוק הזה הוא פלא. מה זאת אומרת ״מכל אלהים״? יש הרבה אלהים?! יש מפרשים[ס] ש״מכל אלהים״ היינו מלאכים או משהו אחר, אבל אם רוצים לפרש על פי פשט ש״אלהים״ היינו אלקים ממש – לא מובן מה זאת אומרת ״מכל אלהים״. אלא צריך לפרש את הפשט על פי הסוד הזה, ש״מכל אלהים״ היינו הצירופים של שם אלקים. ״אלהים״ הוא שם קדוש שיש בו ק״כ צירופים. מה זאת אומרת ״מכל״? יש שתי מדרגות בדרך כלל: מדרגה אחת שמחיה את הקדושה ומדרגה שניה שמחיה את ה״לעֶמת זה״[סא], ״מכל״ פירושו שהכח והגדולה של הוי׳ הוא להפוך את כל הצירופים של שם אלקים לאור –

> **להפך מיש לאין** [מי מעורר את ״גדול הוי׳ מכל אלהים״? שוב, צריך להיות ״גדול הוי׳״ – לשלוט על כל צירופי אלהים ולהפוך את כל היש לאין – אפילו את ״אדמת בני חם״, אפילו את מ״ח הצירופים האחרונים. מי מעורר את הכח של שם הוי׳? אנחנו –] **והתעוררותו על ידי מעשה התחתונים.**

הצורה מאפשרת למציאות היש (חומר) להתהפך לאין

עד כאן הוא הסביר מי המהַפֵּך – שם הוי׳ מהפך על ידי ההתעוררות שלנו. אבל איך יתכן בכלל שהיש יוכל להתהפך?

נח. ברכת אמת ואמונה בתפלת ערבית.

נט. ראה ספר הליקוטים לאריז״ל ר״פ בא. פע״ח שער חהמ״צ פ״ה. שער הכוונות ענין הפסח דרוש א. תו״א הוספות קט, ד.

ס. ראה מצו״ד ואב״ע על אתר.

סא. קהלת ז, יד.

אך שיהיה ביכולת היש להתהפך לאין ולא להתבטל ממציאותו רק להעשות כלי אליו [– אל האין]

אמרנו שאם הבריאה היתה נבראת בתחילה על ידי רצון ולא על ידי דבור – לא היה יש בכלל, הכל היה בטל במציאות. אם כן, אחרי שהעולם יש ומציאות, מי נותן את לו את הכח להתהפך ולהיות כלי לגילוי שם הוי׳ ולא להתבטל במציאות? המעשים שלנו. הרי תכלית הכונה אינה שהיש יתבטל כמו לפני ששת ימי בראשית, אחרת ה׳ לא היה צריך לברוא את העולם בכלל. תכלית כל בריאת העולם היא בריאת יש והפיכתו לאחר מכן לכלי אמתי לגילוי האור העצמי (לא שיחזור להיות אין כמו קודם).

אם כן, על ידי המעשים שלנו מתגלה שם הוי׳. שם הוי׳ נקרא ״גדול הוי׳ מכל אלהים״, והוא שהופך את כל ק״כ הצירופים של אלהים לקדושה. אבל איזה כח יש ביש שבגללו הוא לא מתבטל ונעשה רק כלי לגילוי האין האלקי?

היינו מטעם הנ״ל כי גם מתחלה יש בו בחינת כלי לשם הוי׳ והיינו על ידי הציור שבו שנמשך מבחינת כל אשר חפץ [הוי׳ עשה] **כו׳**.

אמרנו שבכל דבר (אפילו הדבר הכי תחתון) יש צורה מהרצון. כמובן, יש את החומר (היש) שנעשה על ידי הדבור, אבל כמו שבכל דבר יש חומר – יש בו גם צורה כמו שהתחלנו להסביר. אם כן, רבי הלל מסביר שהצורה שנמצאת בכל דבר הינה היכולת של הדבר להתהפך להיות כלי לגילוי האין. ובכל זאת, דרושים מעשינו – מעשה התחתונים – בשביל המהפך. על ידי מעשה התחתונים מגלים את ״גדול הוי׳ מכל אלהים״, אבל איזה כח ישנו ביש עצמו בגללו הוא מוכן להיות כלי ולא להתבטל? אם היה זה רק הדבור שעושה את החומר – או שהחומר היה יש או שהיה בטל; אבל עכשיו שיש צורה בתוך החומר – היא שומרת עליו כאשר הוא מתהפך להשאר כלי לגילוי האין ולא להתבטל.

[בעקבות שאלה:] בפיזיקה של היום אין צורה, יש רק חומר. זה בדיוק הענין – או שיש חומר או שאין חומר, או שהחומר ישנו או שהוא מתבטל. איך הוא יכול להתהפך ולא להתבטל? מסביר רבי הלל שההיפוך בלי הבטול הוא כח הצורה – רצון ה׳. לכן בכל דבר יש חפץ ודבור, הדבור של ה׳ הוא השרש של החומר, והחפץ של ה׳ הוא השרש של הצורה – היכולת של כל דבר להתהפך בלי להתבטל במציאות.

נס – הֶפוך הטבע ללא הקדמת מעשה התחתונים

אך כל זה הוא בחינת הגילוי דשם הוי' בבחינת אלקים על ידי מעשה התחתונים. [כל מה שהסברנו עד עכשיו הוא ששם הוי' מתגלה מבחינת שם אלקים על ידי התורה והמצוות שלנו שנקראות "מִצְוֹת הוי'" – מעשה התחתונים] **אך לפרקים נתעורר שם הוי' מלמעלה להתגלות בשם אלקים וזהו ענין הנס**

כל זה הובא בשביל להסביר מהו נס. אומר רבי הלל: את כל מה שאנו פועלים על ידי תורה ומצוות – המשכת שם הוי' בתוך שם אלקים והפיכתם של כל ק"כ צירופי אלקים (לאט־לאט) לכלי לגילוי האין האלקי (הגילוי הסופי יהיה רק בעתיד) – ה' פועל לפעמים בעצמו בלי מעשה התחתונים, בלי המצוות שלנו. כאשר ה' מגלה בעצמו, בהתעוררות מלמעלה, את שם הוי' בלי מעשה התחתונים – זה נקרא 'נס', זוהי ההגדרה הכללית של המושג 'נס'.

כי על ידי בחינת גילוי שם הוי' נתהפך הטבע

מה זה אלקים? **אלהים** בגימטריא **הטבע**. אם אנחנו פועלים את ההיפוך על ידי מעשה התחתונים (מצוות), אנחנו מצמצמים את הגילוי כל כך עד שלא רואים את הנס. בכלל, נשמות בתוך גוף הן צמצום, לכן כל קיום המצוות שלנו הוא צמצום של שם הוי'. מצמצמים את הגילוי כל כך עד שלא רואים את הנס. אבל שם הוי' עצמו מתעורר להֶמשך לתוך שם אלהים להפוך את היש – אז רואים גילוי אחר, שקרה נס. אבל באמת כל מצוה שמקיימים היא בחינת נס, כי כמו שמסביר רבי הלל כל המשכת שם הוי' בשם אלקים היא בחינת נס. אם כן, למה היש לא מתבטל? בגלל הצורה, סוד הצורה שבא מהחפץ.

בים ויבשה שמובדלים על ידי מאמרות דשם אלקים [לפי המאמרות של מעשה בראשית יש הבדל בין ים ליבשה. על ידי גילוי שם הוי' מתהפכים המאמרות של שם אלקים] **ועל ידי גילוי שם הוי' נתהפך ים ליבשה וכיוצא בזה כמו (תענית דף כ"ה ע"א) מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידליק כו':**

את המאמר הזה אמר רבי חנינא בן דוסא כשלא היה לו שמן להדליק אלא רק חומץ. במאמר הזה רואים בבירור שנס פירושו שינוי הטבע של הדבר. נס פירושו המשכת שם הוי׳ בשם אלקים והפיכת ק״כ צירופי אלקים – ״גדול הוי׳ ואדנֹנו מכל אלהים״.

פלח הרימון – ד"ה ברוך שעשה נסים פרק ב (ח"ב)[א]

סודו של נס יציאת מצרים

א. סוד המילוים של שם הוי'

מהותו של נס – סיכום

אנחנו אוחזים באות ב (עמוד קג למטה) במאמר ד"ה 'ברוך שעשה נסים'. אתמול הסברנו[ב] מהו נס. הסברנו שנס הוא התגלות שם הוי' בשם אלקים שהופכת את כל קכ צירופי אלקים לקדושה. הסברנו שבכל דבר יש צורה וחומר, ושהצורה שומרת שכאשר הדבר יתהפך הוא לא יתבטל לגמרי. הסברנו גם ששרש הצורה הוא מהחפץ של ה' וששרש החומר הוא מהדבור.

ב) ואחר שנתבאר ענין הנס שהוא על ידי התגלות שם הוי' בבחינת אלקים ולכן מהפך הצירופים כנ"ל. עתה יש להבין בפרט ענין ההפרש בין הנס דיציאת מצרים ובין הנס דחנוכה ופורים

עיקר השאלה היה מדוע בחנוכה ופורים מברכים את הברכה "ברוך שעשה נסים לאבותינו בימים ההם הזמן הזה", ואילו בפסח, לדוגמא, לא מברכים את הברכה הזאת למרות שהנסים שאירעו ביציאת מצרים היו נסים גדולים וגלויים, בשונה מנסי

א. כ"א כסלו תשמ"ג. נרשם מהקלטה על ידי דב בער גנוט. מאד לא מוגה.
ב. שיעור קודם בסדרה (כ כסלו תשמ"ג).

חנוכה ופורים שהיו בהסתר יותר. הנס של פורים היה נס נסתר לגמרי, אך גם נס חנוכה לא היה כל כך גלוי כמו נס יציאת מצרים. אם כן, למה דוקא בחנוכה ופורים מברכים "ברוך שעשה נסים" ובפסח לא מברכים?

אם כן, הסברנו אתמול את ענין הנס בכלל. אמרנו שבאופן כללי נס פועל על המציאות כמו שקיום התורה והמצוות פועלות – המשכת שם הוי' בשם אלקים, רק שפעולת ההמשכה על ידי קיום תורה ומצוות נעלמת בינתיים, בשונה מנס שההמשכה שלו גלויה. אם כן, הפעולה האמתית של כל מצוה היא בגדר נס – המשכת שם הוי' בשם אלקים – הפיכת המציאות הנפרדת מאחדות ה' לכלי ראוי לקבלת גילוי "הוי' אחד"[3] – "דירה בתחתונים"[4]. לעומת זאת, נס מתרחש כאשר ה' מעורר זאת בעצמו. נס קורה כאשר ה' פועל מעצמו את מה שאנו פועלים על ידי תורה ומצוות – צמצום השפע על ידי העשיה שלנו. כשה' עושה זאת מעצמו – זהו נס.

מדרגות הנס השונות – מילויי שם הוי' השונים

כעת מסביר רבי הלל שגם בנס עצמו ישנן מדרגות:

כי הנה בשם הוי' יש כמה מדריגות

אמרנו שנס הוא גילוי שם הוי'. איך רואים שנס קשור דוקא לשם הוי'? אחרי מלחמת עמלק הראשונה בה יהושע החליש את עמלק, משה רבינו בנה מזבח וקרא לו "הוי' נסי"[5]. מכאן רואים בפעם הראשונה בתורה שנס קשור לשם הוי' דוקא. אפילו המלה "נסי" עצמה מרמזת לסוד שרבי הלל הסביר כאן: כמה שוה **נסי** בגימטריא? 120. 120 מרמז לדרך בה שם הוי' מהפך את **קכ** (120) צירופי אלקים. שם הוי' הופך את **קכ** צירופי אלקים – כמספר "נסי" – לקדושה. כשאומרים שבנס יש כמה מדרגות, הכונה שיש מדרגות שונות של התגלות שם הוי'. איך אפשר להסביר שיש מדרגות שונות של התגלות שם הוי'?

כמו שם הוי' במלוי אלפי"ן ומלוי יודי"ן

ג. דברים ו, ד.
ד. תנחומא נשא טז; תניא פל"ו.
ה. שמות יז, טו.

יש מילויים שונים של שם הוי׳. כאמור, המאמר הזה הוא מאמר חשוב – כמו שהוסבר בו אתמול ענין הצורה והחומר, חפץ ודבור, זהו גם המאמר העיקרי שמסביר את סוד המילויים. לשם הוי׳ יש ארבעה מילויים: מילוי ע״ב, מילוי ס״ג, מילוי מ״ה ומילוי ב״ן. במאמר זה מסביר רבי הלל את ההבדל בין שני המילויים העיקריים: שם ע״ב שכנגד ה־י של שם הוי׳ הכולל, ושם מ״ה שכנגד ה־ו של שם הוי׳ הכולל. בין ע״ב למ״ה ישנו ממוצע – שם ס״ג, ולבסוף ישנו מילוי שם ב״ן (בו אין חידוש כלל ואותיות השרש נכפלות בו). כתוב גם בקבלה[ו] שע״ב בחכמה, ס״ג בבינה ומ״ה בזעיר אנפין, במדות.

אם כן, שני השמות העיקריים שיש בהם חידוש הם שם ע״ב ושם מ״ה. ס״ג מהוה ממוצע בין ע״ב למ״ה כי הוא משולב גם ממילוי יודי״ן (אותיות ה ממולאות ב־י כמו של שם ע״ב) וגם ממילוי אלפי״ן (האות ו ממולאת ב־א כמו של מ״ה). שני המילויים העיקריים שצריך להבין הם ע״ב ומ״ה – מילוי יודי״ן ומילוי אלפי״ן. כמו שרבי הלל כתב במאמר, כל התגלות של שם הוי׳ היא נסית, אך בהמשך המאמר יסביר רבי הלל בפירוט שההתגלות של נס יציאת מצרים היא התגלות שם מ״ה (מילוי אלפי״ן), וההתגלות של נס חנוכה ונס פורים היא התגלות שם ע״ב (מילוי יודי״ן). דבר זה עצמו מסביר (כמו שנראה בסוף המאמר) למה בחנוכה ופורים אומרים ״ברוך שעשה נסים״, וגם למה בחנוכה ופורים אין איסור מלאכה (שתי השאלות ששאלנו אתמול).

נס חנוכה, נס פורים ונס פסח במילויי שם הוי׳

למרות שגם חנוכה וגם פורים נכללים במאמר בשם ע״ב, יש הבדל בין חנוכה לפורים, ואפשר לרמז (כפי שנראה בהמשך, אף על פי שרבי הלל לא אומר זאת בפירוש) שפורים ביחס לחנוכה הוא כמו שם ס״ג – ממוצע. לפי זה חנוכה יהיה ע״ב, פורים יהיה ס״ג ופסח יהיה מ״ה.

פורים הוא הממוצע בין חנוכה ופסח. מדוע? פורים הוא הסוף של חנוכה, האחרית של חנוכה. חנוכה נקרא ״עומק ראשית״ ופורים נקרא ״עומק אחרית״[ז]. חנוכה ופורים הם כמו שמן ויין: חנוכה הוא חג השמן, ופורים הוא חג היין. שמן היינו חכמה – ״עומק ראשית״; ויין היינו בינה – ״עומק אחרית״. לכן הסברנו פעם שכל הימים

ו. ע״ח ש״ה פ״א.

ז. ספר יצירה פ״א מ״ה.

שבין חנוכה ופורים הם כמו עשרת ימי תשובה, כי חנוכה הוא כמו ראש השנה ופורים הוא כמו יום כיפור. מדוע חנוכה הוא כמו ראש השנה ופורים כמו יום כיפור? לגבי פורים כתוב כתוב בזהר[ח] שיום כפורים הוא יום כ־פורים, כמו פורים; ולגבי חנוכה כתוב בחסידות[ט] שהוא התגלות אור השופר, שהתקיעה שתקענו בשופר ביום השנה מתחילה להתגלות בנר ראשון של חנוכה.

אם כן, חנוכה הוא ההתגלות של ראש השנה; פורים הוא ההתגלות של יום כפור; וכל הימים שבאמצע, בין חנוכה לפורים, הם כמו עשרת ימי תשובה (לכן הם נקראים 'שובבי"ם' – זמן של תשובה). אפשר להסביר זאת בעמקות יותר, אבל אם נעשה את החשבון של מספר הימים שבין חנוכה לפורים נראה שהם שמונים יום. יוצא שכל יום בעשרת ימי תשובה שוה לשמונה ימים – שמונת ימי חנוכה. אם כן, הימים שמחנוכה עד פורים מהוים התרחבות והתפשטות של עשרת ימי תשובה.

איך פורים קשור לפסח? כתוב שאם ישנה שנת עיבור מעברים אותה דוקא באדר שני ל"מסמך גאולה לגאולה"[י]. גאולת פורים צריכה להיות סמוכה לגאולת פסח כי גאולת פסח מקבלת מגאולת פורים. אם כן, כמו שאנו רואים, פורים מצד אחד מהוה הקדמה לפסח ומצד שני שייך לחנוכה. באמת, לפי סדר הזמן, ההתגלות של שלשת החגים הללו הפוכה: קודם היה פסח, אחר כך פורים ואחר כך חנוכה; רק במעגל השנה הסדר הוא חנוכה, פורים ופסח.

שוב, לפי מה שמוסבר כאן במאמר פסח היינו התגלות של שם מ"ה, וחנוכה ופורים שניהם התגלות של שם ע"ב, אבל אם נעמיק יותר יצא שפורים הוא כמו שם ס"ג – ממוצע בין ע"ב למ"ה. בינתיים כותב לנו רבי הלל שיש רק שני גילויים עיקריים של שם הוי': גילוי של מילוי יודי"ן – ע"ב, וגילוי שני של מילוי אלפי"ן – מ"ה. או שממלאים את האותיות ב־י, או שממלאים את האותיות ב־א.

אם כן, כל פעם שישנה התגלות של שם הוי' – קורה נס. כאמור, ישנו שם נוסף – שם ב"ן. שם ב"ן שייך למלכות עצמה, שם אלקים. אפשר לומר בדרך אפשר (הוא לא כותב זאת כאן), שהגילוי של שם ב"ן קשור עם עשיית המצוות, כלומר, שבקיום המצוות ממשיכים את שם הוי'. אפשר לומר שגילוי שם הוי' שעל ידי מעשה המצוות

ח. תקו"ז תכ"א (נז, ב).

ט. תפארת שלמה לחנוכה ד"ה "זאת עשו וחיו". וראה קדושת לוי סוף קדושה ראשונה לחנוכה.

י. מגילה ו, ב.

הוא גילוי שם ב״ן. הרי כל המצוות הן מצוות המלך, השם של המלכות הוא שם הוי׳ במילוי ב״ן.

לסיכום:

י	ע״ב	יוד הי ויו הי	חכמה	פסח
ה	ס״ג	יוד הי ואו הי	בינה	פורים
ו	מ״ה	יוד הא ואו הא	זעיר אנפין	חנוכה
ה	ב״ן	יוד הה וו הה	מלכות	מעשה המצוות

על כל פנים, בנס יציאת מצרים היה גילוי שם מ״ה (כמו שיוסבר) ובנס חנוכה – פח השמן הטהור החתום בחותמו של כהן גדול – היה גילוי שם ע״ב. אם נבין את ההבדל בין השמות הללו נוכל להבין את כל ההבדלים בין חנוכה ופסח.

ב. סוד העיבור והלידה

דימוי גלות וגאולת מצרים לעיבור ולידה

לאחר ההקדמה, נקרא בפנים:

> **וביציאת מצרים היה הנס על ידי התגלות שם הוי׳ במלוי אלפי״ן ובחנוכה ופורים במלוי יודי״ן.** [כאמור, רבי הלל לא כותב כאן את הממוצע – מילוי ס״ג הכולל מילוי יודי״ן ואלפי״ן יחד.] **ויש להבין ענין הנס דיציאת מצרים מהו עניני** [לפני שנוכל להבין את מילוי היודי״ן של חנוכה צריך להבין את מילוי האלפי״ן, מדוע דוקא הוא קשור לגילוי של שם מ״ה.] **כי הנה ידוע שגלות נמשל לעיבור וגאולה ללידה** [הגלות נקראת ׳עיבור׳. מצרים נקראת ״כור הברזל״[א], רֶחֶם. אם כן, יציאת מצרים היא לידה.] **כמו שכתוב בכתבי האריז״ל שבגלות מצרים היה זעיר אנפין בבחינת עיבור במעי אימא עילאה** [זעיר אנפין היה בתוך הרחם – יסוד אמא עילאה] **ולכן היה ביכולת פרעה שיונק מאחורי מול עורף** [פרעה אותיות הערף] **(זעיר אנפין** [פרעה יונק מהאחוריים שמול העורף של זעיר אנפין]**) לא להניח את בני ישראל שהם בני זעיר אנפין לצאת מתחת**

יא. דברים ד, כ.

ידו. [כיון שעם ישראל – זעיר אנפין – נמצא בקטנות או בעיבור, פרעה יכול לעכב אותם, לשעבד אותם, לינוק את רוב ועיקר החיות שלהם ולא לתת להם לצאת מתחת ידו] **ועל ידי הנס שנתגלו אורות עליונים דאבא ואמא** [האורות העליונים הם אורות של אבא ואמא – חכמה ובינה. איך הם התגלו?] **בכח זרועות דאריך המלובש בתוכם** [זאת אומרת, הזרועות ימין ושמאל מלובשים בתוך אבא ואמא עילאין, ועל ידם] **נעשה בחינת לידת זעיר אנפין מלמעלה** [בעולם האצילות] **וממילא יצאו בני ישראל מהגלות** [כי אנו, למטה, הבנים של זעיר אנפין למעלה] **כו'.**

מה היה הנס בפסח, יציאת מצרים? כאן מוסבר הנס על פי כתבי האריז"ל[יב]: יציאת מצרים אירעה על ידי שתי זרועות – "היד הגדלה"[יג] ו"היד החזקה"[יד]. "היד הגדלה" ו"היד החזקה" נקראות על פי קבלה זרועות דאריך. הזרועות של אריך־אנפין (הכתר שלמעלה מהשכל לגמרי) התגלו ביתר שאת בתוך אבא ואמא. על פי קבלה, אבא מלביש את יד ימין של אריך – "היד הגדלה"; ואמא מלבישה את יד שמאל של אריך. כאשר הידיים של אריך מתגברות בהתגלותן, הן ממשיכות אורות עליונים לאבא ואמא עילאין, וממילא נמשך גם אור בזעיר אנפין שנמצא בעיבור בתוך אמא עילאה והאור הזה מוליד אותו. ברגע שהוא נולד על ידי תוספת האור הזאת, הוא יוצא בעצם מגלות לחירות.

עיבור ולידה בגשמיות ובעבודת ה'

ולהבין מהו ענין עיבור ולידה יובן מבשרי [מהו עיבור ומהי לידה? דרך החסידות היא להבין את הדברים "מבשרי"[טו], "מבשרי אחזה אלוה". אם כן, צריך להבין "מבשרי" מהו עיבור:] **כעובר במעי אימא שהוא מונח ראשו בין ברכיו** [כתוב[טז] שראש העובר מונח בין הברכיים, זאת אומרת שרק הרגליים שלו – הנה"י (נצח־הוד־יסוד) – גלויות. באופן כללי, ענינו של פרצוף נה"י הוא עיבור – הראש

יב. פע"ח שער חג המצות פ"ז. ראה סידור עם דא"ח ד"ה "עבדים היינו".
יג. שמות יד, לא.
יד. דברים לד, יב.
טו. איוב יט, כו.
טז. נדה ל, ב.

(המוחין, חכמה־בינה־דעת) וכל שכן הגוף (המדות, חסד־גבורה־תפארת) מונחים בין הברכיים, בתוך הרגליים. למרות שלעובר יש שכל, השכל שלו נקרא ׳מוחין דעיבור׳, רק הנה״י מתגלה כלפי חוץ] **נמצא שהראש מוסתר ונעלם בברכיו וכשנולד נתגלה.** [מה קורה כשהעובר נולד? ברגע שהוא נולד הוא מזדקף, כלומר, הראש מתגלה ויוצא מבין הברכיים] **וכמו כן ברוחניות עיבור היינו כמו אצל המון עם שרובם אין להם השגה והתפעלות בבחינת אלקות רק כולם יש להם בחינת הודאה מרחוק**

אומר רבי הלל: מצב של עיבור – גלות מצרים – הוא מצב הדור הזה ומצב כל דורות הגלות. כאשר ׳המון עם׳ נמצא בגלות פירושו של דבר שכל יהודי נמצא במצב של עיבור. מהו מצב של עיבור? כשליהודי אין השגה והתפעלות באלקות ונשארות לו רק אמונה והודאה. הודאה נעשית מרחוק, אבל על ידה נעשה הסכם בלב לקיים את המצוות מתוך הודאה בלבד ולא מתוך השגה או התפעלות פנימית במה שהוא עושה. זהו מצב של עיבור. מהי פנימיות ההודאה? ספירת ההוד. הספירות נצח והוד הן כנגד הרגליים, הוד כנגד רגל שמאל. אם כן, מי שעובד את ה׳ כל חייו מתוך הודאה – עבודה זאת גופא מורה על כך שהוא נמצא בעיבור. גם למעלה ישנו מצב בו כל היחס לה׳ הוא של הודאה. כשם שבעולם הזה ישנו יחס של הודאה לגבי אור האין־סוף, הקב״ה – גם בעולם האצילות (עולם האצילות היינו הקב״ה בעצמו) ישנו פרצוף של עיבור.

מה זאת אומרת שבמצב של עיבור אין ״השגה והתפעלות״? השגה היינו חב״ד – פרצוף דמוחין; והתפעלות היינו חג״ת – פרצוף דיניקה. גם כשאין את שני אלה – לכל יהודי ישנה הודאה. כל היהודים ״מאמינים בני מאמינים״[יז], לכל יהודי יש פרצוף נה״י. לכל יהודי שלא נפגם או פוגם – שלא נקרא ״תנוק שנשבה בין הנכרים״[יח] ולא הושפע לרעה – ישנה ״הודאה מרחוק״, פרצוף נה״י.

שמודה על האמת [מהי האמת?] **דכולא קמיה כלא חשיב כו׳** [כל יהודי מודה ש״שמע ישראל הוי׳ אלהינו הוי׳ אחד״ ו״אין עוד מלבדו״[יט] – ״כולא קמיה כלא

יז. שבת צז, א.
יח. שבת סח, ב.
יט. דברים ד, לה.

חשיב״כ – גם אם אין לו באמת השגה והתפעלות] **וזהו נקרא שהמוחין נעלמים בנצח־הוד־יסוד כעיבור** [כשם שבעיבור הראש של העובר נמצא בין הברכיים – כך המוחין נעלמים בנה״י, בהודאה]. **מה שאין כן אותם שיש להם השגה ומוחין** [בכל דור ישנם יחידי סגולה בעלי השגה באלקות] **בבחינת התיישבות איך דכלא חשיב קמיה יתברך** [מיושב אצלם מה שלפני הקב״ה ״כולא קמיה כלא חשיב״, יש להם בזה אור, גילוי והשגה, הם רואים את האַין של המציאות] **ועל ידי זה נמשך אהבה ויראה בגילוי – זהו חב״ד וחג״ת ומזה נעשה הסכם חזק לסור מרע ועשה טוב כל היום**

זאת אומרת, אם יש לו מוחין אמתיים וממילא התפעלות אמתית – ההסכם של ההודאה גם כן מתחזק. ולכן על ידי ההסכם שלו הוא יכול לעשות דברים מאד־מאד גדולים שהמון העם לא מסוגל לעשות אף פעם בכח האמונה הפשוטה שלו. שוב, ההודאה עצמה נקראת ׳הסכם׳, אבל ככל שישנה השגה גדולה יותר וממילא התפעלות גדולה יותר – נעשה הסכם חזק יותר, ועל ידי ההסכם החזק ביכולתו להפוך את העולם.

כמו שהסברנו לפני כמה ימים[כא], רבי נחמן מסביר[כב] את הנקודה הזאת בקשר לגבורה. גם גבורה היא הסכם והחלטה לעשות משהו. כח ההחלטה קשור גם עם ההוד – החלטה והסכמה בלב לעשות לפי ההבנה וההרגשה בלב. ככל שישנן יותר השגה והתפעלות – נעשה הסכם חזק יותר שמביא ממילא לידי תכלית הכונה. לכן המוחין חשובים בעיקר בשביל המעשה. אם כן, אלה אינם שני מסלולים, זה אותו מסלול, אותה מגמה – ככל שיש השגה והתפעלות גדולות יותר – נעשה הסכם חזק יותר בלב להיות ״סור מרע ועשה טוב״[כג] כל היום.

וזהו נצח־הוד־יסוד [– ההסכם החזק, הנה״י –] **זהו לידה** [כשלאדם ישנה השגה, התפעלות ונה״י חזקים – זאת אומרת שהוא נולד ויצא מהעיבור] **שהראש וגוף הם בהתגלות והרגלים למטה** [ומוליכות אותו].

כ. ע״פ זהר ח״א יא, ב.
כא. שיעור יז כסלו תשמ"ג.
כב. לקו״מ ח״א תורה יד, ו.
כג. תהלים לד, טו.

בלידה הקומה מזדקפת, רואים כבר שיש ראש, גוף ורגליים. כתוב שרק לאחר שתינוק נולד מתחילות הרגליים שלו אט־אט להתחזק. בעיבור, אף על פי שראו את הרגליים, הן חלשות. אפילו שהרגליים היו גלויות במהלך העיבור – הן לא הלכו בכלל למעשה. על פי כתבי האריז"ל[כג], עיקר התפקיד של חלב האם שהתינוק יונק במשך שנתיים הוא להמשיך כח ברגליים ללכת. עיקר ענין גידול התנוק הוא המשכת כח ברגליים. אי אפשר להתחיל להמשיך כח ברגליים בלי לגלות קודם את הראש והגוף. זאת אומרת, כל זמן שרק הרגליים גלויות – הן לא הולכות כמו שצריך, בשביל לחזק אותן צריך לגלות את הקומה הזקופה של ראש־גוף־רגליים, חב"ד־חג"ת־נה"י.

דרגת 'יחיד' – "למעלה מהיות אפילו מקור למקור לעולמות"

כל זה הסבר למושג עיבור "מבשרי", למטה. מהו ההסבר ב"אחזה אלוה", למעלה?

> **ועתה יובן עיבור ולידה בזעיר אנפין דאצילות. ויובן בהקדם ענין המסירות נפש שהוא באחד** [כתוב[כה] שבאמירת המלה "אחד" ב"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" צריך למסור את הנפש. שאלה ראשונה: מהו ענין מסירות הנפש ב"אחד"? שאלה שניה:] **ולמה אין אומרים יחיד, שיהיה המסירות נפש ביחיד שלמעלה מאחד.**

כשאומרים שהקב"ה 'יחיד' מתכוונים ש"אין עוד מלבדו" לגמרי. כמו בתחילת המאמר, גם כאן צריך לומר ששתי הקושיות שמופיעות כאן יחד – תלויות אחת בשניה. כששתי קושיות מופיעות יחד – סימן שאחת תלויה בשניה. השאלה הראשונה היא מה הענין של מסירות הנפש ב"אחד", והשאלה השניה היא מדוע אומרים "אחד" ולא 'יחיד'. זאת אומרת שנצטרך להסביר מדוע מסירות הנפש שייכת דוקא ל"אחד" ולא ל'יחיד'.

> **והענין הוא שבחינת יחיד הוא בחינת אור אין סוף כמו שהוא לעצמו למעלה מהיות אפילו מקור למקור לעולמות** [דרגת יחיד הינה הדרגה שלפני התגלות הרצון בבריאת העולמות. לא רק שהיא קודמת לצמצום, היא קודמת אפילו לעליית הרצון לבריאת העולמות. היא אור אין סוף במדרגה בה אין בכלל גילוי

כד. ע"ח שער הכללים פ"ג. שי"ח פ"ו.

כה. שעה"כ דרושי ק"ש דרוש ו.

של מקור למקור לעולמות. **מקור** בגימטריא **רצון**, כשאומרים שאין "מקור למקור לעולמות" מתכוונים שאין עדיין שום רצון לרצון לעולמות] **שהוא לבדו ובלעדו הכל אין ואפס המוחלט**

דרגת יחיד פירושה שאין מלבדו שום דבר. לא שהכל בטל, אלא שהכל ממש אין ואפס מוחלט.

גילוי דרגת 'יחיד' בחכמה ובינה דאצילות

כעת יסביר רבי הלל שהאמת שה' הוא יחיד מתגלה למטה־מטה באבא ואמא עילאין. כלומר, בחינת 'יחיד' מתגלה בחכמה ובינה של עולם האצילות, אפילו שעולם האצילות נאצל הרבה־הרבה אחרי הצמצום הראשון וכו'. הסוד של חכמה ובינה עילאין הוא ההתגלות שה' הוא יחיד – "הוא לבדו הוא"[כו] ו"אין עוד מלבדו". על אף שמדרגת 'יחיד' קודמת בהרבה לצמצום – האמת שה' יחיד מתגלה דוקא באבא ואמא עילאין:

ובחינה זאת מתגלית בכלים דחכמה ובינה עילאין דאצילות הנקראים אבא ואמא עילאין בכתבי האריז"ל שנקרא חכים ולא בחכמה ידיעא מבין ולא בבינה ידיעא

פירושו של הביטוי "חכים ולא בחכמה ידיעא" שמופיע ב"פתח אליהו" הוא שהחכמה הזאת איננה מקור או שרש לאף חכמה תחתונה. כמו שיוסבר תיכף, אם החכמה הזאת היתה שייכת אפילו למדרגת "אחד", היו משתלשלות ממנה חכמות נוספות למטה־מטה עד אין־סוף. אם כן, מדובר כאן על החכמה שמשיגה איך ה' הוא יחיד וממילא נקראת "חכים ולא בחכמה ידיעא, מבין ולא בבינה ידיעא" – לא משתלשל ממנה שום דבר, כי מה שמתגלה בה הוא רק איך ש"הוא לבדו הוא". לא יכולות להשתלשל מהן שום חכמה או בינה אחרות כי הן מחכימות ומבינות כיצד ה' למעלה מהיות מקור למקור.

שבחינת כלים דחכמה ובינה הם גם כן למעלה מהיות מקור לעולמות

כו. תניא פל"ה בהגהה.

הכלים הללו נמצאים למעלה מלהיות מקור לעולמות. המקור לעולמות נקרא בקבלה ישסו״ת – ישראל סבא ותבונה. אבא ואמא עילאין נמצאים באצילות גופא, למעלה לגמרי מלהיות מקור לעולמות. המדרגה הראשונה שאפשר לקרוא לה 'מקור לעולמות' היא ישסו״ת. ישסו״ת הם הפרצופים התחתונים של חכמה ובינה, ומהם נמשכים מוחין דזעיר אנפין ונוקבא דזעיר אנפין. ישסו״ת מהוים כבר מקור לעולמות משום שהם יורדים, אבל חכמה ובינה של אצילות שאינן יורדות וישנה בהן רק התגלות מדרגת יחיד – לא שייכים עדיין להיות מקור לעולמות.

ולכן גם אחר ההתלבשות דאור אין סוף בכלים אלו [גם לאחר שאור אין סוף מתלבש בכלים של אבא ואמא עילאין דאצילות –] **נקרא גם כן בחינת יחיד** [– ה' נקרא עדיין 'יחיד', כי הם לא מהוים מקור לעולמות עדיין] **להיות שאין הגילוי רק עדיין לעצמו** [אור אין סוף זה נקרא ״אור המאיר [רק] לעצמו״[כז]] **ואין מתגלה על ידו בעולמות ונקרא דעת עליון** [היחוד הזה, התגלות ה'יחיד' בכלים של אבא ואמא עילאין באצילות, נקרא ״דעת עליון״].

דרגת ״אחד״ – התאחדות דברים הנפרדים במקורם

אך המוחין מקור המדות [המוחין הם המקור למדות והמדות הם המקור לעולמות – ״מקור למקור״ כנ״ל] **שנקרא ישראל־סבא ותבונה בכתבי האריז״ל** [כאמור, המוחין שמהוים מקור נקראים 'ישראל סבא ותבונה' בכתבי האריז״ל, אלו הפרצופים התחתונים של חכמה ובינה.] **נקרא אחד**

כאמור, מה שמתגלה באבא ואמא עילאין הוא איך ה' יחיד והכל אין ואפס מוחלט. מדרגה זאת נקראת ״חכים ולא בחכמה ידיעא, מבין ולא בבינה ידיעא״ כי לא יכולות להשתלשל ממנה מדרגות אחרות משום שהיא מאירה רק לעצמה. לעומת זאת, המוחין שנמשכים במדות (זעיר אנפין) נקראים ״אחד״, מה שמתגלה בפרצוף זעיר אנפין הוא איך שה' אחד. מה שאין כן, המוחין שמתגלים בתוך זעיר אנפין (כל כתבי האריז״ל ענינם המשכת מוחין בזעיר אנפין) ממשיכים תודעה של ״הוי' אחד״, מדרגת ״אחד״.

כז. ראה פלח הרמון וירא נח, ג ועוד. וראה המשך תער״ב ד״ה ״נשא את ראש״ תרד״ע (עמ' תצ); שיעורים בסוד ה' ח״ג פ״ו.

שהוא [– "אחד" – מורה] **בלשון הקדש** [על] **התאחדות דברים נפרדים** [בתורה, "אחד" הוא דבר מאוחד. המשמעות של אחדות היא שהרבה דברים מתאחדים יחד. לכן תרגום המלה 'אחד' היא 'אחוז' (ז ו־א מתחלפות), כמו "ביה אחידא"[כח] – 'בו אני אחוז'. "אחד" פירושו שכל הדברים אחוזים יחד, כלומר, כל דבר נפרד בפני עצמו וההתאחדות פועלת שכולם יהיו "אחד"] **והיינו כל פרטי התחלקות מדרגות העולמות שמתאחדים במקורם שהם המדות והמוחין השייכים למדות**

בכל עולם ישנו שרש. השרשים של כל העולמות מתאחדים במקורם. המקור הראשון בו השרשים של כל העולמות מתאחדים הוא המוחין של ישסו"ת, במקור זה כל העולמות מאוחדים. במלים אחרות: מדוע המשכת המוחין של ישסו"ת פועלת הכרה שבמקור הכל אחד? בגלל שישסו"ת הם המקור בו כל השרשים מתאחדים לגמרי. המשכת המוחין של ישסו"ת בזעיר אנפין פירושה המשכת תודעה שעל ידה אפשר לראות את מציאות האחדות כמו שהיא במקורה.

מדרגת יחיד נמצאת למעלה מהמקור, היא איננה מהות למקור בכלל, כי בתודעה שלה הכל אין ואפס מוחלט. התודעה של אבא ואמא עילאין היא ש"אין עוד מלבדו". מה שאין כן, המשכת מוחין בזו"נ (זעיר אנפין ונוקבא) היינו המשכת תודעת "אחד", תודעה לראות את העולמות במקורם. כשמדברים על מקור העולמות, יש הרבה מדרגות שמהוות מקור, מדרגה למעלה ממדרגה. מדוע ישנן הרבה דרגות במקור לעולמות? כי התאחדות העולמות במקורם היא בסוד הבטול, כל מה שמאוחד במקורו – בטל, וישנן המון מדרגות בבטול. אפילו בעולם המלבוש שלפני הצמצום ישנה תודעה של בטול כמו בישסו"ת. זה נקרא 'אחד' במקור הרבה יותר גבוה.

אם כן, כל התודעה עליה למדנו במאמר הראשון לפיה משתדלים לראות את העולמות במקורם, גבוה מעל גבוה (וככל שעולים גבוה יותר ישנה יותר התאחדות), נקראת 'מוחין של ישסו"ת'. מדרגת מוחין דישסו"ת הינה התודעה של בטול העולמות במקורם, שכל השרשים מתאחדים. מה שאין כן, אבא ואמא עילאין נמצאים בדרגת 'יחיד' – "אין עוד מלבדו", הכל אין ואפס המוחלט. נושא זה הינו יסוד כל תורת הנסתר והחסידות.

כח. זהר ח"ג רצב, א.

וזהו גם כן הציורים דאח״ד [כעת מסביר רבי הלל שתודעת התאחדות העולמות במקורם היא־היא סוד הכונה שצריך לכוון על פי הלכה[כט] כשקוראים את המלה ״אחד״. ה״ציורים״ היינו האותיות, ההתבוננות על פי השלחן־ערוך נעשית בכל אות מאותיות המלה ״אחד״:] **כי ח׳ ד׳ – ז׳ רקיעים וארץ** [זו האות ח] **וד׳ רוחות העולם** [זו האות ד] **שכולל כל ההשתלשלות עד רום המעלות** [ומהי ה־א של ״אחד״?] **וא׳ הוא אלופו של עולם שזהו בחינת אור אין סוף המאיר במדות דאצילות הכולל ומייחד אותם כו׳** [ה־א של ״אחד״ היא אור אין סוף שמאיר ונמשך בזעיר אנפין דאצילות לאַחד את ח ו־ד לגמרי. אור אין סוף מאיר ומאחד את המדרגות ח ו־ד. ״אלופו של עולם״ עושה מהעולם א, עושה מהעולם ״אחד״].

״ועד״ – הלבשת והסתרת האחדות

לאחר שהסברנו את ההבדל בין ׳יחיד׳ ל״אחד״, נתרץ את הקושיות שלנו: מדוע אומרים ״אחד״ ולא ׳יחיד׳ ומדוע על פי הזהר דוקא במלה ״אחד״ יש את ענין מסירות הנפש?

ולזה צריכה להיות המסירות נפש באחד דייקא [ולא ב׳יחיד׳] **כמו שכתוב (זכריה י״ד) והיה ביום ההוא יהיה הוי׳ אחד ושמו אחד והקשו (ספ״ג דפסחים) אטו האידנא לאו אחד** [הגמרא בפסחים מקשה: מה זאת אומרת ש״ביום ההוא יהיה הוי׳ אחד ושמו אחד״? האם עכשיו ה׳ לא אחד?! תמיד ה׳ אחד!] **והתירוץ דהאידנא אין הגילוי** [עכשיו, בזמן הזה, אין גילוי של ״אחד״] **רק למעלה באצילות ששם איהו וחיוהי וגרמוהי חד (הקדמת ת״ז)** [באצילות מתגלה האחדות בכל – ״חיוהי וגרמוהי [האורות והכלים] חד״[ל], הכל אחד] **ולכן הז׳ רקיעים וארץ דשם שהם בחינת ז׳ המדות הם בטלים בבחינת אור אין סוף בתכלית היחוד** [״אחד״ פירושו בטול במציאות. באצילות, הבטול הזה מתגלה – כל שבעת הרקיעים ו־ד רוחות הארץ בטלים במציאות באור אין סוף (״איהו״) שמאיר בעולם האצילות. זאת אומרת, ה״חיוהי וגרמוהי״ בטלים באמת ל״איהו״ וממילא הכל אחד. אם כן, בזמן הזה גילוי ה״אחד״ קיים רק למעלה באצילות], **מה שאין כן למטה בבריאה־יצירה־עשיה אינו מתגלה בחינת אחד**

כט. סמ״ק סימן ב; הובא בב״י או״ח סימן סא.

ל. ע״פ הקדמת תקו״ז (ג, ב).

כמו למעלה ממש רק מלובש בלבוש דבחינת ועד וכמאמר (זח״ב דקל״ד ע״א) דועד בחילופי אתוון דאחד.

כשהאור יורד למטה, לעולמות בי״ע, ה״אחד״ מסתתר ומתלבש בלבוש חיצוני שנקרא ״ועד״[לא]. כתוב בזהר שהמלה ״ועד״ הינה חִלופי אותיות של המלה ״אחד״, ה״ועד״ הוא הלבוש שמלביש את ה״אחד״ למטה. איך הן חלופי אותיות? מוסבר בספרי הקבלה[לב] (גם הרבי שליט״א מביא זאת במקום אחד[לג]) ש־ו של ״ועד״ מתחלפת עם האות **א** באותיות אהו״י – אותיות אִמּות הקריאה (vowel letters); ה־**ע** מתחלפת עם האות **ח** באותיות אחה״ע – האותיות הגרוניות; וה־**ד** נשארת אמנם ד, אבל היא איננה אותה ד, כי ה־**ד** של ״אחד״ היא **ד** רבתי (**ד** גדולה) ואילו ה־**ד** של ״ועד״ היא בינונית. אם כן, כל אותיות המלה ״ועד״ הינן חלופי אותיות שמלבישות ומסתירות את ה״אחד״ למטה. אך למרות ההלבשה וההסתרה, ישנו איזשהו גילוי ב״ועד״, הגילוי של ״ועד״ נקרא ׳בטול היש׳ (לא ׳בטול במציאות׳ כמו באצילות).

״הוי׳ אחד״ – המשכת העתיד לבא להוה באמצעות מסירות נפש

אך לעתיד לבא יהיה הוי׳ אחד ושמו אחד [מה זאת אומרת ״הוי׳ אחד ושמו אחד״ לעתיד לבא?] **שיהיה הגילוי למטה כמו למעלה**

זהו הפירוש של ״האידנא״: אמנם עכשיו, בזמן הזה, ה׳ לא מתגלה כ״אחד״ למטה, אלא רק בלבוש חיצוני שנקרא ״ועד״, אבל ״ביום ההוא [לעתיד לבא] יהיה הוי׳ אחד ושמו אחד״ למטה כמו למעלה, ה״ועד״ יזדכך כל כך עד שהאור יתגלה בו לגמרי. לא שה״ועד״ יתבטל לגמרי, ה״ועד״ מִתקן ומזדכך עד שמתגלה האמת דרכו. אגב, זוהי הדרגה שמאירה ביום כיפור. ביום כיפור אומרים את הפסוק ״ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד״ בקול רם[לד] מפני שהוא כבר הגיע לאמיתתו – הגילוי המוחלט של ״אחד״.

לא. יומא פ״ג מ״ח (ועוד). פסחים נו, א.

לב. ראה זהר ח״ב קלד, א וברמ״ז – הובא בנצו״א שם. מק״מ שם. אג״ק ח״ב ע׳ קטז ואילך. אמרי בינה שער הק״ש פרק סב.

לג. ראה תו״מ חכ״א עמ׳ 33; חכ״ט עמ׳ 6.

לד. טוש״ע סתרי״ט ס״ב.

על ידי שיהפך לאור [הלבוש, ה"ועד", יתהפך להיות אור בעצמו] **ויאיר שם הוי' למטה כמו למעלה ולזה צריך מסירות נפש באחד כו'.**

מהו סוד מסירות הנפש ב"אחד"? מסירות הנפש פועלת את המשכת גילוי ה"אחד" למטה. כל העבודה היא להמשיך את הגילוי של "אחד" שמאיר עכשיו בעולם האצילות – למטה, "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד". גם רש"י בפירושו על התורה[לה] – יינה של תורה – מביא, שהמלים "הוי' אחד" מדברות על העתיד לבא. רש"י מסביר ש"הוי' אלהינו" מדבר על המצב ההוה, וש"הוי' אחד" עצמו מדבר על הענין של "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד" לעתיד לבא. אם כן, הפשט הוא ש"הוי' אחד" הולך על העתיד.

לשם מה נצרכת מסירות נפש? על מנת להמשיך את העתיד. ליהודי יש את הכח להוציא את העתיד מההוה. צריך למסור נפש על מנת להמשיך ולגלות את הענין של "הוי' אחד" – גילוי העתיד. להמשיך את העתיד מההוה. זהו הסוד של מסירות נפש בכל מקום – לעשות משהו שלא אפשרי לפי התנאים הנורמליים, וגילוי דבר שעל פי טבע לא היה מתגלה ולא היה נעשה מעצמו. הענין האמתי של מסירות נפש הוא גילוי העתיד, העתיד שלא מתחבר לגמרי להוה. לכן רק ליהודי ישנה מסירות נפש, כי רק הוא קשור לעתיד בעצם. על כך כתוב "ישראל עלו במחשבה"[לו] ו"סוף מעשה [עלה] במחשבה תחילה"[לז] – היהודי רואה את העתיד.

כמו שאמרנו פעם, ישנו ביטוי של רבי נחמן שהדבר הראשון בו צריך להזכר כשקמים בבוקר הוא העולם הבא[לח]. מה זאת אומרת 'להזכר בעולם הבא'? איך אפשר? הרי העולם הבא הוא עולם הבא, עתיד לבא, "עלמא דאתי"! אלא שהעולם הבא הוא השרש של היהודי, היהודי הוא ה"סוף מעשה [שעלה] במחשבה תחילה" ולכן ביכולתו לזכור את העתיד. אם זוכרים את העתיד יכולים במסירות נפש להמשיך ולגלות אותו. לכן צריך לזכור בבוקר מיד את העולם הבא – גילוי ה"אחד"; ואחר כך, בכל היום כולו, למסור את הנפש לגלות אותו. זוהי מסירות הנפש ב"אחד". מה שאין כן, בדרגת "יחיד' לא שייכת מסירות נפש, כי העובדה שה' יחיד לא משתנה. ב"יחיד'

לה. דברים ו, ד.
לו. זהר ח"ב קח, ב. וראה זהר ח"א כד, א וח"ג שו, ב; בראשית רבה א, ד.
לז. פיוט "לכה דודי".
לח. ראה שיחות הר"ן אות צו.

אין שום הבדל בין העבר, ההוה והעתיד. מצד דרגת ״יחיד׳ הכל אין ואפס המוחלט, אין מה לגלות בכלל כי זהו גילוי לעצמו ולא לזולת.

אם כן, מסירות הנפש – גילוי הכח העל־טבעי של הנפש להביא לגילוי העולם העתידי – שייכת ל״אחד״. כל מסירות הנפש של היהודי נקראת ׳מסירות נפש ב״אחד״׳[לט], לגלות למטה כמו למעלה. זהו כלל גדול בתורה כולה. מה הוא הסביר כאן? שמסירות הנפש של יהודי מרגע שנולד עד הרגע האחרון נקראת ׳מסירות נפש ב״אחד״׳, דוקא ״אחד״ ולא ״יחיד׳.

בחינת עיבור – דרגת ״יחיד׳, אור המאיר לעצמו

> **וזהו עיבור** [מהו עיבור?] **היינו כאשר מאיר אור אין סוף במדות דאצילות בבחינת קטנות המוחין, והיינו האור הנמדד בתחילת הבריאה ובחינת אורות המוחין ומוחין דגדלות דזעיר אנפין כלולים ונעלמים במקורם בחינת יחיד היינו חכמה ובינה עילאין שנקרא בחינת יחיד.**

איך הגענו לזה? קודם רבי הלל רצה להסביר לנו את הסוד של עיבור ולידה למעלה. כעת הוא כותב לנו משהו חדש: בתחילה המוחין של זעיר אנפין הנם גילוי בלבד של ״אחד״. המוחין הללו נקראים ׳מוחין דזעיר אנפין׳ והם נמשכים מישסו״ת. כאשר המוחין מאירים בתחילה בזעיר אנפין, הם מספיקים בשביל גילוי ה״אחד״ ולא בשביל המשכתו למטה, בעולמות תחתונים. זוהי המשמעות לכך שזעיר אנפין עצמו נמצא בעיבור – יש לו מספיק גילוי של ״אחד״ בשביל עצמו ולא בשביל המשכה למטה. לכן, כל זמן שזעיר אנפין נמצא בעיבור אפשר לינוק ממנו, כי כל זמן שהוא לא משפיע – הוא בבחינת נוקבא, חלש. כשעם ישראל נמצא בבחינת עיבור, פרעה יושב על הערף, יונק ממנו את החיות ולא נותן לו לצאת מתחת ידו.

שלב א׳ בבחינת הלידה: הארת ״יחיד׳ בז״א דאצילות

לעומת זאת, מהי לידה? לידה פירושה המשכת מוחין דגדלות שהיו נעלמים. בכתבי האריז״ל כתוב שאור האין־סוף הוא המוחין של זעיר אנפין, רק שבינתיים הוא נפקד

לט. ראה ברכות סא, ב.

אצל אבא ואמא עילאין. מאז ומתמיד המוחין שייכים כביכול לזעיר אנפין, אבל בינתיים הם נעלמים (כמו בפקדון) באבא ואמא עילאין.

מהם אבא ואמא עילאין? דרגת 'יחיד'. בתוך דרגת 'יחיד' ישנה דרגה עליונה של "אחד" – ה"אחד" שמאיר בו היחיד. בלשון ספר התניא[מ] הדרגה הזאת נקראת "אחד האמת". קודם הסברנו שישנן שתי מדרגות – 'יחיד' ו"אחד", כעת מוסבר שישנה דרגה נוספת – "אחד" שמאירה בו דרגת ה'יחיד'. קודם מדרגת "אחד" היתה כלולה ב'יחיד' – מוחין דגדלות של זעיר אנפין, וכאשר ממשיכים את המוחין דגדלות של זעיר אנפין – זוהי המשכה מספיק חזקה לפעול ש"יהיה הוי' אחד ושמו אחד" – גילוי מוחלט של "אחד" ב"ועד".

אם כן, הסוד של עיבור זעיר אנפין הוא שיש מספיק תודעה של "אחד" לעצמו ולא בשביל להמשיך אותו בעולמות בי"ע. זהו מצב של עיבור, שישנם באמת מוחין דגדלות שבינתיים נעלמים בתוך דרגת 'יחיד'. "אחד האמת" של עצמו נעלם בתוך יחיד. כאשר ה־ה מתגלה – זאת אומרת שהיחיד מאיר בבחינת "אחד".

עכשיו נראה בפנים איך רבי הלל מסביר זאת:

> **מה שאין כן לידה היינו שנתגלו האורות ומוחין דגדלות מבחינת אבא ואמא** [המוחין של עצמו שהיו נעלמים באבא ואמא דאצילות – מתגלים. זוהי דרגת 'יחיד', אבל לא לגמרי, המוחין שלו נקראים "אחד האמת", כלומר, רק מקבלים מדרגת 'יחיד'. אם כן, לידה היא גילוי האור] **שנקרא יחיד לבחינת המדות שנקרא זעיר אנפין ועל ידי זה נמשך גילוי אור אין סוף בזעיר אנפין כמו למעלה באבא ואמא שזהו ענין יהיה ב' פעמים י"ה**

"אחד האמת" פירושו שדרגת 'יחיד' מאירה בזעיר אנפין. ובכל זאת, זוהי רק הארה של יחיד ב"אחד" כמו שיוסבר תיכף. כאשר גם באצילות אור אין סוף מאיר בזעיר אנפין כמו באבא ואמא – זהו הסוד של המלה "יהיה". זאת אומרת, רבי הלל מסביר שהכונה ב"ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד" היא שקודם צריך להוליד את זעיר אנפין על ידי גילוי המוחין העליונים שהיו נעלמים באבא ואמא עילאין; וכאשר זה נפעל, נעשה למטה כמו למעלה: המטה של עולם האצילות – זעיר אנפין ונוקבא,

מ. ח"א פל"ה; אגה"ק ס"ט.

אותיות ו־ה בשם הוי׳ – נעשים כמו י־ה – המעלה, עולם האצילות. ברגע שנמשך גילוי האור בזעיר אנפין, נפעל ״יהיה״ – הו־ה מאירים כמו י־ה.

שלב ב׳ בבחינת הלידה: המשכת האור במלכות דאצילות ומשם לבי״ע

וממילא נמשך האור במלכות דאצילות ומשם למטה בבריאה־יצירה־עשיה [האור הזה כל כך חזק עד שכמו שהוא נמשך במלכות דאצילות הוא נמשך גם למטה בעולמות בי״ע] **כמו למעלה בזעיר אנפין שזהו ענין הוי׳ אחד ושמו אחד.**

שוב, ההמשכה כאן היא המשכה של ״אחד״ – ״הוי׳ אחד ושמו אחד״. אבל, אם קודם הוסבר שעל ידי הלידה נמשכת דרגת ׳יחיד׳, משמע שמדובר כאן על ״אחד״ כמו שמאירה בו דרגת ׳יחיד׳. דרגת ׳יחיד׳ של אבא ואמא עילאין מאירה בתוך ה״אחד״ של זעיר אנפין, וממילא באפשרות ה״אחד״ של זעיר אנפין להאיר בתוך ה״ועד״ של בי״ע, ומתקבל ממילא ש״**יהיה** הוי׳ אחד ושמו אחד״ – המטה והמעלה באצילות גופא משתווים, ועולמות בי״ע נהפכים להיות כמו אצילות (תיכף יוסברו הדברים עוד קצת).

גלות מצרים – סוד העיבור הנ״ל

אמרנו שענין העיבור והלידה הוא גלות וגאולה. דרך אגב, ההסבר הפשוט שכתוב בכל הספרים[מא] (וגם הרבי שליט״א אמר זאת בזמן האחרון כמה פעמים[מב]) הוא שכל ההבדל בין **גולה** ל**גאולה** היא האות **א**. גאולה היינו התגלות ה־**א**, **וגאולה** בגימטריא **מה** – שם מ״ה בו רבי הלל עוסק כאן. גאולת מצרים ענינה גילוי שם מ״ה (שנקרא ׳שם האלפי״ן׳ כמו שיוסבר בהמשך) שמלמד על לידת זעיר אנפין – ה־**א** של המלה גאולה.

וזהו ענין גלות מצרים שהיתה בבחינת עיבור [גלות מצרים היתה בחינת עיבור] **והיינו שהאורות ומוחין דזעיר אנפין היו כלולים ונעלמים במקורם בבחינת**

מא. רמ״ז בראשית (עמ׳ 161). ראה קהלת רבה ד, א.

מב. שיחת פרשת אחרי מות־קדשים ופרשת אמור תשנ״א. מבואר באריכות במאמר "מגולה לגאולה" בספר מודעות טבעית.

בינה [קודם הוא כתב בכלל "אבא ואמא עילאין", כעת הוא מפרט שמדובר בעיקר על אמא (בינה)]

ולכן אף שיש גילוי גדול למעלה שהוא בבחינת אבא ואמא שהוא בחינת יחיד [למעלה יש גילוי עצום של דרגת 'יחיד' – "אין עוד מלבדו" ממש] **מכל מקום אינו פועל למטה כלום** [הגילוי הזה הוא גילוי לעצמו בלבד והמטה נשאר בגלות, לא נפעל דבר למטה] **כי למטה הוא בחינת הסתר** [דרגת 'יחיד' לא יכולה להתגלות. כמו שהסברנו קודם בסוד "חכים ולא בחכמה ידיעא, מבין ולא בבינה ידיעא"[מג] – דרגת 'יחיד' אינה מתגלה למטה בכלל. אם כן, האור שמאיר למטה נמצא בהסתר גמור, "אכן אתה אל מסתתר"[מד].]

ולכן ביכולת פרעה להסתיר האור להיות נראה עולם כמנהגו [פרעה רוצה לגלות רק את הטבע, שיהיה עולם כמנהגו נוהג] **על פי טבע ולכן אמר (שמות ה'[מה]) לא ידעתי את הוי' ולכן היה מושל על בני ישראל.** [פרעה רוצה להסיר את הוי' (שרש הנס, כמו שאנחנו מסבירים) ולהישאר רק עם **הטבע** בגימטריא **אלהים** – ק"כ צירופי אלקים שהסברנו קודם]

יציאת מצרים – סוד הלידה ושינוי הטבע

מה שאין כן ביציאת מצרים היה הנס [מהו הנס?] **שנתגלו אורות ומוחין דגדלות דזעיר אנפין שהיו נעלמים באבא ואמא** [על ידי התלבשות הזרועות של אריך – "יד הגדלה" ו"יד החזקה" שהזכרנו קודם] **ויצאו מהעלם לגילוי במדות** [המוחין התגלו במדות של זעיר אנפין] **שזהו גילוי אור דאחד** [כאן הוא מסביר יותר את מה שהסברנו קודם: התגלות האורות פירושה שדרגת 'יחיד' מאירה ב"אחד". כאמור, המוחין דגדלות של זעיר אנפין נקראים בתניא "אחד האמת"] **וממילא** [כאשר זה מתגלה] **נמשך התגלות ביטול בעולמות** [ממילא נמשך האור להאיר במלכות וממלכות לבי"ע, וממילא נפעל בטול במציאות ממש בעולמות התחתונים –] **איך דשם הוי' הוא המנהיג כל העולמות** [ולא **אלהים** שבגימטריא **הטבע**, לא עולם כמנהגו נוהג] **ולכן משנה הטבע לפעמים**

מג. הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").
מד. ישעיה מה, טו.
מה. פסוק ב.

כיון ששם הוי׳ מנהיג הכל והכל לפי רצונו, הוא רוצה בטבע, אבל לפעמים הוא משנה אותו כדי לגלות שהוא מנהיג אותו ולא הטבע מנהיג את עצמו. באמת, אם היה גלוי תמיד שהטבע מנוהל על ידי הקב״ה, אף פעם הוא לא היה משנה אותו. כתוב בחסידות שכיון שה׳ ברא את הטבע סימן שהוא מחבב אותו, הקב״ה לא היה בורא דבר שהוא לא אוהב. עם זאת, הקב״ה אוהב את הטבע רק כאשר אנו יודעים מיהו בעל הטבע. אם חושבים שהטבע הוא דבר בפני עצמו שמושל – אפילו שהוא מאד אוהב אותו ומאד קשה לו לשנות אותו בגלל שהוא אוהב אותו, קשה לעשות דבר נגד האהבה – הוא משנה אותו כדי שנכיר בכך שהוא לא דבר בפני עצמו חס ושלום.

אם כן, אמרנו שלפעמים הקב״ה צריך לשנות את הטבע –

> **ולכן נתבטל בחינת פרעה המסתיר אור שם הוי׳** [ברגע שזעיר אנפין נולד – פרעה מתבטל, לא ניתן להסתיר יותר על אור שם הוי׳] **וממילא יצאו בני ישראל מן הגלות כו׳**.

[בעקבות שאלה:] מה שהוא הסביר בתחילה – בגלל הצורה. לא ההתגלות של יחיד ממש, גילוי של יחיד ב״אחד״. כשם שיש שרש של ״אחד״ בדרגת ״יחיד׳ – כך יש שרש בעולמות שלפני המקור למקור לעולמות. מה זה ״אחד האמת״? קודם אמרנו שבדרגת ״יחיד׳ אין שום מקור לעולמות – ״למעלה מהיות אפילו מקור למקור״, ״אחד האמת״ פירושו שבאותו מקום שלמעלה מהיות מקור למקור – גם בו מאיר ״אחד האמת״, גם בו יש את שרש נשמות ישראל ושרש העולמות. וממילא העולמות לא מתבטלים, כי דרגת ״יחיד׳ רק מתגלה ב״אחד״. היחיד הוא מה שנקרא בחסידות ״ה׳ הוא הכל״, ו״אחד האמת״ שמתגלה כאן הוא מה שנקרא ״הכל הוא ה׳״[מו]. ממילא שום דבר לא מתבטל. אם כן, באמת ״אחד האמת״ גבוה יותר מהיחיד בפני עצמו. מהיחיד – ״יהיה״ – מתגלה אחר כך ״הוי׳ אחד ושמו אחד״ שנעשה למטה כמו למעלה.

מו. מאמר מו״ה ר׳ אייזיק מהומיל באגרת. האגרת נדפסה בספר לב לדעת מאמר ״וצדיק יסוד עולם״ ביאור א (עמ׳ קסז ואילך).

ג. סוד מילוי האלפי"ן של שם מ"ה

פשר מילוי האלפי"ן בנס יציאת מצרים

וזהו הנזכר לעיל כו' שביציאת מצרים היה הנס על ידי שם הוי' במילוי אלפי"ן [כל זה הובא כדי להסביר שיציאת מצרים נקראת 'גילוי שם אלפי"ן' – שם מ"ה. עכשיו הוא מסביר את סוד המילוי (אחד הדברים החשובים ביותר בקבלה), מה ענין המילויים של שם הוי'] **כי ענין המילוי מורה על התגלות** [הדבר שמתגלה מהשם הוא הדבר שהיה נעלם בתוכו טרם הגילוי. כל התגלות באה לאחר העלם, המילוי הוא כח נעלם שמתגלה או עתיד להתגלות. אם כן, מילוי אלפי"ן פירושו שיש איזשהו כח נעלם בשם הוי' שנקרא א שמתגלה בסוד התגלות המילוי. אם מילוי האלפי"ן מתגלה, הכונה שהכח שהיה קודם נעלם ב־א מתגלה עכשיו]

כי זהו עצמו ענין המלוי [מהו הפשט של מילוי? מהו ענין המילוי בעצמו?] **כמו אות א' כאשר מחשב אותו במחשבה אינו מחשב רק הא' בלבד** [כשחושבים על א – ישנה רק א בודדה, אין את המילוי שלה. אבל –] **וכאשר צריך לדבר אותו בדיבור מוכרח לפרש אותו אל"ף** [אם כן, בדבור, המילוי מתגלה. המילוי כאן הוא התגלות הדבר חוצה] **ולכן בחינת האלפי"ן שבמלוי דשם מ"ה מורים על כח פעולת שם מ"ה דהיינו שפעולתו הוא לגלות אור חכמה עילאה** [יחיד] **בחינת חכים ולא בחכמה ידיעא שיתגלה בבחינת המדות דזעיר אנפין** [כלומר, ב"אחד"] **שזהו ענין הגילוי דאחד** [פה הוא מסביר טוב יותר את גילוי ה'יחיד' ב"אחד". זה מה שמרומז במילוי האות א] **והכוונה שיתגלה בחינת יחיד בבחינת אחד ומשם יתגלה בבחינת המלכות הנקרא חכמה תתאה שזהו ענין הגילוי למטה כמו למעלה כבעת יציאת מצרים.**

פשר ציור האות א – חכמה עילאה, מדות וחכמה תתאה

ועל זה מורה אות א

כעת הוא מסביר את האות א לפי הציור שלה. עד עכשיו הסברנו שהאות אל"ף מתגלה במילוי מ"ה, עכשיו צריך להבין את הציור של האות א עצמה. אם כן, דבר נוסף מיוחד במאמר הזה הוא שזהו המאמר העיקרי שמסביר את סוד ציור ה־א – הציור העיקרי

מבין כל הציורים. רבי הלל רוצה לומר עכשיו שסוד ציור האות א (מה שמתגלה במילוי אלפי"ן) הינו התגלות היחיד ב"אחד". כיצד זה בא לידי ביטוי?

> **שהוא יו"ד למעלה ויו"ד למטה** [כתוב ש־א מורכבת ממים עליונים, מים תחתונים ורקיע: י עליונה, י תחתונה ו־ו אמצעית – רקיע. אבל כאן, בסעיף זה, מסביר רבי הלל (בצורה הטובה ביותר בכל החסידות שראיתי) מהו סוד הציור של האות א] **שזהו יו"ד בראש – חכמה עילאה** ["חכים ולא בחכמה ידיעא"]; **ויו"ד בסוף – חכמה תתאה דשם אדני** [– המקור של "ועד" – התגלות האור בעולמות התחתונים, חכמה תתאה –] **בחינת חכמה שבמלכות; וקו האלכסוני שהולך משמאל לימין הוא בחינת המדות** [זעיר אנפין] **המחברים חכמה עילאה בחכמה תתאה.**

כשמשלבים את שם הוי' (י־הוה) ואת שם אדנות (א־דני) אחד בשני, יוצא השם י־ **אהדונהי**. אם כן, בשילוב הזה ישנה י בראש ו־י בסוף. ה־י הראשונה היא ה־י של שם הוי' – "הוי' בחכמה"[מז]; וה־י האחרונה היא ה־י של שם אדנות – חכמה תתאה, מלכות. בין שני היו"דים ישנן ו אותיות: א־ה־ד־ו־נ־ה. ו האותיות האמצעיות כוללות את המדות שבין חכמה עילאה – י בראש, ובין חכמה תתאה – י בסוף. ה־ו מחברת את שני היו"דים. עד כאן הדברים פשוטים ומובאים גם במקומות אחרים. מה שלא מובא במקומות אחרים, הוא הסוד הכי חשוב שכעת יסביר: מדוע ה־ו נוטה משמאל לימין? מדוע הרקיע, ה־ו, נוטה באלכסון? עיקר הסוד של ציור ה־א הוא ה־ו האלכסונית, כי לכאורה אפשר לצייר צורות רבות שמרכיבות בתוכן את האותיות י־ו־י. הסוד האמתי של ציור ה־א נעוץ בשאלה מה מרמזת ה־ו האלכסונית, כי החיבור של שני היו"דים תלוי בה. הוא יכתוב זאת מיד בצורה הכי מפורשת.

נקרא בפנים:

> **דמתחילה מתגלין המוחין העצמיים דחכמה ובינה עילאין הנקרא מוחין דגדלות בבחינת המדות דזעיר אנפין וממדות דזעיר אנפין למלכות.** [זאת אומרת, קודם המוחין של יחיד צריכים להתגלות ב"אחד" – במדות דזעיר אנפין, ואחר כך מהמדות דזעיר אנפין הם צריכים להתגלות במלכות – ההמשכה מה־ו

מז. משלי ג, יט.

האמצעית ב־י תתאה] **ונמצא שהמדות המה ממוצעים לחבר חכמה עילאה בחכמה תתאה ועליהם מורה קו האלכסוני.**

פשר נטית האלכסון של האות א משמאל לימין

ומה שמתחיל להלוך משמאל [מדוע הקו האלכסוני מתחיל משמאל – עיקר מה שצריך להבין: **היינו להיות שהכוונה שיאיר חכמה עילאה בגלוי בבחינת אור פנימי בחכמה תתאה שיתקבל בכלים דמלכות**

זהו דבר מאד חשוב ועיקרי להבנה. כל אור יכול להיות או מקיף או פנימי. כונת ה' הפנימית היא שהאור של "אחד" יתגלה במלכות ואחר כך בכל העולמות בבחינת אור פנימי, שכל העולמות יהיו כלים ממש לקבל את האור בהתיישבות פנימית ולא בבחינת הפלאה – אור מקיף. זאת אומרת, המטרה היא שהאור עצמו יהפוך להיות טבע כמו בפסוק "הוי' נסי", שהנס – שם הוי' – יהפוך להיות פנימי ממש. כיצד האור נמשך להיות פנימי? על ידי צמצום. זאת אומרת, המדרגה הממוצעת שממשיכה את האור להיות בבחינת אור פנימי ולא אור מקיף חייבת להתחיל מצד שמאל, מהגבורה, מהצמצום. אם הכונה היתה להמשיך את האור כמות שהוא, בבחינת מקיף, קו ההמשכה היה מתחיל מימין. אבל כיון שהכונה היא להמשיך אותו בבחינת אור פנימי, לכן הקו הממוצע צריך להתחיל משמאל:

ומקור השפע דאור פנימי הוא על ידי הגבורה דייקא

זהו כלל גדול: הגבורה היא השרש של האור הפנימי. חסד הינו אור מקיף, כל המשכה מחסד היא אור מקיף, לעומת זאת, כל אור פנימי נמשך מגבורה. כיון שהקו האלכסוני מגלה את ה־י העליונה בתוך ה־י התחתונה, הוא צריך לקחת את הגילוי של ה־י העליונה ולהכניס אותה קודם כל במדת הגבורה על מנת לצמצם אותה, ורק אחר כך להמשיך אותה למטה ב־י תתאה בפנימיות – אור פנימי, לא מקיף.

כי הגם שעל ידי החסד נמשך האור [לכאורה היה צריך להיות הפוך, הרי חסד הוא המשכה וגבורה היא בדרך כלל הסתלקות!] **אבל נשאר בבחינת מקיף** [כשהאור נמשך על ידי מדת החסד הוא נשאר בבחינת מקיף. איך יודעים שחסד ממשיך אור בבחינת מקיף?] **כמו שכתוב וימינו תחבקני** [חִבוק היינו אור מקיף]

אבל שיתקבל בדרך אור פנימי [בשביל להמשיך בסוד אור פנימי] **הוא על ידי הגבורות דייקא כמו שכתוב (שה"ש ב'מח) שמאלו תחת לראשי** [– תחלת הפסוק. הפסוק המלא הוא "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". אם כן, מהו הסוד של "שמאלו תחת לראשי", אין הכונה שהשמאל נמצא תחת הראש, הסוד בחסידות של "שמאלו תחת לראשי" הוא] **שהגבורות מגביהים לראש כנסת ישראל והוא על ידי אור פנימי דייקא**

ההבדל בין שמאל וימין גם כן מאד־מאד חשוב בחסידות. הסוד של "תחת לראשי" הוא שבכח הגבורה להמשיך אור פנימי בראש ועל ידי כך להגביה אותו. שוב, "שמאלו תחת לראשי" פירושו, שכיון שדוקא השמאל ממשיך אור פנימי – על ידי כך הוא מגביה את הראש. הענין של השמאל הוא לא לחבק, חיבוק הוא המשכת אור מקיף, הכונה שלו היא הגבהת הראש. כיצד הוא מגביה את הראש? על ידי המשכת אור פנימי. מה שאין כן, הימין רק מחבק – המשכת אור מקיף. מה זאת אומרת שהאור הפנימי מגביה את הראש? שהמוחין מזדככים דוקא על ידי אור פנימי, אור מקיף לא מזכך את המוחין. "תחת לראשי" פירושו, שהגבורות מגביהות את הראש של כנסת ישראל. איך מגביהים את הכלה של שיר השירים, כנסת ישראל? דוקא על ידי אור פנימי. הגבהת הראש נעשית בגלל שאך ורק בכח כנסת ישראל להמשיך אור פנימי.

ולכן מתחיל משמאל [לכן הקו, הממוצע שמחבר בין י עילאה ו־י תתאה, מתחיל משמאל] **שהגבורה הוא עיקר בהשפעה זאת דחיבור החכמה עילאה בחכמה תתאה והוא על ידי אור פנימי דייקא והוא הנס דיציאת מצרים:**

לסיכום, מה הוא הסביר כאן? נס יציאת מצרים נעשה על ידי התגלות האות **א** של מילוי מ"ה. האות **א** הזאת הינה גם האות **א** של המלה **גאולה** שהופכת את **הגולה** **לגאולה** כמו שהוסבר קודם. התגלות ה־**א** רומזת על "יהיה הוי' אחד ושמו אחד", שהיחיד מאיר ב"אחד" וממילא נותן כח ל"אחד" להפוך את ה"ועד" שיהיה גם כן "אחד" – "הוי' אחד ושמו אחד". קודם "**יהיה**" – **י־ה י־ה** – הארת היחיד ב"אחד", אותיות **ו־ה** מאירות כמו **י־ה**; ואחר כך נפעל להיות ממילא "הוי' אחד ושמו אחד",

מח. פסוק ו.

שכמו שבאצילות מאיר המטה כמו המעלה – כך נעשה גם בבי"ע. זהו ענין מסירות הנפש ב"אחד". כל הסוד הזה הוא בגילוי שם מ"ה וזהו הנס של יציאת מצרים.

בעזרת ה' גם מחר נמשיך במאמר, אולי אפילו ביום חמישי כדי שנספיק לגמור אותו לפני חנוכה. בהמשך הוא צריך להסביר את סוד נס חנוכה.

פלח הרימון – ד"ה "ברוך שעשה נסים" פרקים ג–ד (ה"ג)[א]

סודו של נס חנוכה

ג) ועתה[ב] יש להבין ענין הנס דחנוכה שהיה על ידי שם ע"ב במלוי יודי"ן. כי הנה יש להבין ההפרש בין גלות מצרים לגלות יון. כי גלות מצרים היתה בחיי הגוף, שמררו חיי אבותינו במצרים ועבדו בהם בחומר ובלבנים, ובנו ערי מסכנות. ואם כן, גם ברוחניות – הנשמה היתה גם כן הגלות, בבחינת חיי הגוף שבנשמה, שהוא ענין התעלות חיי בשר. והיינו חיות הנשמה הנמשכת מצד הרגשת גילוי אור אין סוף שבפנימיות העולמות איך שהוא מחיה ומהווה, שמזה תתפעל הנשמה באהבה עד שתגיע התפעלות בלב בשר דנפש הטבעית לאהבת ה' ונקרא חיי הגוף שבנשמה.

ולמעלה, באדם העליון, היתה גם כן בחינת הגלות בבחינת מקור העולמות הנקרא זעיר־אנפין, כמו שכתוב "כי אמרתי עולם חסד יבנה" (תהלים פט[ג]) עם בחינת המוחין שבהם שהם היו בבחינת הסתלקות ובחינה זאת נקראת למעלה בחינת חיי הגוף. כי כל העולמות נקראים בשם גוף. ובחינת מוחין והמדות עליונות דאצילות הם בחינת חיי כל העולמות ונקראים חיי הגוף.

א. כ"ב כסלו תשמ"ג. נרשם מהקלטה על ידי דב בער גנוט. מאד לא מוגה.

ב. הערת העורך: לצערנו נשמט מההקלטה ביאור הרב על קטע זה.

ג. פסוק ג.

מה שאין כן בגלות יון לא רצו למשול על חומר הגוף כלל ולא רצו לגלות אותם מארצם, רק הניחו אותם שרויים על אדמתם, רק הגלות היתה שרצו להשכיחם תורתך כו' ואם כן היתה הגלות בחיי הנשמה שרצו להסתיר את חכמה עילאה הנקראת חכים ולא בחכמה ידיעא שזהו בחינת חכמת התורה שלא יאיר בנשמות ישראל ובחינה זאת נקראת חיי הנשמה

א. שני סוגי התפעלות

התפעלות א: 'בכן' הבא מהתבוננות "כי הוא חייך"

(וביאור הדברים הנה יש התפעלות הנשמה בדרך בכן [בחיבור היסודי והחשוב ביותר בחסידות חב"ד אחרי התניא – קונטרס ההתפעלות של הרבי האמצעי, מוסברות כל המדרגות בעבודת ה'. כאן הוא מסביר הרבה מהיסודות של קונטרס ההתפעלות. על קונטרס ההתפעלות עצמו ישנו פירוש ארוך של רבי הלל. על כל פנים, רבי הלל מסביר שישנה התפעלות שהנשמה מתפעלת בדרך של 'בכן' מתוך ההתבוננות. מהו 'בכן'?] **היינו מהתבוננות איך שהוא חיים האמיתי דכל העולמות** [התבוננות איך שהקדוש ברוך הוא הוא החיים האמיתיים של כל ההשתלשלות, של כל העולמות] **וגם אמיתית חיות הנשמה** [לא רק שה' הוא חיי העולמות, אלא שהוא גם החיות האמתית של הנשמה] **כמו שכתוב "לאהבה את ה' כי הוא חייך" (דברים ל[ד]).**

וזהו שהאהבה מסתעפת מהבכן, שהוא הקיצור ותמצית מהתבוננות ד"כי הוא חייך".

זאת אומרת, ההתפעלות – האהבה בלב – מסתעפת ובאה מתמצית ההתבוננות. צריך להתבונן בעומק, באריכות ובהתרחבות, איך שה' הוא חיי כל העולמות ואיך שה' הוא החיים שלי. אבל בסוף מה שנשאר הוא ה'בכן' – "כי הוא חייך", שבאמת ה' הוא החיים שלי. אחרי ההתבוננות שכל מטרתה היא המחשה (המלה 'בכן' היא כמעט כמו הביטוי שנקרא כיום 'המחשה', להפוך דבר למוחשי) – האדם מתפעל. על ידי ההתבוננות שבאמת ה' הוא החיים שלו נפעלת אצלו הרגשה והמחשה שנקראת

ד. פסוק כ.

׳בכן׳. המוחשות של כל אריכות ההתבוננות פועלת התפעלות, וההתפעלות הזאת היא אהבת ה׳ ״כי הוא חייך״.

זהו סוג אחד של התבוננות. התבוננות של אדם נועדה להמחיש לו את האמת שה׳ הוא החיים של כל העולמות וממילא גם החיים שלו. ההתבוננות הזאת עוסקת ב׳חיי הגוף שבנשמה׳ והיא קשורה ליציאת מצרים. כלומר, כדי שתוכל להיות התפעלות כזאת צריך יציאת מצרים. אם מישהו לא מצליח להגיע להתפעלות כזאת – סימן שהוא עדיין נמצא בגלות מצרים. אם אדם מתבונן ולא יכול להגיע ל׳בכן׳ ש״הוא חייך״, להמחיש לעצמו שה׳ הוא החיים שלו – זאת אומרת שהוא נמצא בגלות מצרים ואין באפשרותו להתפעל ו״לאהבה את הוי׳ כי הוא חייך״.

הפרט הכי חשוב שיוצא מכך הוא שה׳, שהוא חיות כל העולמות, הוא גם ״אמתית חיות הנשמה״. קודם אתה מתבונן בכלל ואחר כך מתמקד בעצמך: ׳ה׳ הוא החיים שלי׳. מדוע צריך להגיע לפרט? כי בפרט הדבר נעשה מוחשי יותר. הרי כל הענין כאן הוא להמחיש זאת לעצמי, ההמחשה לעצמי נקראת ׳בכן׳. ה׳בכן׳ מקצר את כל ההתבוננות. ההתבוננות מכוונת כולה להגעה ממנה להמחשה הזאת שמהווה ממוצע בין המוחין והרגש. ברגע שמרגישים באמת ש״כי הוא חייך״ – ממילא מתעוררת אהבה בלב. האהבה בלב היא בחינת יציאת מצרים וכל זמן שאדם לא מסוגל להגיע אליה – משמע שהוא נמצא בגלות מצרים.

התפעלות ב: התפעלות הבאה מלימוד סודות התורה

אם כן, ההתפעלות מ׳בכן׳ היא התפעלות מסוג אחד. אך כמו שהוא מסביר מיד ישנה התפעלות שאינה מתוך ׳בכן׳ – התפעלות מ״רזין דאורייתא״. את ההתפעלות הזאת היוונים לא סבלו, כי כל גלות יון היא גלות ההגיון. מה פירוש המלה ׳רז׳? רז פירושו דבר נמנע, פרדוקס. את סוד הרז לא היו היונים מסוגלים לסבול, הם לא יכלו לסבול שיכול להיות דבר והפוכו. התבוננות זו איננה נוגעת לחיי הגוף שבנשמה אלא לחיי הנשמה עצמה ממש:

מה שאין כן, התפעלות מרזין דאורייתא שאינם נוגעים להתפעלות אהבה אין בזה שום בכן.

כשאדם לומד רזין דאורייתא הוא לא מתכוון להמחיש לעצמו את מה שהוא לומד כדי לאהוב את ה', כונה כזאת כלל לא שייכת בלימוד רזין דאורייתא, אין כוונה להגיע לאיזושהי נקודה בכלל, לומדים זאת לשם הדבר עצמו – "לשמה", בלי שום כונה אחרת. אם כן, ההתפעלות מרזין דאורייתא היא התפעלות שאיננה מורגשת כלל. אמנם ישנה התפעלות מהלימוד, אבל ההתפעלות נכללת במח, הלב עולה למח ולא להיפך.

התפעלות ה'בכן' פועלת שאור המח ירד ללב. כאשר אור המח יורד ללב הוא מצטמצם והצמצום הזה נקרא 'בכן'. בהתבוננות ה'בכן' רק נקודת התמצית יכולה להכנס ללב. כלומר, לכתחילה כל ההתבוננות נעשית משום שהוא רוצה להמחיש לעצמו משהו, ואם בסוף הוא הצליח להמחיש אותו לעצמו – זהו 'בכן' שעושה התפעלות בלב. אבל ישנה התבוננות מסוג שני, שלא משתדלים להמחיש כלום באמצעותה, אלא המתבונן בעצמו נמצא למעלה, הוא לא צריך להמחיש לעצמו שום דבר. ברזין דאורייתא (כמו גימטריא וכדומה) אין שום רצון להמחיש כלום, ישנה שקיעה גרידא ברזין דאורייתא. איזו התפעלות יוצאת מהתבוננות כזאת?

ואף על פי כן אנו רואים שההתפעלות אין ערך כלל [אפילו שאין בהתבוננות ברזין דאורייתא שום 'בכן' – המתבונן לא משתדל ולא נעשית שום נקודת המחשה בכלל – רואים בכל זאת שיוצאת מכך התפעלות – ואדרבה, התפעלות גדולה יותר מהתפעלות שמסתעפת מ'בכן', עד שכאן רבי הלל אומר שהיא בבחינת "אין ערך כלל". מדוע?] **והיינו מטעם שמאיר שרש הנשמה** [ברגע שאדם מתעמק ברזין דאורייתא בלי שום 'בכן', שרש נשמתו מתחיל להאיר פתאום, מתחיל להאיר אצלו שהוא יהודי. כשהוא מתקשר לאותיות התורה (או במלים פשוטות: מתחיל לעשות גימטריאות וכדומה) ההתקשרות הזאת מסוגלת לפעול ששרש נשמתו יאיר. כששרש הנשמה מאיר, ההתפעלות היא התפעלות אין סופית] **הקשורה באותיות התורה בבחינת חלק הנשמה שבגוף** [זאת אומרת, שרש הנשמה מאיר מהשרש, מלמעלה, אל תוך חלק הנשמה שמתלבש בגוף] **וממילא תתפעל לצאת מגדר הכלי** [של מי ההתפעלות הזאת? של חלק הנשמה שבגוף שמתפעל ורוצה לצאת מעצמו לגמרי] **לדבק את עצמה בשרשה כמו במתן תורה** [זוהי התפעלות שדומה לזו שהיתה במתן תורה. במתן תורה לא היתה התבוננות של "כי הוא חייך", היתה רק התגלות התורה. התגלות התורה היא באותיות – מקור ושרש הנשמות. מהי ההתפעלות שהיתה במתן תורה?] **ש"על כל דיבור פרחה**

נשמתן" [זאת אומרת, לא התפעלות של "לאהבה את הוי' כי הוא חייך", שה' הוא החיים של כל העולמות, החיים שלי וממילא אני אוהב אותו, אלא התבוננות באותיות התורה. וכמו שלמדנו[ה] בלקוטי מוהר"ן, כל אות מעוררת את שרש הנשמה ופועלת עליו להאיר בגוף. ההתבוננות באותיות התורה פועלת בנשמה רצון לצאת מהגוף לגמרי ולהדבק בשרשה העליון. זהו הפשט של "על כל דבור ודבור פרחה נשמתן"] **אלא שהחזירם בטל תורה** [הקדוש ברוך הוא החזיר את נשמות ישראל באמצעות טל התורה] **(פ"ח רשבת דף פח ע"ב) וכן גם עתה כן הוא** [גם היום, לאחר מתן תורה, ניתן לעורר את ההתפעלות שהיתה בזמן מתן תורה. איך? כשאדם מדבק את עצמו ברזין דאורייתא].

ומהתפעלות זאת יוכל להיות שתתפעל גם כן לב בשר דנפש הטבעית [למרות שאמרנו שההתפעלות הזאת שייכת רק לחיי הנשמה של הנשמה, היא יכולה להגיע עד לנפש הטבעית ולהפוך אותה] **עד שיוכל לבוא לאתהפכא ממש**.

דוד המלך – התפעלות א; אברהם אבינו – התפעלות ב

זהו בדיוק ההבדל שהסברנו קודם[ז] בין דוד ואברהם בקשר למושג 'צדיק גמור'. אצל דוד, שהיה צדיק גמור, עיקר ההתבוננות היתה עדיין בבחינת 'בכן' – ההרגשה שה' הוא החיים, שפועלת ממילא המתה של כל שרש חיים אחר. כלומר, כשחז"ל אומרים[ח] על הפסוק "ולבי חלל בקרבי"[ט] שדוד המית את יצרו הרע בתענית, הם מתכוונים שהוא המית כל הרגשה של מקור חיים שאינו 'אחד יחיד ומיוחד' – הקדוש ברוך הוא. אם כן, כל ענין "ולבי חלל בקרבי" קשור עם אור ה' שמחיה את העולמות – התפעלות של 'בכן'. לעומת זאת, מה הענין של אברהם? אברהם חיבר את ספר יצירה שכל כולו עוסק באותיות. אברהם אוהב אותיות, גימטריאות וכו', לכן אברהם הוא צדיק גמור מסוג שפעל אתהפכא בעצמו.

ה. שעורי חודשים חשון-כסלו תשמ"ג.
ו. **תורה יד.**
ז. **שיעור בתניא**, כב כסלו תשמ"ג.
ח. ראה ירושלמי סוטה פ"ה ה"ה ובקה"ע.
ט. תהלים קט, כב.

אמנם גם דוד מקבל מאברהם, גם הוא אומר "לולי תורתך שעשֻעַי אז אבדתי בעניי"[י], אבל גם בשעשועים עצמם ישנן שתי דרגות: יש "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשֻעים"[יא] – השעשועים של הקב"ה, רזין דאורייתא; ויש את מאמר רז"ל "דוד זמירות קרית להו?!"[יב], וכמו שכתוב בסוף ספר התניא[יג] פירושו הוא שדוד השתעשע בתורה כמו שהיא בבחינת חיי העולמות – מדרגה נמוכה של התורה, ולא בתורה כפי שהיא מצד עצמה. לכן דוד גם נענש על מה שאמר "לולי תורתך שעשעי" על כך שהשתעשע בתכונת התורה להיות חיי העולמות ולא בעצמות התורה – השעשועים העצמיים של הקב"ה בלי שום קשר לעולמות כלל.

שוב, מדרגת דוד המלך – צדיק שהמית את יצרו הרע – קשורה בעיקר להתפעלות חיי הגוף. דוד הוא המלכות ומלכות היא שרש הגוף. אבל יש גם את עצם חיי הנשמה – כולנו "מאמינים בני מאמינים" משום שכל נשמות ישראל קשורות בשרשן לאברהם אבינו. שוב, ישנה כלות הנפש שלא על ידי תורה, אבל בכלות הנפש של התורה – תמיד ה' מחזיר את הנפש לגוף, משום ש**תורה** בגימטריא **רצוא ושוב**, התורה היא השלמות של רצוא ושוב.

אם כן, ההתפעלות הראשונה, ההתפעלות מה'בכן', יכולה להמית את היצר הרע, אבל ההתפעלות מרזין דאורייתא יכולה להגיע עד לנפש הבהמית ולהפוך אותה לגמרי.

התפעלות ב – התפעלות חיי הנשמה

> **כמו במתן תורה שפסקה זוהמתן כו' (שבת דף קמו, פי"ב דיבמות דף קג, פ"ב דע"ז דף כב ע"ב)**

מתוך ההתפעלות ש"על כל דבור ודבור פרחה נשמתן" הגיע עם ישראל לאתהפכא ממש ועל כך אומרים חז"ל ש"פסקה זוהמתן".

אם כן, אומר רבי הלל, ההתפעלות מרזין דאורייתא גדולה באין ערוך מההתפעלות הנולדת מ'בכן' – שה' הוא חיי העולמות וחיי נשמתו – "כי הוא חייך". מדוע היא

י. שם קיט, צב.
יא. משלי ח, ל.
יב. סוטה לה, א.
יג. קונטרס אחרון ד"ה "דוד זמירות קרית להו" (קסא, א).

גדולה יותר? משום שבהתבוננות הזאת הלב עולה למח ולא המח יורד ללב. מכיון שהלב עולה ונכלל במח, ההתפעלות לא מורגשת בכלל. אולם, כמו שאמרנו קודם, למרות שההתפעלות מרזין דאורייתא הרבה יותר גדולה, היא כדוגמת זיו השמש הכלול בשמש (כמו שכתוב בתניא[יד]), שרב יותר מהזיו המתפשט חוצה לה, ובכל זאת הוא לא מורגש משום שהוא בטל בשמש. אין כאן צמצום ומעבר מהמח להרגשה בלב, אלא הלב נכלל כאן באור המח. כשאומרים שהלב עולה למח מתכוונים לומר שאור המח גדול כל כך עד שהוא כולל בתוכו לגמרי את הלב.

ישנו כלל בקבלה[טו] האומר שעד החזה של ז״א החסדים מכוסים. האור של אמא (בינה), אור ההתבוננות, מקיף לגמרי את ההתפעלות ולכן הוא כמו הזיו הכלול בשמש. בהתפעלות מרזין דאורייתא אור המוחין שלך כל כך עוצמתי עד שאתה מתפעל ולכן ההתפעלות הזאת היא ביחס של אין ערוך להתפעלות מבחינת ׳בכן׳, כי למרות ההתפעלות אור המוחין מאיר עדיין ולא הצטמצם, לא נעלם. מה שאין כן בהתפעלות בבחינת ׳בכן׳, בשביל המשכת ה׳בכן׳, נעלם כל אור ההתבוננות ומצטמצם, ומי שנשארת היא רק נקודת ה׳בכן׳, נקודת ההמחשה. לכן בהתפעלות ה׳בכן׳ התיאור הוא שהמח מצטמצם ונמשך לתוך הלב, מה שנמשך ללב הוא האור הפנימי של ההתבוננות. אבל שוב, בהתפעלות מרזין דאורייתא התיאור הוא שאור המח לא מצטמצם בכלל אלא מקיף לגמרי על הלב, ולכן הלב בטל באור המח ולא הפוך. ממילא, למרות שההתפעלות הזאת גדולה בהרבה מבחינת ריבוי האור – היא איננה מורגשת.

מוסבר בחסידות שההבדל בין ההתפעלויות הללו הוא גם ההבדל בין אהבת עולם ואהבה רבה: אהבת עולם היא אהבה פנימית, הלב מכיל אותה; ואילו אהבה רבה פירושה שאדם מוקף אהבה (לא מקיף אהבה). אם כן, גם בהתפעלות מרזין דאורייתא מוקף הלב כולו באור ההתבוננות כמו שיסביר רבי הלל בפירוש תיכף.

[בעקבות שאלה:] קודם יש את יציאת מצרים, זה טוב מאד. ישנה רק שאלה בגמרא[טז] לגבי לעתיד לבא אם עדיין נזכיר יציאת מצרים או לא, התשובה היא שנזכיר אותה אבל היא תהיה טפלה לגבי הגאולה העתידה.

יד. פמ״ג; אגה״ק ס״כ.

טו. ע״ח שער הכללים פ״ו.

טז. ברכות יב, ב.

אם אדם מרגיש את ההתפעלות הזאת, הוא מרגיש אותה בצורה מאד־מאד עדינה. אור המוחין כל כך גדול עד שהוא כמעט ולא מרגיש את עצמו מתפעל. בכל אופן, ההתפעלות בשעת מעשה הרבה יותר גדולה מההתפעלות מבחינת 'בכן'. כל זה מאד קל להבנה כי כל אחד בודאי הרגיש זאת מתישהו כשפתאום התגלה לו איזשהו אור מאד גדול של שכל. אם כן, ישנה גם התפעלות של הלב שנכלל בתוך המח ולא רק התפעלות של המח.

כעת רבי הלל מסביר זאת יותר:

> **אך אין ההתפעלות מורגשת כלל, מצד שאין בזה בכן המלביש** [כלומר מסתיר] **התפעלות אור הנשמה, רק ההתפעלות ממילא נעשית, לכן נקרא חיי הנשמה, מצד שאין בזה שום תערובות מההתפעלות הגוף שהוא הנפש הטבעית, רק התפעלות הנפש הטבעית ממילא נעשית בהעלם ובדקות גדול ודי למבין.**

התפעלות לב בשר היא התפעלות הנפש הטבעית. התפעלות מסוג זה נעשית בדרך ממילא, לא צריך 'בכן' בשביל להגיע אליה, אין צורך בהלבשת האור והסתרתו בכדי להביא לידי התפעלות הנפש הטבעית. הנפש הטבעית נכללת ממילא בתוך האור הגדול של המוחין, השכל. אמנם ההתפעלות שנעשית היא התפעלות גדולה מאד, אבל היא כדוגמת זיו השמש הכלול בשמש כאמור.

הגילוי בפסח – חיי הגוף של הנשמה; הגילוי בשבועות – חיי הנשמה

כעת מתחיל רבי הלל לבאר את הכתוב בכתבי האריז"ל[יז]. כתוב בכתבי האריז"ל שבליל פסח, ליל הסדר, נכנסים בזעיר אנפין כל המוחין עליהם דברנו[יח] בפרק הקודם – מה שנקרא 'הארת 'יחיד' ב'אחד'. חוץ מאלה, ישנם עוד כל מיני מוחין שנכנסים בליל פסח. זו הכוונה הפנימית באכילת המצות, שתיית הכוסות וכל הנעשה בליל פסח (באופן כללי ישנם ארבעה שלבים: קטנות א', גדלות א', קטנות ב', גדלות ב'. כל השלבים האלה הם מצד אבא, ובסך הכל יש שתי מדרגות של מוחין). אבל לאחר

יז. שעה"כ ריש דרושי הפסח.

יח. שיעור קודם בסדרה (כא כסלו תשמ"ג).

ליל הסדר כל האורות הללו מסתלקים מזעיר אנפין ומסיימים להמשיך אותם חזרה בסוף ספירת העומר.

על כל פנים, בליל פסח כל המוחין העצמיים נכנסים יחד לזעיר אנפין:

> **וגם למעלה, בבחינת זעיר־אנפין, אפשר לומר שכל מוחין העצמיים דליל פסח – מוחין דישראל־סבא ותבונה הנקראים מוחין דנצח־הוד־יסוד,** [המוחין דקטנות] ו[גם] **מוחין דאבא ואמא עילאין** [– הארת ״יחיד״ ב׳אחד׳ כפי שהסברנו] **הנקראים מוחין דחסד־גבורה־תפארת בדרך כלל, הנכנסין בלילה הא׳ בבחינת זעיר־אנפין כמבואר בכתבי האריז״ל,** [קודם הוא מסביר שאפילו גדלות ב׳ שבאה מאבא ואמא עילאין היא ׳אחד׳ שהיה כלול ב״יחיד׳, שהוא כמו חג״ת של הפרצוף השלם. ׳אחד׳ שנמצא בבחינת קטנות, שלא מאיר בו אור ה״יחיד׳, הוא נה״י; ו׳אחד׳ שהיה כלול ב״יחיד׳ הוא חג״ת של הפרצוף הכולל. אם כן, אלה כל המוחין שנכנסים בליל הסדר: גם נה״י – ׳אחד׳ – וגם ׳אחד׳ הנכלל ב״יחיד׳ שנקרא ׳מוחין של חג״ת של אבא ואמא עילאין׳] **הכל** [כל מדרגות המוחין] **שייך לחיות העולמות ובכלל חיי הגוף הוא** [מה זאת אומרת? שהמוחין הללו מגלים לנו את חיות העולמות – ׳חיי הגוף של הנשמה׳. מהם חיי הגוף? כמו שהוסבר קודם, הגוף הוא בבחינת עולמות, וזעיר אנפין יחד עם המוחין שלו נקראים ׳חיי הגוף׳].
>
> **אך עצמות המוחין דג׳ רישין דאבא ואמא** [המוחין עצמם שבבחינת ״יחיד׳] **מכוסין בבחינת הדיקנא דאריך, כמו שכתוב ״הנסתרת** [להוי׳ אלהינו״] **כו׳ (דברים כט, כח),** [אחד מפירושי האריז״ל ל״הנסתרת״ הוא שג׳ הרישין דאבא ואמא עילאין מכוסים תחת הדיקנא של אריך ולכן הם נקראים ״הנסתרת״] **והם נמשכים בשבועות על ידי מתן תורה, כמו שכתוב בכתבי האריז״ל, שאז עולה זעיר־אנפין לבחינת הדיקנא ובחינה זאת נקרא לצורך חיי הנשמה).**

זוהי מעלת מתן תורה בחג השבועות לגבי יציאת מצרים בפסח. מה הוא מסביר כאן? שיש קשר בין חנוכה למתן תורה, כמו שהזכרנו. חנוכה הוא גילוי אור מתן תורה בבחינת רזין דאורייתא, לכן הגאולה מיון בחנוכה היא כמו מתן תורה, כי כל מטרת

גלות יון היתה "להשכיחם תורתך"[יט] וכל הגאולה היתה לשם המשכת גילוי השמן הטהור – רזין דאורייתא.

שוב, בכתבי האריז"ל כתוב שבליל פסח נולד זעיר אנפין ומקבל את כל המוחין שלו. אבל, הוא מסביר כאן שכל המוחין שנמשכו (עליהם הסברנו בפרק הקודם) מגיעים מנה"י שביסו"ת. זאת אומרת, נה"י של הפרצוף הכולל, שהוא יסו"ת, וממילא חג"ת של הפרצוף הכולל, של אבא ואמא עילאין, הם מוחין דגדלות שנמשכים לו בליל הסדר. אבל לא שהוא עולה לאבא ואמא עילאין ממש. לעומת זאת, כתוב שבחג השבועות, מתן תורה, עולה זעיר אנפין לאבא ואמא עילאין ממש בבחינת הדיקנא, להיכן שהם יונקים ממנו, כמו שכתוב שאבא יונק ממזל ה־ח ואמא יונקת ממזל ה־יג. מי יונק? ג' הרישין שלהם, בהם נמצא הפה היונק. המקום ממנו אבא ואמא יונקים מהדיקנא הוא ג' הרישין של אבא ואמא – עצמות המוחין של אבא ואמא עילאין – שבבחינת 'יחיד' ממש. ובכן, עלית זעיר אנפין לבחינת הדיקנא היא לצורך חיי הנשמה.

ב. האור החדש המאיר בחנוכה

ההבדל בין גאולת מצרים לגאולת יון על פי קבלה

כעת חוזר רבי הלל לענין הגלות והגאולה מיון:

> **ולכן לא היה יכול להיות הגאולה** [מיון] **על ידי המשכת תוספת אורות ומוחין מבחינת חכמה עילאה, כיון שהם הסתירו** [לגמרי על] **האור דחכמה עילאה** [כאמר, פרעה וקליפת מצרים יונקים מהעורף של זעיר אנפין שנמצא בקטנות, אבל לא כתוב עליו שהוא מסתיר על חכמה עילאה. לעומת זאת, יון היא קליפה גרועה יותר המסתירה על חכמה עילאה עצמה. ההסתר על חכמה עילאה נקרא "להשכיחם תורתך", ומשום כך אי אפשר להמשיך ממנה מוחין] **לכן היה מוברח להמשיך גילוי אור חדש בבחינת חכמה עילאה עצמה מבחינה למעלה מן החכמה.**

יט. נוסח "על הנסים" לחנוכה.

כלומר, כל מה שלמדנו בפרק הראשון בקשר ליציאת מצרים עסק בהמשכה מחכמה עילאה לזעיר אנפין. זאת אומרת, ביציאת מצרים לא היה צורך לעשות חידוש גדול בהמשכה מהכתר לחכמה עילאה, היה צורך רק בהמשכה מחכמה עילאה בה מאירה כבר בחינת ״יחיד׳. דוקא במדרגה הראשונה אין חידוש שמגיע מלמעלה מחכמה עילאה, ומה שנמשך – נמשך ממילא ואין בו חידוש בכלל, לא היה צורך לדבר על כך. זה מה שנקרא ״הוי׳ אחד ושמו אחד״[כ]. עיקר החידוש של יציאת מצרים הוא ההמשכה מ־י־ה ל־וה, לעשות את וה כמו י־ה, ואחר כך ממילא ״יהיה הוי׳ אחד ושמו אחד״, אצילות ובי״ע. בגאולת מצרים אין חידוש בהמשכה מכתר לחכמה כי שום דבר לא הסתיר על הכתר, רק כשיש איזו קליפה או כח מסתיר צריך לבוא כח חדש על מנת להמשיך תוספת לדבר המוסתר על מנת לשבור את המחסום אליו. אם יש מחסום, דבר שמסתיר על משהו, צריך להמשיך אליו איזו תוספת כח חדש כדי שיוכל לפרוץ ולשבור את הקליפה המסתירה.

ובכן, מה היה צריך לשבור ביציאת מצרים? את הקליפה היונקת מהעורף של זעיר אנפין. לכן בגאולת מצרים היה צריך להמשיך תוספת מוחין בזעיר אנפין מאבא ואמא עילאין. זה עיקר יציאת מצרים – המשכת מוחין בזעיר אנפין. לעומת זאת, קליפת יון שבחנוכה היא כנגד החכמה עצמה, התורה עצמה, לא כנגד זעיר אנפין שכנגד שרש חיי הנשמה, ולכן בחנוכה צריך להמשיך תוספת גילוי בחכמה עצמה. זה ההבדל בין חנוכה ליציאת מצרים.

ביציאת מצרים לא היה צורך בהמשכת תוספת גילוי בחכמה עצמה. ביציאת מצרים הזרועות של אריך (״היד הגדולה״[כא] ו״היד החזקה״[כב] של פסח עליהן למדנו) התלבשו באבא ואמא והתלבשות זו נתנה להם כח להמשיך את המוחין של זעיר אנפין. כלומר, מה שהיה ביציאת מצרים בא בעיקר מהזרועות של אריך, אבל לא מהמזלות שאבא ואמא יונקים מהם, כי הזרועות של אריך מתלבשות בתוך אבא ואמא בבחינת חג״ת של אבא ואמא עילאין – ״אחד״ הכלול ב״יחיד׳. ביציאת מצרים לא היתה תוספת של המשכת חיות ממוחא סתימאה וכו׳, ממדרגות גבוהות, שמניקות את ג׳ הרישין דאבא ואמא עילאין.

כ. זכריה יד, ט.
כא. שמות יד, לא.
כב. שמות ו, א ועוד.

והיינו ענין שם ע"ב במלוי יודי"ן.

כל הנ"ל הובא כדי להסביר שיציאת מצרים נעשתה על ידי שם **מה**, מילוי אלפי"ן. אמרנו שסוד המילוי הוא הגילוי שמתגלה על ידי השם. אם כן, גילוי שם **מה** הוא גילוי ה־**א**. מהי **א**? המשכת מוחין מחכמה עילאה לחכמה תתאה ולכל העולמות, גילוי של "הוי' אחד" בכל העולמות. הגילוי הזה מתחיל מחכמה עילאה – ה־י העליונה – ונמשך לחכמה תתאה. זה מה שמתגלה בשם **מה**. לעומת זאת, בחנוכה צריך משהו אחר – צריך להמשיך תוספת בחכמה עילאה עצמה. הגילוי הזה נקרא שם **עב**, והוא תוספת אור בחכמה עצמה, לא המשכה מחכמה למטה, אלא המשכה מהכתר לחכמה.

כי היו"ד מורה על עצם החכמה, בחינת נקודה שלמעלה מהתפשטות אורך ורוחב כברק המבריק כו' (וידוע דהגם דהשם הוא בחינת כלי לאור, מכל מקום שרשו במקור האור ולכן ביכולתו להמשיך אור חדש מלמעלה מן החכמה בתוך החכמה).

מה הוא כותב כאן? שאמנם לכאורה שם **עב** הוא כלי ביחס לספירת החכמה, אבל ישנו סוד האומר שהשם אינו מייצג סתם את הכלי, אלא הוא משרש האור, וממנו הוא נמשך בכלי. כלומר, שם הוא הכח להמשיך אור בתוך כלי, וממילא ההמשכה שלו אל תוך כלי החכמה היא מהשרש הכי גבוה.

וביאור הדברים, ידוע שיש בחינת חסד דלבר [חיצוני] **שהוא בחינת מדות שלמטה מן החכמה**, [המדות שלמטה מחכמה הם חסד חיצוני, "חסד דלבר" שנקרא "חסד עולם", כמו אהבת עולם] **ויש בחינת חסד דלגאו** [פנימי] **שהוא בחינת חסד שלמעלה מן החכמה.**

וזהו ההפרש שבין נס דיציאת מצרים שלא היה רק בחינת התגלות מחכמה עילאה במדות שלמטה מן החכמה [יציאת מצרים הינה המשכת מוחין בזעיר אנפין – הגדלת החסד דלבר. לעומת זאת, בחנוכה ההמשכה היא מהחסד דלגאו] **ומשם נמשך הגילוי** [למטה] **למלכות בחינת חכמה תתאה** [י תתאה שבציור האות א] **שזהו ענין מלוי אלפי"ן דשם מ"ה** [כמו שהסברנו קודם[כג]]. **מה שאין כן, בחנוכה נתגלו בחינת מדות שלמעלה מחכמה עילאה** [– המדות של הכתר,

כג. שיעור קודם בסדרה (כא כסלו תשמ"ג).

לא הידיים של אריך. הכונה כאן למדות שבמוחא סתימאה, המדות של גלגלתא] **ונמשך בחינת תוספת אור בחכמה עילאה עצמה** [שזה נקרא גילוי שם עב, ולכן חנוכה הוא בסוד שם זה] **ועל ידי זה נתבטל כח החיצונים שרצו להשכיחם תורתך, וגילוי זה הוא על ידי שם ע"ב במילוי יודי"ן.**

כעת יסביר רבי הלל קצת יותר את מה שאמרנו כעת:

(ולכאורה אינו מובן, שגם ביציאת מצרים היה הגִלוי מבחינת מדות דאריך [הרגע הסברנו זאת קצת. גם אמרנו קודם ששרש יציאת מצרים הוא המדות והידיים של אריך] **כמו שכתוב בכוונת ההגדה "ויוציאנו הוי' אלקינו" – אבא ואמא** ["הוי' אלהינו" הם אבא ואמא];

כך מסביר האריז"ל בהגדה של פסח[כג]. בכל פעם שכתוב "הוי' אלהינו" – כמו בפסוק "שמע ישראל הוי' אלהינו"[כד] – הכונה היא ליחוד אבא ואמא. למדנו[כה] בפרי עץ חיים[כו], שיש "הוי' אלהינו", "הוי' אלהיך" ו"הוי' אלהיכם", וש"הוי' אלהינו" היינו אבא ואמא. מה פירוש "ויוציאנו"? זעיר אנפין. ה' הוציא אותנו, הבנים של זעיר אנפין, וההוצאה היא הלידה. איך הלידה מתבצעת? על ידי כח עוד יותר פנימי שמתלבש באבא ואמא:

ביד חזקה ובזרוע נטויה – מדות דאריך המתלבשים בהם [אבא ואמא הוציאו אותנו]. [בכל אופן, הקושיה היא מדוע אנו אומרים עכשיו שרק בחנוכה האור נמשך ממדות הכתר בחכמה?] **והתירוץ, שיש באריך** [ב'מדות של הכתר'] **ב' בחינות מדות** [שתי מדרגות]: **הא', המדות ז' תחתונות דאריך שהגם שהם למעלה מן החכמה מכל מקום באים בהתלבשות בחכמה.**

המדות הללו הן המדות העצמיות שנקראות "טורי חשוכא" (הררי חושך) בלשון הזהר[כז] והן גם האהבה והיראה שנמצאות (להבדיל, בלשון הפסיכולוגיה) בתת־מודע.

כד. פע"ח שער חג המצות פ"ז. ראה סידור עם דא"ח ד"ה "עבדים היינו".
כה. דברים ו, ד.
כו. שיעורי ו ו-יג כסלו תשמ"ג.
כז. שער התפלה פ"ה.
כח. זהר ח"ג רמט, ב.

כל המדות, הרגש, של התת־מודע, הן הידיים של אריך, הגוף שלו. כלומר, כשאומרים שיש למישהו אהבה עצומה בתת־מודע, מהי אותה אהבה? יד ימין של אריך. מהי יראה שבתת־מודע? יד שמאל של אריך, וכן הלאה. אם כן, כל המדות של אריך הן של תת־ההכרה, תת־מודע. רבי הלל מוסיף שלמרות שהמדות דאריך הן למעלה מחכמה – "מכל מקום באים בהתלבשות בחכמה", כלומר, בדיוק כמו שאמרנו קודם, הידיים של אריך מתלבשות ממש בתוך אבא ואמא.

אבל ישנה מדרגה נוספת של מדות דאריך, לא אהבה ויראה של התת־מודע עליהן מדברים הפסיכולוגים, להבדיל (והם מדברים כמובן רק על אריך של הנפש הבהמית ולא של הקדושה כלל. הם מדברים רק על מדרגות בקליפת נגה שגם אצלה קיים תת־מודע – "את זה לעמת זה עשה אלהים"). מלבד המדות של עתיק, מהי המדרגה הנוספת?

ובחינה הב' הוא בחינת המוחין דגדלות מבחינת ג' רישין דאריך שאינם באים בהתלבשות בחכמה [זה מה שנקרא שהראש של אריך נמצא למעלה. כלומר, אבא ואמא מתחילים מהידיים ויונקים מהדיקנא. כלומר, הם מתחילים מהכתפיים של אריך, ואילו הראש של אריך נמצא למעלה, לא מתלבש. אם כן, כל ג' הרישין דאריך לא מתלבשים באבא ואמא, בחכמה] **רק אור אבא יונק מרחוק ממזל הח'** [ואור אמא יונק מרחוק ממזל ה־יג]. [מסביר רבי הלל: מה הכונה שאור אבא יונק – מקבל הארה ממוחא סתימאה וגלגלתא – מרחוק דרך מזל ה־ח?] **ולפי עניות דעתי הכוונה בחינת ג' רישין דאריך, היינו מבחינת מדות הכלולים בג' רישין שלמעלה מהתלבשות.**

הרי גם ג' הרישין דאריך מהווים פרצוף שלם, אם כן, גם שם ישנן מדות הכלולות בג' רישין דאריך. ג' רישין היינו הכח המשכיל, אם כן, גם בכח המשכיל עצמו ישנן מדות כלולות כגון אהבה. אבא יונק מאהבה שבחכמה הנעלמת, אבל הוא לא יונק מעצם החכמה הנעלמת בגלל שהחכמה הזאת לא יכולה להתגלות אף פעם, היא נעלמת. היניקה של אבא ממזל ה־ח פירושה יניקה שלו מהאהבה הכלולה בחכמה הסתומה – מה שנקרא כאן המדות שנמשכות רק בחנוכה. כתוב שאבא יונק ממוחא סתימאה, אבל באמת הפירוש הוא שהוא יונק מהמדות שבמוחא סתימאה. איך אנחנו יודעים שיונק מהמדות?

ולכן נקראים המדות י"ג מדות הרחמים):

זהו פשט מאד־מאד יסודי. הרי הדיקנא נקרא יג מדות הרחמים. מדות הן תמיד רגש, אבל הדיקנא נמשך ממוחא סתימאה, מכח המשכיל של אריך, ולא מהידיים שלו. כללות הדיקנא נקראת 'מדות', ועיקר מה שממשיך הוא המזל ה־ח, "נוצר חסד", ממנו אבא יונק. אם כן, מדוע הוא נקרא מדות? כי אלו המדות של כח המשכיל, המדות של המוחין הנעלמים בתת־מודע. בתוך המוחין עצמם יש מדות. אם כן, יוצא שיש שתי מדרגות של מדות: המדות של אריך – הידיים שלו המתלבשות ממש בתוך אבא ואמא; ו־יג מדות הרחמים שהן בחינת הדיקנא, ומוסיף רבי הלל שהן נמשכות מ־ג' הרישין דאריך, וזה מה שמתוסף בחנוכה.

בעקבות כך שחנוכה קשור עם יג מדות הרחמים, נסביר כעת דבר עיקרי כאן: כתוב בכתבי האריז"ל[כט] שישנן יג מלים בברכת הדלקת נרות חנוכה: "ברוך אתה הוי' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה". לפי זה, אומר האריז"ל, הנוסח צריך להיות "נר חנוכה" ולא "נר של חנוכה", כדי שתהינה בדיוק יג מלים. צריך לכוון שהמלים הללו תהינה כנגד יג מדות הרחמים שנמשכות בחנוכה, כמו שמוסבר כאן. בנוסף מסביר האר"י שראשי התבות "**להדליק נר חנוכה**" הם **נחל** – "**נ**וצר **ח**סד **ל**אלפים"[ל] – המזל השמיני (באמת על פי האריז"ל[לא] אלו השמיני והתשיעי – "נוצר חסד" הוא המזל השמיני ו"לאלפים" הוא התשיעי – אבל על פי פשט הם הולכים יחד).

הקשר של חנוכה לראש השנה ולשבועות

כתוב[לב] שחנוכה הוא תחלת הגילוי של ראש השנה, שכל שמונים הימים מחנוכה עד פורים הם כמו עשרת ימי תשובה וכל יום בהם מהוה בעצם שמונה ימים. אם עשרת ימי תשובה מתחילים להתגלות בחנוכה, חנוכה הוא הגילוי של ראש השנה והוא עצמו גם הגילוי של חג שבועות (ראש השנה מתחיל להמשיך את חג שבועות ולכן יש בו את מצות שופר). אם כן, אחר כך הגילוי של ראש השנה שממשיך בעצמו את

כט. פע"ח שער חנוכה ופורים פ"ד. שעה"כ דורשי חנוכה דרוש א.

ל. שמות לד, ז.

לא. ע"ח שי"ג פ"ט.

לב. ראה מבחר שיעורי התבוננות חי"ג עמ' 90.

חג שבועות נעשה בחנוכה. כלומר, חנוכה שייך לראש השנה ולשבועות. בעקבות סוד זה היה מבקש רבי נחמן[לג] שיבואו אליו שלש פעמים בשנה – בשבועות, בראש השנה ובחנוכה – כי כולם ענין אחד.

אם כן, צריך לראות את נר חנוכה בתוך השופר של ראש השנה, ולשמוע את השופר בתוך נר חנוכה. בשבועות כתוב "וכל העם רואים את הקולות"[לד], בזה גופא ישנן שתי מדרגות: "רואים את הנשמע ושומעים את הנראה"[לה]. מה שכתוב בפירוש במתן תורה הוא שראו את הנשמע, לכן ענין זה שייך לראש השנה, ולכן ראש השנה הוא מדאורייתא; לעומת זאת, חנוכה בא רק מכך שחז"ל לומדים שכמו שרואים את הנשמע – שומעים גם את הנראה, כיון שמצות חנוכה היא רק מצוה מדרבנן. זו היחודיות של מצוות מדרבנן – "חביבין עלי דברי סופרים"[לו] – שביכולת הסופר לשמוע את הנראה. מה שאין כן במצוות דאורייתא נמשך הכח לראות את הנשמע – "רואים את הקולות". כל אלה ההמשכות של חג שבועות.

קריאת קרבנות הנשיאים בימי חנוכה

האריז"ל אומר שימי חנוכה הם כנגד פרשת הנשיאים שקוראים בהם בתורה. ביום ראשון אומרים "נשיא אחד"[לז], עד היום השמיני בו קוראים את הנשיא השמיני ומוסיפים לקרוא בו את כל **יב** הנשיאים. אבל לא רק זאת, אלא מוסיפים בו גם את הדבר ה־**יג** – "זאת חנוכת המזבח"[לח]. לכן קוראים ליום האחרון של חנוכה 'זאת חנוכה', כי קוראים בו את כל הנשיאים מהשמיני עד הסוף, וגם את המדרגה השלש־עשרה – "זאת חנוכת המזבח" שהיא הסיכום של כל השתים־עשרה. המדרגה ה־**יג** – "זאת חנוכת המזבח" – היא ה'כולל'. הסברנו פעם שה'כולל' הוא הקריאה הנוספת של כל השנים־עשר בתור סיכום. בצירופי הוי', משמעות הכולל היא הכל פעם נוספת, שמכוונים בחודש אדר ב', כשיש שני חודשי אדר, את כל **יב** צירופי הוי' פעם נוספת.

לג. חיי מוהר"ן קכו.
לד. שמות כ, יד.
לה. רש"י שם ע"פ המכילתא.
לו. ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. סנהדרין פי"א ה"ד.
לז. במדבר ז, יא.
לח. שם ז, פד.

לפי זה, ה־יג הכולל של כל הנשיאים, ״זאת חנוכת המזבח״, הוא הסיכום של כל הקרבנות שהביאו, הסך־הכל של כולם.

על פי האריז״ל צריך לכוון בנר ראשון של חנוכה את שם ״אל״. זאת אומרת, למרות שאומרים את כל הברכה שכוללת יג מלים, הברכה ביום הראשון גם את כל המדות של שם ״אל״. היום השני של חנוכה כולו ״רחום״, היום השלישי של חנוכה כולו ״וחנון״, עד היום השמיני שנקרא ׳זאת חנוכה׳, שכולו ״נֹצר חסד״ ולכן הוא גם נקרא על פי סוד ׳זאת חנוכה׳. ביום השמיני מדליקים את הנר ה״נֹצר חסד״, המדה שמינית, עליה רבי הלל מוסיף כאן את ענין יניקת אבא ממזל ה־ח, עיקר נס חנוכה, והמשכתו לאבא ואמא עילאין.

הארת כללות יג מדות הרחמים ביום ׳זאת חנוכה׳

כמו כן, ביום השמיני מכוונים את כל המדות עד הסוף. כלומר, היום השמיני הוא בעיקר כנגד מדת ״נֹצר חסד״ כאמור, אבל מכוונים בו את כל המדות עד הסוף – ״נֹצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה״. אם כן, מה היום השמיני פועל? הוא מחבר את המזל ה־ח עם המזל ה־יג משום שהוא מתחיל מה־ח ונמשך עד ה־יג. היום השמיני כולל בתוכו את כל המדות מ־ח עד יג – סך הכל שש מדות.

יש מדרגה בה אין הבדל ויש מדרגה בה הכל מצטרף יחד. כל אחד מקבל דרך השני. זהו סוד הצירוף, אחד מהנושאים העיקריים, שכאשר יש שני יהודים – הם שני צירופים, אבל כשיש שלשה יש כבר ששה צירופים, השלישי מוסיף עוד ארבעה צירופים. כאשר יש ארבעה יהודים ישנם 24 צירופים. בקדושה יש את כח הצירוף. זהו גם הסוד של מנין. מה הענין במנין? במנין זו פעם ראשונה שיש יותר משש מאות אלף צירופים, לכן מנין כולל בעצם את כל עם ישראל. ששה אנשים הם פחות משש מאות אלף צירופים, אבל ברגע שיש עשרה יהודים הם עוברים יחד את שש מאות אלף הצירופים. אם יש תשעה יהודים יחד יש רק כשלש מאות אלף צירופים, אבל ברגע שיש עשרה, יש לא רק שש מאות אלף, יש שש מאות אלף ״חמֵשים״[לט] – כל אחד יוצא עם חמש – סך הכל שלש מיליון צירופים שכוללים את כל עם ישראל, וזהו ענין המנין. כתוב שכל אחד משש מאות אלף מיוצאי ממצרים יצא עם משפחה בת חמש נפשות – ״וחמֵשים עלו״, נשים וילדים. זאת אומרת שהיו בערך שלש מיליון יהודים

לט. שמות יג, יח.

שיצאו ממצרים – שש מאות אלף גברים ועוד נשים וילדים. זה אחד מהפירושים ל"חֲמֻשִׁים". כל זה נשלם ברגע שיש מנין של יהודים.

חנוכה – חיזוק פנימיות החכמה

עיקר ההמשכה בחנוכה הוא מה שכתוב כאן. עיקר פך השמן הטהור, עיקר האור של יג מדות הרחמים, הוא ה־נ רבתי של "נֹצֵר". מכל **יג** מדות הרחמים ישנה אות אחת גדולה – **נ** הגדולה של "נֹצֵר, שהיא כנגד **ט** הגדולה של "**טוב** שם משמן טוב"[מ] או "ותרא אותו כי **טוב** הוא"[מא]. **ט** ו־**נ** מתחלפות באתב"ש (קשור גם ל"קטנתי" שלמדנו[מב], שקשור עם חנוכה). **ט** הגדולה בפסוק "**טוב** שמן משמן טוב" היא פך השמן הטהור של הכהן הגדול, והיא־היא באתב"ש **נ** הגדולה של "נֹצֵר חסד לאלפים". עיקר ההמשכה בחנוכה הוא הגילוי של **נ** הגדולה, או המשכת **נ** רבתי של "נֹצֵר חסד" – גילוי העצמות – בתוך אבא עילאה.

אנחנו מסבירים כאן על "נֹצֵר חסד". כמה שוה **חסד** בגימטריא? **עב**. ה"חסד" של "נֹצֵר חסד" הוא שם **עב** המוסבר כאן. אם כן, "נֹצֵר חסד לאלפים" פירושו המשכה וגילוי של שם **עב** – תוספת התגלות בחכמה עילאה עצמה, פך השמן הטהור שחתום בחותמו של כהן גדול.

שוב, מה הוא הסביר כאן? שכל מדות הרחמים שנמשכות הן רק של חכמה סתימאה, לא ג"ר של חכמה סתימאה. גם המדות של חכמה סתימאה שנמשכות לא מתגלות בתוספת בפסח אלא רק בחנוכה, כי בחנוכה צריך לחזק את פנימיות החכמה עצמה. זאת אומרת, ג"ר הם אבא ואמא עילאין וצריך להמשיך להם תוספת מהמזלות, שהעיקרי הוא מזל השמיני, "נֹצֵר" של 'זאת חנוכה', שהם המדות של מוחא סתימאה.

לעומת זאת, בחיצוניות החכמה – אפילו בחכמת התורה – אפשרי מצב של "להשכיחם תורתך", כלומר, 'תלמדו את החכמה הזאת, אבל תשכחו את הפנימיות – נותן התורה, ה' יתברך'. יש כח ביון להשפיע על עם ישראל "להשכיחם תורתך", לטשטש את התודעה של נותן התורה ולגרום שאפילו בעולם האצילות לא יאיר כל כך אור אבא.

מ. קהלת ז, א.
מא. שמות ב, ב.
מב. שיעור תניא, כא כסלו תשמ"ג.

כשֶׁנָּן מסתירים מאתנו את פנימיות החכמה שלנו – הדבר פועל בעולם האצילות שאור אבא לא יוכל להאיר. הנס פועל להמשיך את שם **עב**, ה"חסד" של "נֹצר חסד".

ג. זכות אבות ובריית אבות

היתכן שתסתלק אהבת ה' אלינו? !

ד) ובכל הנ"ל יובן מה שאמרו רז"ל "ובכל זאת לא מאסתים בימי כשדים, ולא געלתים בימי יונים" (פ"ק דמגילה דף יא ע"א ובפתיחתא דאסתר רבה). [בסוף פרשת התוכחה, לאחר יציאת מצרים, כתוב "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים"[מג]. אומרים חז"ל: מה הכוונה? "לא מאסתים – בימי כשדים, ולא געלתים – בימי יונים"] **ולכאורה משמע שנסתלקה האהבה, רק "לא מאסתים" כו' לגמרי** [משמע שבגלות כשדים וגלות יון האהבה של ה' אלינו – כמו שכתוב "אהבתי אתכם אמר הוי'"[מד] – הסתלקה ונשאר רק מן רשימו, בגללו הוא בכל זאת לא מואס וגועל בנו לגמרי, אבל פנימיות האהבה של ה' אלינו נעלמה] **והכתיב "ואוהב את יעקב" (מלאכי א), "אהבתי אתכם" כו' (שם)** [הרי כתוב שכרותה ברית תמידית של אהבת ה' אותנו! הפסוק "לא מאסתים" כאילו אומר 'אני לא מואס בכם ולא גועל אתכם לגמרי', אבל מה זאת אומרת? הרי ה' אוהב אותנו! מה פירוש "לא מאסתים"?].

זכות אבות ובריית אבות

ויובן בהקדם המחלוקת אם תמה זכות אבות אם לא (פ"ה דשבת דף נה ע"א), [יש מחלוקת בגמרא במסכת שבת אם זכות אבות תמה, נגמרה ונשלמה, או שלא] **והלכה כמאן דאמר לא תמה** [אנחנו פוסקים כך]. **והקשו התוספות (שם בד"ה ושמואל כו') על מאן דאמר תמה איך אפשר, הלא לאחר כל העונשין שבתוכחה כתיב "וזכרתי את בריתי יעקב** [ואף את בריתי יצחק וכו'"[מה], כך כתוב בסוף.] **וידוע דהעונשין שבתוכחה מרומז בה כל מה שיעבור על ישראל**

מג. ויקרא כו, מד.
מד. מלאכי א, ב.
מה. ויקרא כו, מב.

עד ימות המשיח ואחר כל זה כתיב "וזכרתי", אם כן לא תמו. [איך יכול להיות בכלל מאן דאמר שאין יותר זכות אבות?] **ותירצו דאפילו למאן דאמר תמה זכות אבות מכל מקום ברית אבות לא תמה כו'.**

התוספות מחלקים: יש הבדל בין זכות אבות לברית אבות. מי שאומר "תמה זכות אבות" מתכוון שהזכות שלהם באמת תמה, אבל לא שהברית שלהם תמה. מהי על פי פשט הזכות? המעשים הטובים שלהם מהם באה להם הזכות. אם כן, יתכן שאנחנו 'אכלנו' את כל הזכות שלנו ואין יותר זכות. כך אומר מאן דאמר תמה זכות אבות. אבל אפילו למאן דאמר תמה זכות אבות, רק זכות אבות תמה ולא ברית אבות. חוץ מהזכות כתוב "וזכרתי את בריתי יעקב", מי שאומר ש"תמה זכות אבות" אומר שהזכות שלהם אמנם תמה, אבל הברית עדיין קיימת.

ברית היא דבר שלמעלה מטעם ודעת – לא נוגע אם יש זכות או אין זכות. כאמור, בסוף אנחנו באמת פוסקים כמאן דאמר שלא תמה זכות אבות, אבל אפילו למאן דאמר שתמה זכות אבות, הכוונה שרק זכות אבות תמה ולא ברית אבות, ברית אבות תמיד קיימת. על כל פנים, יוצא לנו שיש שני מושגים – זכות אבות וברית אבות (זהו סוד צירוף האותיות **אזב** או **זאב** – **זכות ברית אבות**. באותיות הללו יש הרבה סודות, אבל אין לנו זמן להסביר אותם).

אם כן, יש שתי מדרגות – זכות וברית. מה ההבדל ביניהן?

וביאור הדברים להבין ההבדל בין זכות לברית, יובן על דרך ב' אוהבי נפש [שני אנשים אוהבים גדולים] **אשר האהבה ביניהם מצד טעם ודעת, שכל אחד ואחד מרגיש ענין יקר בחברו, חכמה או מדות טובות** [כל אוהב מרגיש אצל אהובו דבר מאד חשוב ולכן הוא אוהב אותו]. **אך יראים פן תתקלקל אהבתם מצד ריחוק מקום או ריחוק זמן וכדומה** [יש להם איזה פחד נסתר בלב שאולי האהבה תתקלקל משום מה], **ולזה כורתים ברית** [עושים פעולה שנקראת 'כריתת ברית' כדי שמה שלא יהיה – האהבה תשאר. מהי כריתת ברית? מה עושים ברוחניות על ידה?] **ובזה מרוממים אהבתם זאת שעל פי הטעם לבחינת אהבה שלמעלה מן הטעם ואז לא תופסק האהבה בשום אופן.**

אם אין אהבה כלל – לא שייכת כריתת ברית. כריתת ברית היא פעולה שחלה על אהבה קיימת שנועדה לשמור אותה בכל מצב. בכריתת ברית לוקחים את האהבה

ומרוממים אותה למעלה מטעם ודעת. כשהיא מרוממת למעלה מטעת ודעת, היא לא פגיעה, שום דבר לא יכול לפגוע בה. זהו סוד כריתת ברית.

ועל דרך זה יובן בענין בריתות ברית של הקב"ה עם אברהם אבינו עליו השלום. כי הנה ידוע דאברהם נקרא "אברהם אוהבי" (ישעיה מא, ח), "רחימא דמלכא" [כתוב בזהר[מו] שאברהם נקרא 'אוהב המלך'], **והיינו מצד דכתיב בו "הלוך ונסוע הנגבה" (בראשית יב, ט), שכל ימיו הלך בעילוי אחר עילוי עד שהיה מרכבה לחסד דאצילות שזהו בחינת הנגבה** ["נגבה" הוא צד ימין, חסד. כל חייו אברהם היה בבחינת "הלוך ונסוע הנגבה", עולה ממדרגה למדרגה במדה שלו, מדת החסד, עד שנעשה בסוף מרכבה שלמה למדת החסד], **ועל ידי כך המשיך מלמעלה אהבת הקב"ה אליו** [כיון שהוא אהב את ה' הוא המשיך את אהבת ה' אליו "כמים הפנים לפנים"[מז]. כל זאת איננה ברית, זאת רק זכות. האהבה שאברהם אהב את ה' עד שנעשה מרכבה והמשכת אהבת ה' הגדולה אליו באתערותא דלעילא, מלמעלה למטה, על ידי ההתעוררות שלו נכללות בינתיים בזכות ולא ברית].

אך אהבה זאת היא מבחינת חסד דאצילות שלמטה מן החכמה [שנקראת "חסד דלבר"] **ולכן תוכל לפסוק באורך הזמן גם מצד הקטרוגים הנ"ל** [על בניו של אברהם אבינו], **לזה** [לכן] **כרת ה' ברית עמו** [ברית בין הבתרים] **ועל ידי זה נתרומם האהבה הנמשכת מבחינת חסד עולם** ["חסד דלבר" כנ"ל] **לבחינת חסד דלגאו הנקרא "רב חסד", שהם מדות שלמעלה מן החכמה** [שוב, כמו שרבי הלל הסביר קודם בסוגריים, אין הכונה כאן למדות של אריך – יד ימין של אריך, אלא למדות של חכמה – ג"ר דאריך, המדות של חכמה סתימאה ואפילו המדות של גלגלתא דאריך שנקראות "רב חסד". על כל פנים, כריתת הברית מרוממת את האהבה עד המדות שלמעלה מהחכמה] **שאינם באים בהתלבשות בחכמה כלל** [ג"ר דאריך לא מתלבשות בחכמה, אבל יד ימין של אריך כן מתלבשת] **שהם בבחינת המזלות, ולכן לא תופסק אהבה זאת לעולם.**

לכן שני המזלות "נוצר" ו"נקה" נקראים שרש הברית. לכן גם כשהקב"ה נתן לאברהם אבינו את ברית המילה הוא כרת עליה יג בריתות כנגד יג מדות הרחמים. שוב, בפרשת

מו. זח"ג רסב, ב.
מז. משלי כז, יט.

ברית המילה כתובה המלה 'ברית' יג פעמים וחז"ל אומרים[מח] שהן יג הבריתות שכרת ה' עם אברהם אבינו. על כל פנים, משמע מכאן שאם אין אהבה מלכתחילה – כריתת הברית לא תהיה כל כך משמעותית.

בשונה מהברית שהקב"ה כרת עם אברהם, היתה ברית שאברהם כרת עם אבימלך. לפי הרשב"ם[מט] אברהם נענש על כריתת הברית הזאת. גם יצחק כרת ברית עם אבימלך. כאשר יצחק כרת ברית עם אבימלך הוא עשה סעודה וכו' כדי שתהיה איזושהי אהבה שהברית תחול עליה. לכן יצחק אמר אחר כך לאבימלך 'איך אתה רוצה ברית? הרי אתה שונא אותי!' ואבימלך אמר לו ש'לא, אני אוהב אותך, הרי לא גרשתי אותך לגמרי'. זאת אומרת, לא היתה אהבה עד שהוא התנצל, שבזה הוא יצר איזשהו קירוב. כלומר, 'עכשיו שאני לא שונא אותך, יש על כל פנים איזו אהבה חיצונית שאפשר לעשות ממנה ברית'. הברית של אברהם עם אבימלך היתה כמובן חיצונית, אבל בכל זאת היא היתה ברית והוא נענש עליה. אם כן, יש ברית שכוללת תנאי, שאם צד אחד מפר אותו – כמו אבימלך – הכל מתבטל לגמרי. לעומת זאת, הברית של הקב"ה עם אברהם היא ללא תנאי.

ובכן, בעולם האצילות היה איזשהו גילוי אהבה אל אברהם אבינו שקדם לעולם האצילות – חסד דאצילות. כריתת הברית של ה' עם אברהם אבינו גרמה לעלית האהבה של חסד דאצילות ('חסד דלבר') לבחינת "רב חסד" ('חסד דלגאו') – ג"ר דאריך". לאחר כריתת הברית המדות מאירות מבחינת ג"ר דאריך.

גאולת מצרים – זכות אבות; גאולת יון – ברית אבות

ובזה יובן בתוספת ביאור ענין ההפרש בין גאולת מצרים ובין גאולה מגלות יון. שביציאת מצרים היה הגאולה על ידי זכות אבות שזהו בחינת "ואוהב את יעקב", "אהבתי אתכם אמר ה'", כי לא היה אז עדיין דבר מפריד מחטאים ועוונות, כי היה קודם קבלת התורה [לא כל כך היה עדיין המושג 'עוונות'. אם כן, היציאה מגלות מצרים היתה כולה על ידי זכות אבות. מהי זכות אבות? 'חסד מלבר', חסד עולם]. **לזאת היה מספיק זכות אבות להוציאם מהגלות.**

מח. ראה משנה נדרים פ"ג מי"א.

מט. רשב"ם בראשית כב, א.

מה שאין כן בימי יון שהיה הגלות מצד חטאים [מדוע היתה בכלל גלות יון? "מפני חטאינו"[נ]. אם כן, עכשיו, בגלל החטאים, זכות האבות פחתה. זאת אומרת, לפי מאן דאמר "תמה זכות אבות" היא נגמרה לגמרי, ואפילו לפי מאן דאמר ש"לא תמה זכות אבות" – לאחר העוונות היא לא מספיקה. אם כן, אפילו לפי איך שאנחנו פוסקים, שלא תמה זכות אבות – היא אינה מספיקה בשביל גאולה מגלות יון] **שהיה הגלות מצד חטאים שמפסיק אור האהבה עליונה, לכן** [כתוב] "**לא מאסתים**" **בלבד** [אבל אור האהבה נפסק. איזו אהבה? אהבת עולם היא זו שפסקה, ולכן כתוב שבכל זאת "לא מאסתים" – המלים עליהן הוא הקשה בתחלה – אבל האהבה העצמית שבבחינת ברית לא נפסקה אף פעם. כיון שהאהבה פסקה לכן לא כתוב 'אני אוהב אותם' בגלות יון, אלא רק "לא מאסתים". למה "לא מאסתים"? כי בכל זאת ישנה אהבה גדולה יותר שמתגלה] **מצד גילוי אהבה עליונה שלמעלה מן החכמה ששם אין העוונות וחטאים תופסים מקום כלל ועל ידי זה יצאו מהגלות** [של יון].

וזהו "אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם" (מיכה ז, כ) [ישנה שבועה]. **כי ראשית ואחרית הוא חכמה ומלכות** [בקבלה יש את המושג 'ראשית' – "ראשית חכמה יראת הוי'"[נא]. כל פעם שכתוב "ראשית" הכוונה לחכמה ובכל פעם שכתוב "אחרית" הכונה למלכות, המדרגה האחרונה], **אבל קדם הוא בחינת כתר** [בקבלה המלה 'קדם' פירושה תמיד כתר. אם כן, כשכתוב שה' נשבע לנו "מימי קדם" הפירוש הוא שהשבועה באה מהמדות של הכתר שנקראות "ימי קדם" ('ימים' הם מדות בכל מקום, ואם כן "ימי קדם" הם המדות של הכתר) שאף פעם לא מוסתרות] **שלמעלה מן החכמה, והמדות דכתר נקראו ימי קדם. וזהו "אשר נשבעת", שהמשיך מדות שבכתר במדות שבחכמה ולמטה מן החכמה כו'.**

נ. נוסח תפלת מוסף של יו"ט.

נא. תהלים קיא, י.

ד. ברכת "שעשה נסים" בפנימיות

"שעשה נסים לאבותינו" – עליה לברית אבות

ובזה יובן מה שאנו מברכים ברוך שעשה נסים כו' בחנוכה ופורים ולא בפסח [כל המאמר נועד להסביר מדוע בחנוכה מברכים "ברוך שעשה נסים" ובפסח לא מברכים. כעת אפשר להבין זאת]. **כי הנה נס לשון הרמה, לשון "ארים נסי" כו' (ישעיה מט, כב), ואבותינו בחינת מדות דאצילות** [ב"אבותינו" כאן אין הכונה לאבא ואמא, אלא לאברהם יצחק ויעקב שהם המדות – חסד, גבורה, תפארת – של אצילות] **שנמשכים מחכמה.**

אם מדובר על מדות דאצילות מדוע הן נקראות "אבותינו" (שפירושם בדרך כלל אבא־חכמה)? כי אלו מדות – חסד, גבורה, תפארת – שנמשכות מאבא, מחכמה, כמו שכתוב "אל נהירו דחכמתא"[נב], כלומר שם 'אל', שם החסד, "חסד אל"[נג] – הוא אור החכמה. לכן האבות, שהם חסד־גבורה־תפארת, נקראו "אבותינו" כי הם מדות מצד החכמה. "אבותינו", אברהם יצחק ויעקב, אינם סתם מדות, הם חסד, גבורה, תפארת שנמשכו מהחכמה שנקראת 'אב'.

וזהו הפירוש שעשה נסים לאבותינו, שהרים המדות שלמטה מן החכמה בהמדות שלמעלה מן החכמה.

מה זאת אומרת "נסים לאבותינו"? שה' עשה נסים והרמה לאבותינו. ביציאת מצרים אין "נסים לאבותינו", הוא לא הרים את אבותינו, אלא רק המשיך להם מוחין. יציאת מצרים היתה המשכת מוחין באבותינו, בז"א, אבל בחנוכה היו "נסים לאבותינו" – הרמת האהבה שנמשכה מהחכמה למטה ממנה, אל האהבה שלמעלה מהחכמה. לכן ברכת "שעשה נסים לאבותינו" מתאימה רק לחנוכה ופורים ולא לפסח.

זו כוונה חשובה שכל אחד יכול לכוון: "שעשה נסים" היינו עליה מזכות לברית, להעלות את זכות האבות למדרגת ברית אבות. אפילו למאן דאמר שתמה זכות אבות – ברית אבות לא תמה. זאת הכוונה הפנימית של ברכת "שעשה נסים לאבותינו":

נב. זהר ח"ג לא, א

נג. תהלים נב, ג.

להעלות "נס", מלשון הרמה, של 'אבותינו' ממדרגת זכות אבות, מדרגת האבות כפי שנמשכה מחכמה (חסד, גבורה, תפארת) לאהבה שלמעלה מחכמה. מהי האהבה שלמעלה מחכמה? "רב חסד", לא 'חסד עולם'. לכן ברכה זו מתאימה ושייכת רק לחנוכה ופורים.

"בימים ההם"

מהו המשך הברכה? מה מכוונים במלים "בימים ההם"?

"**בימים ההם" ימי קדם הנ"ל** [צריך לכוון את הפסוק "אשר נשבעת לאבותנו מימי קדם", צריך להרים את המדות לברית, ברית היא כמו שבועה. השבועה היא "ימי קדם", "קדם" היינו הכתר שלמעלה מחכמה. פירוש המלים "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם" הוא שהקב"ה הרים אותם "בימים ההם", באותם ימים – המדות של הכתר שנקראות " ימי קדם"].

"בזמן הזה" – בהמשכה ובהעלאה

מה אומרים אחר כך?

"**בזמן הזה" יש בו ב' פירושים** [אמנם הוא לא מזכיר זאת כאן, אבל באמת שני הפירושים שתיכף יוסברו הם כנגד שתי הנוסחאות בברכת "שעשה נסים". כל העולם אומרים "בַּזמן הזה", בפתח, רק בחב"ד יש נוסח אחר לומר "בְּזמן הזה", בחיריק. תיכף נסביר את ההבדל בין "בַּזמן הזה" לבין "בְּזמן הזה" לפי שני הפירושים שמסביר כאן רבי הלל לפשט המלים "בזמן הזה"].

הא' [הפירוש הפשוט שמתאים לנוסח "בַּזמן הזה" בפתח, כמו שהעולם אומרים], **שאחר כך נמשך בחינת אור המדות שלמעלה מן החכמה בבחינת התגלות בזמן הזה, זמן שלנו למטה בגשמיות בו'.**

זהו הפירוש הפשוט. ברית האבות נמשכת אלינו. ה' "עשה נסים לאבותינו" – הרים את זכות האבות, המדות שנמשכו מהחכמה, ל"ימים ההם", למדות שבכתר, ואחר כך המשיך את הגילוי של ברית האבות למטה, עד עולם הזה הגשמי – "בזמן הזה". זהו הפירוש הראשון.

ופירוש הב' [היותר עמוק], **שבחינת זמן שלמטה נתעלה בזמן שלמעלה בבחינת קדם** [הזמן עצמו מקבל את הגילוי ונעשה בבחינת "קדם"] **שהוא בחינת**

זמן נצחי, כמו שכתוב "ועתיק יומין יתיב" (דניאל ז, ט), [באמת כתוב שם בהמשך "שָׁלְטָנֵהּ שָׁלְטָן עָלַם"[נד], אבל כאן הוא מביא בשינוי] "**מלכותה מלכות עלם**" [כתוב שעתיק יומין יושב ומלכותו היא מלכות עולם, היינו שיש גילוי של זמן נצחי]. **ולכן נקרא זמן הזה, כי הזה הוא מורה על התגלות אור אין סוף בלי הסתר כלל** [כמו "זה אלי ואנוהו"[נה] או "הנה אלהינו זה קוינו"[נו]],

אם כן, לפי פירוש זה נקרא זמן נצחי "הזה" כי הוא הזמן בו מתגלה "הזה", אין שום גילוי חוץ מגילוי "זה". מה ההבדל בין "בַּזמן הזה" ל"בְּזמן הזה"? "בַּזמן הזה" הוא עם ה הידיעה שנותנת את המשמעות הפשוטה של 'עכשיו', כאילו שהיינו אומרים 'בְּהַזמן הזה'. לעומת זאת, "בְּזמן הזה" הוא ללא ה הידיעה. מה יכול להיות הפירוש? "בְּזמן הזה" מורה על פי דקדוק על סמיכות, שפירושו 'בזמן של אותו זה'. מה זאת אומרת? שתמיד הוא בבחינת "הזה" ושייך למדרגה שנקראת "הזה". איך מרומז הדבר בנקוד עצמו? על פי קבלה[נז] כל נקוד הוא כנגד ספירה, ונקודת החיריק שייכת לספירת הנצח. אם כן, מתאים בדיוק למה שרבי הלל כותב כאן שהכוונה של "בְּזמן הזה" היא לזמן נצחי.

אם כן, רבי הלל הסביר שיש ב"בזמן הזה" שני פירושים: או על פי פשט שההמשכה היא למטה, בזמן הזה; או שהכוונה יותר עמוקה – לעשות מהזמן שלנו, ממדרגת ברית אבות, בחינת "הזה" – הזמן נעשה זמן של "הזה". מהו "הזה"? זמן נצחי. גילוי של "זה" נקרא "אספקלריא המאירה" של הקב"ה כנבואת משה רבינו[נח] (אמנם כתוב שישנה מעלה ב"כה"[נט], אבל צריך לחבר את "כה" ו"זה", כמו לפי פירוש זה וכמו "זאת חנוכה").

כמו "משה שנתגבא ב'זה הדבר'" (ספרי פרשת מטות[ס]), וכמו "זה אלי" כו' (שמות טו), או "הנה אלהינו זה קוינו לו" כו' (ישעיה כה, ט). ולהיות שבזמן

נד. שם פסוק יד.
נה. שמות טו, ב.
נו. ישעיה כה, ט.
נז. תקו"ז ע (קכט, א־ב).
נח. יבמות מט, ב.
נט. ראה שיעור ט אלול תשמ"ג.
ס. פסיקתא במדבר קלז, ב.

שלמעלה בבחינת קדם מתגלה אור אין סוף בלי הסתר כלל ולכן נקרא זמן הזה [הזמן של "הזה"].

ומפרש מה שאומר בתחילה בימים ההם מה הם

לפי פירוש זה, "בזמן הזה" הוא פירוש ל"בימים ההם". מה הפירוש של "בימים ההם", ימי קדם? בחינת "זמן הזה" – זמן נצחי. אם כן, כעת מובן יותר מהו 'חסד מלבר' ומהו 'חסד מלגאו' (ובכלל מהן חיצוניות ופנימיות בקבלה): 'חסד מלבר' הוא חסד שנתון לשינוים, שינוים מלשון שנה וזמן. 'חסד מלבר' שייך באיזשהו אופן לזמן ולכן שייכות בו עליות וירידות. לעומת זאת, בהעלאה בסוד הברית אין שינויים, היא נצחית, מה שנקרא "אני הוי' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם"[סא], מדוע? כי תמיד ישנה ברית אבות. ברית אבות מגיעה מהמדרגה שנקראת בחסידות "אני הוי' לא שניתי", אין בה שינויים, היא למעלה מהזמן לגמרי. הזמן שלמעלה מהזמן נקרא "בְּזמן הזה", לפי הפירוש השני. אם כן, "בְּזמן הזה" מפרש מהם "בימים ההם". כמו כן, יוצא שאין צורך להמשיך את הבחינה הזאת אלינו כי היא נצחית, תמיד "בְּזמן הזה". בכל זאת, אם אנחנו מרגישים את ה'עכשיו' – אנחנו עדיין זקוקים לפירוש הראשון. אם אני מרגיש את עצמי חי בעולם הזה – אני זקוק עדיין לפירוש הראשון כדי להמשיך איזושהי הארה מ"בימים ההם" לתוך הגשמיות, אבל הפירוש האמתי־פנימי הוא להגיע בדיוק לאותו דבר, שאין בכלל הבדל כי הוא למעלה מהזמן הגשמי. כלומר, לחיות ממש ב"ימים ההם", כי ה"ימים ההם" עצמם הם בבחינת "בְּזמן הזה" – הזמן של ה"זה". לזה צריך להגיע וזו המדרגה האמתית.

לפי הנוסח "בַּזמן הזה", מהו בספירות נקוד פתח? חכמה. אם כן, החכמה כאן היא כמו "כֻּלם בחכמה עשית"[סב] – שרש ההמשכה. לעומת זאת, חיריק של "בְּזמן הזה" שכנגד הנצח הוא הרמת התחתון למדרגת הנצח. נצח של הפרצוף העליון הוא פנימיות החכמה של הפרצוף התחתון. הרבה פעמים נצח הוא פנימיות החכמה. כל זה יוצא לפי הפירוש הראשון, שהפנימיות היא הנצח והחיצוניות היא החכמה.

דהיינו ["בימים ההם" הם] **בזמן הזה שהוא בחינת ימי קדם שנקראים זמן הזה על שם התגלות אור אין סוף בתוכם.**

סא. מלאכי ג, ו.
סב. תהלים קד, כד.

מדוע אין אומרים ברכת "על הנסים" בפסח

ולכן מצד זה הטעם אינו שייך לברך ברכה זאת רק בחנוכה ופורים, מצד שאז האירו המדות שלמעלה מן החכמה בבחינת החכמה.

כמו שהסברנו קצת בפעם קודמת[סג], נס חנוכה הוא בעיקר מצד מזל ה־ח ונס פורים הוא מצד מזל ה־יג (כי פורים הוא מצד אמא בעיקר), אבל בהתכללות הם כביכול אותו דבר. בהתאם לכך, באמת חנוכה הוא יותר שם **עב** ופורים יותר שם **סג** (שהוא ההמשכה ממזל "ונקה" אל אמא). בכל זאת, בדרך כלל הכל נכלל בתוך "נצר חסד" – שם **עב**. מזל "ונקה" עצמו נכלל ב"נצר חסד" של שם **עב** ולכן רבי הלל אמר שבדרך כלל הוא שם **עב**. מה שאין כן פסח הוא גילוי שם **מה** – לידת המדות והמשכת מוחין אליהן.

את ברכת "שעשה נסים" לא אומרים בפסח –

מה שאין כן בפסח שלא האיר רק בחינת המדות שלמטה מן החכמה [זאת אומרת, הן נולדו וגדלו על ידי המשכת מוחין לתוכן] **עם הארת והמשכת חכמה עילאה** [– גילוי "יחיד" ב"אחד"], **ולכן לא שייך לברך ברכה זאת ודי למבין:**

כפי שהתבאר, יציאת מצרים קשורה עם ההתבוננות של "כי הוא חייך" – התפעלות חיי הגוף של הנשמה. מה שאין כן חנוכה כולו ענין של רזין דאורייתא, על דרך ההתפעלות הנעלמת מרזין דאורייתא. לכן חנוכה הוא בחינת משיח – חנוכה נקרא בעיקר גילוי המשיח ופורים תחית המתים[סד]. זו התפעלות שאין בה שום 'בכן' או שימוש, אלא רק שעשועים עצמיים. ההתפעלות הזאת היא התפעלות עצומה, רק שהיא נעלמת כי היא נכללת בתוך גילוי עצם המוחין – ג"ר דאבא ואמא עילאין שיונקים ומקבלים את פך השמן הטהור מהמדות של ג"ר דאריך.

סג. שיעור קודם בסדרה (**כא כסלו תשמ"ג**).

סד. **ראה** אמונה ומודעות עמ' קעב־קפד.

[למה פורים שייך לתחית המתים?] תחית המתים היא כמו הספור של רבי זירא ורבה בגמרא[סה], שרבה שחט את רבי זירא. יון קשורה עם **נוי** – היפי של נצח, יון באופן מיוחד קשורה עם הנצח.

ה. סוד איסור עשית מלאכה בשבת

הטעם לאיסור המלאכה בשבת ויו"ט – הארת בחינת התענוג

חוץ מהשאלה מדוע לא אומרים "שעשה נסים" בימים טובים היתה שאלה נוספת, ואמרנו שהראשונה תלויה בשניה. השאלה השניה היתה מדוע בשבת וביום טוב יש איסור מלאכה ובחנוכה ופורים אין:

ומעתה יובן למה שבת ויום טוב אסורים במלאכה וחנוכה ופורים מותרים. כי הנה "ששת ימים" כו' "ובשביעי" כו' (שמות כ, ח–ט) כתיב, ויש להבין למה נכתב זה, דלא הוא ליה למימר רק שאסור בשבת. [מדוע כתוב "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת להוי' אלהיך"? מדוע צריך לכתוב שעובדים ששה ימים ואחר כך שובתים בשבת? מספיק לומר ששבת אסורה בעשית מלאכה. מדוע התורה מדגישה שצריך לעבוד ששה ימים?] **אך הענין, כי ענין המלאכה הוא ענין הבירורים** [העבודה איננה דבר סתמי. לו היתה סתמית לא היה צריך להזכיר אותה כלל. העבודה ששה ימים היא עיקרית כי היא סוד בירור רפ"ח הניצוצין] **בגשמיות וברוחניות כידוע** [כשעובדים מבררים גם בגשמיות וגם ברוחניות].

וכל זה בחול, אבל בשבת אסורים, כי בשבת מאיר בחינת התענוג [זאת אומרת, כשמאירה בחינת התענוג לא צריך לעשות כלום, לא צריך לברר שום דבר. הרי מה ההגדרה של תענוג? שאני לא צריך לעשות שום דבר, הכל בסדר. מי שמרגיש שהכל בסדר הוא בבחינת שבת. אצל גוי זה לא שייך, אצל גוי אף פעם לא מאירה השלמות].

סה. מגילה ז, ב.

אופן עבודת הבירורים בימות החול

והטעם לזה, כי כל עשיית מלאכה שהוא הבירורים צריך שיתלבש המברר בהמתברר [בשביל לעשות את הבירור, המברר צריך לרדת ולהתלבש בלבושי המתברר] **וימשיך בו תוספת יניקה** [בירידתו ובהתלבשותו], **ועל ידי זה מברר ממנו החיות לגמרי** [ההוספה שמתוספת בו מושכת את הניצוצות שבו. כל סוד הבירור הוא שהמברר יורד ונותן משהו למתברר בשביל למשוך, כמו מגנט, את הניצוצות שבו. צריך להוסיף בו כח כדי להוציא ממנו את הניצוצות שבו ולברר אותם] **כשעושה מלאכה שעוסק בדברים חיצוניים דמלאכה דנגה** [של קליפת נגה]. **כי העסק בעצם היא שוה בכל מין אדם כשעוסק בעניני עולם הזה** [זאת אומרת, המעשה בפועל שוה בין יהודי ללא יהודי, הוא לא תלוי בכוונה, עצם העיסוק, שהוא עודר באדמה או חורש את האדמה]. **אך מחמת שהכונה בפנימיות הוא לה'** [אם הוא יהודי ירא שמים יש לו כונה פנימית לה'], **לזאת כשמתפלל אחר כך אז נתברר ועולה החיות לה'.**

בזמן המלאכה בכל אופן הוא מוסיף אור למתברר. רק בגלל שיש לו כונה פנימית לה' בזמן המלאכה, רק בגלל שהוא ירא שמים – אחר כך, כאשר הוא יתפלל, הוא ימשיך את כל החיות שהיתה טמונה בגלות בתוך עניני החול ויעלה אותה לה'. זוהי עבודת הבירורים. ליהודי צריכה להיות כוונה פנימית לה' – אחד יותר ואחד פחות. כוונה פנימית בשעת מעשה נותנת את הכח שפועל אחר כך בשעת התפלה שכל הניצוצות יצאו מהקליפה, מקליפת נגה, ויעלו לה'. זוהי עבודת הבירורים.

והנה, בימות החול אז אינו מאיר בנשמה האלקית רק בחינת מוחין דקטנות [כל ימות החול נקראים 'מוחין דקטנות'], **וכן למעלה אינו מאיר רק בחינת חיצוניות החיות מאור אין סוף בבחינת י' ספירות דאצילות, לכן אין חשש כשממשיך תוספת יניקה אליהם, כי בלאו הכי גם כן מקבלים יניקה בחיצוניות החיות כפי הנצרך להם במידה ושיעור, עד עת קץ אשר יבוא יומם ויבוער רוח הטומאה לגמרי מן הארץ. והתוספת הוא גם כן בא במדה ושיעור כפי הנצרך לאופן הבירור כו'.**

מה אומר רבי הלל? שסוד הבירור נעוץ בעובדה שהמברר חייב לרדת, להתלבש ולהתעסק עם המתברר. המברר לא יכול למדוד בשעת מעשה כמה חיות הוא נותן בעבודה, אבל בדרך כלל אדם שמתעסק נותן את כל החיות שלו ובכך הוא ממית את קליפת נגה בשעת ההתעסקות. ובכן, בימות החול לא נורא ואפילו לא משנה אם תוכנס כל החיות בעסק. מדוע? כי בלאו הכי החיות שאדם מקבל בימות החול היא רק מחיצוניותה – אפילו בעולם האצילות מאיר רק אור חיצוני. לכן, אפילו אם אדם יכניס את כל חיותו בעבודה הוא לא יפגום בשום דבר, כי בימות החול יונקת הקליפה בכל אופן מהחיצוניות, וכעת בשעת העסק הוא נותן לה רק תוספת יניקה מהחיצוניות בשביל לברר מתוכה. אם כן, בימות החול אדם לא יוצר חילול בעבודתו, הוא לא מחלל איזשהו אור קדוש. החיות שלו לא כל כך קדושה עד כדי שיהיה אפשר לחלל אותה על ידי המשכתה לקליפת נגה.

איסור עשיית מלאכה – איסור המשכת אור עליון לקליפות

מה שאין כן בשבת. כיון שבשבת מאיר אור אמתי וקדוש – פנימיות אור אין סוף דאצילות – והאור הזה מאיר גם בתוך נשמתו של כל יהודי, אם ירד בשבת האור להתלבש לתוך המתברר לברר אותו – הוא יתחלל, מפני שהוא לא שייך לקליפה כלל. לכן אסור לעבוד בשבת, אסור להתעסק בבירורים. אפילו שעבודת הבירורים מצד עצמה היא עבודה חיובית – היא אסורה בשבת, בגלל שהיא תהיה כרוכה בחילול. חילול שבת הוא חילול ה׳, חילול של האור הקדוש שמאיר בנפש כל יהודי בשבת. שוב, כשיהודי עובד הוא יורד לקליפה ונותן לה את כל החיות שלו, הוא מוכרח לעשות זאת בשביל לברר. בחול אין בעיה לעשות כך, אבל בשבת זהו החילול הכי גדול. זהו הפשט והסוד גם יחד של איסור מלאכה בשבת.

לסיכום, מהו ׳איסור מלאכה׳? פירושו שברגע שמאיר אור גדול מאוד – אין לתת ממנו יניקה לקליפה שלא שייכת אליו בכלל. מתי כן צריך לרדת לקליפה ולתת לה תוספת? כשהאור שלך הוא לפי ערך האור שמאיר בין כה בקליפה. בכל ימות השבוע מקבלת הקליפה מחיצוניות האור, לכן הירידה שלך על מנת להוסיף בה תוספת אור בשביל לברר אותה לא נוראה. אבל אם יש לך אור של קדושת שבת – אסור לך לתת לה אותו.

בפנימיות וחיצוניות ישנן מדרגות רבות. אם כן, האור שמאיר בימות החול, אפילו בקדושה, הוא אור חיצוני ביחס לאור שמאיר בשבת. בשבת ישנה התרוממות בחיות האלקית שמחיה את העולמות. בימות החול נותנים לקליפה תוספת שחייבים לתת לה בשביל לברר אותה והיא איננה חילול. מדוע? שני טעמים: ראשית, כי התוספת שנותנים לה היא מחיצוניות האור; שנית, התוספת נתנת "במדה ושיעור כפי הנצרך לאופן הבירור" – ישנו כלי מדה, "קו המדה"[סו], שמודד את השפע שנמשך על ידי העבודה שלך אף על פי שאתה לא מודע אליו. יש משהו שמודד כמה חיות נמשכת ממך. לעומת זאת, בשבת מאיר אור גדול כל כך – אור אין סוף – שגם מבחינת איכות הוא לא שייך כלל לקליפות וגם מבחינת כמות הוא לא נמדד. אם תעבוד בשבת תמשיך לקליפות איכויות וכמויות אחרות לגמרי של אור והדבר יפעל חילול בלבד, לא יהיה מכך בירור.

מה שאין כן בשבת ויום טוב שאז מאיר פנימיות החיות מאור אין סוף בנשמה האלקית [כאן אנו רואים בפירוש – כמו שהסברנו – שהאור שמאיר בשבת שוכן בנפש האלקית. בחול מאירה רק חיצוניות האור ובשבת מאירה בנשמה האלקית פנימיות החיות מאור אין סוף] **בבחינת מוחין דגדלות** [היינו כמו יציאת מצרים], **וכן למעלה מאיר בחינת יחוד פנים בפנים, לכן נאסר במלאכה, כי יתלבש המברר במתברר** [זאת אומרת, אם תֵּעשה מלאכה בשבת יצטרך המברר להתלבש בתוך המתברר] **וימשיך אליו פנימיות החיות וממילא יקבלו בחינת לעומת זה שמלובש בתוך הניצוץ מפנימיות החיות** [כלומר, הניצוץ לא מתלבש בתוך הקליפה, להיפך, הוא רק מקיף אותה. ובכל זאת, למרות שהוא רק מקיף עליה ולא חודר בתוכה לגמרי, הוא אסור אצלה ולא יכול לצאת ממנה. מה הכוונה שה"לעומת זה" מלובש בתוך הניצוץ? שניצוץ הקדושה לא מתלבש לגמרי בקליפה כי הוא קדוש. זהו סוד הלבונה זכה, הסם ה־יג של יג סממני הקטרת] **וזהו אסור** [לתת לקליפות את פנימיות החיות שלא שייכת להן],

חילול שבת – גילוי יחוד 'פנים בפנים' למי שאינו ראוי

מה זאת אומרת גילוי אור לקליפות בשבת? גילוי של היחוד הקדוש שנקרא יחוד 'פנים בפנים'. גילוי זה הוא חילול גדול מאד, שדומה לכתוב על אבימלך שהשקיף "בעד

סו. ירמיה לא, לט.

החלון"[סז] וראה את יצחק משמש את מטתו – דבר שלא שייך אליו כלל. כשהקליפה מקבלת פתאום איזה גילוי שהיא לגמרי לא שייכת אליו – זהו חילול. האור שמאיר בתוך הנשמה – אפילו בנפש האלקית – הוא יחוד 'אחור באחור'. מה זאת אומרת 'אחור באחור'? שהפנים פונות כלפי חוץ, וכאשר הפנים כלפי חוץ אני בין כה וכה מסתכל בכיוון שלך, אני חושב עליך, ולכן אני גם יכול להמשיך את האור למטה ולברר. מה שאין כן בשבת, כשמאיר אור בבחינת יחוד 'פנים בפנים', הפנים לא פונות כלפי מטה כלל. זהו יחוד אמתי, יחוד קדוש בתוך האצילות. עשית מלאכה בשבת דומה לאבימלך שמסתכל ורואה את יצחק ורבקה. הראיה הזאת לא שייכת לו כלל, היא ממש חילול. החילול הכי גדול הוא להנות מיחוד 'פנים בפנים' שלא מכוון לגילוי כלל. זהו סוד איסור המלאכה בשבת.

הנגרם מעשיית מלאכה בשבת – חורבן ופירוד

כמו שכתוב "וכבודי לאחר לא אתן" (ישעיה מב, ח) [היחוד הפנימי של שבת נקרא "כבודי" והכוונה ש"לא אתן" ל"אחר" – לסטרא אחרא – להנות ולקבל שום אור מ"כבודי"]. **כי על ידי קבלת פנימיות החיות מתגברים מאוד ומחרבי עלמא חס ושלום,**

אם נותנים לקליפות קצת תוספת יניקה מהחיצוניות – אפשר לברר אותן, אבל אם הן מקבלות ומסתפקות מפנימיות האור – הוא לא יברר אותן כי הוא לא מכוון אליהן. האור החיצוני – 'אחור באחור' – מכוון לתקן אותן, אבל האור הפנימי – 'פנים בפנים' – לא מכוון לתקן אותן כלל. ואז, כאשר הן מקבלות את האור הזה – כדוגמת אבימלך שרואה יחוד בקדושה כנ"ל – הוא נותן להן סיפוק וכח שעל ידם הן מחריבות את כל העולם. לכן, כמו שמסביר האבן עזרא[סח], יום שבת הוא יום של חורבן מצד הטבע. היום השביעי בשבוע הוא מזל שבתאי[סט] שמצד חכמת המזלות מסמל חורבן. מדוע דוקא היום השביעי? כי אם האור שבשבת יתגלה לקליפות הוא באמת יתן להן כח להחריב את העולם – "מחרבי עלמא חס ושלום".

סז. בראשית כו, ח.
סח. לשמות כ, יא.
סט. שבת קכט, ב. זח"ב ע, ב. ז"ח יתרו.

דהיינו שעושין אותו בבחינת נפרד. ולכן נאסר במלאכה בשבת ויום טוב.

הקליפות לוקחות את היחוד הקדוש ורואות בו שני דברים נפרדים. כמו שלמדנו בשיעור אתמול בלילה[ע] על סוד הכרובים, שמי שיכנס לקדש הקדשים ויראה אותם עלול לראות בהן נפרדות ועבודה זרה – הוא יקח את אור הקדושה ויראה בו פירוד. כלומר, עשית מלאכה בשבת מאפשרת לקליפות לראות ביחוד הקדוש נפרדות ובכח הסיפוק מראית הנפרדות להחריב את העולם (ולהוסיף, לט אבות מלאכה הן לשון קללה בארמית, לייט).

באמצעות מה נעשה חורבן העולם? באמצעות ליצנות. אבימלך היה פלשתי וכתוב[עא] שקליפת הפלשתים היא קליפת הליצנות. אם כן, כשאבימלך רואה את היחוד הקדוש הוא מקבל ממנו כח של ליצנות. ראית דברים קדושים נותנת לו תוספת כח להתלוצץ מכולם. מיחוד 'פנים בפנים' הוא עושה דבר נפרד. הדוגמא של אבימלך היא אמנם קיצונית, אבל כל הקליפות פועלות כך ולכן אסור לתת להן לראות את היחוד הקדוש. היחוד הקדוש הוא הגילוי שמתגלה בשבת והוא סוד איסור המלאכה בשבת.

[מה קורה כאשר אדם עושה מלאכה לצורך פיקוח נפש?] "אונס רחמנא פטריה"[עב], אפילו לכתחילה אומרים "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה"[עג]. אם הוא עושה מלאכה ברצון – האור מתלבש בזה, אבל באונס הוא לא מתלבש כלל.

שבת וימות החול – בחינת 'ישראל' ובחינת 'יעקב'

השבת היא בחינת קדושת 'ישראל' וימות החול הם בחינת ומדרגת 'יעקב'. מה מסמלת המלה **יעקב** בפנימיות? את ירידת ה־י לברר את **העקב**. העקב הוא של עשו, עולם הזה, ולעומתו ישנה קדושת הנפש האלקית – **י** של **יעקב** – האוחזת בעקב עשו ויורדת להתלבש בו בשביל לברר ולתקן אותו. זהו יעקב. לעומת זאת, **ישראל** – אותיות **שיר אל** – הוא הענג של ה' כשהוא מתייחד עם נשמות ישראל. מי שרואה את 'שיר אל' זה, את הענג ביחוד 'פנים בפנים', נקרא **ישראל**.

ע. שיעור אור ל-כב כסלו תשמ"ג (סדרת חמישים שערי בינה).
עא. ע"ז יט, א. ראה תורה אור בשלח סא, ג.
עב. שם נד, א.
עג. יומא פה, ב.

שבת – סוד "רואה ואינו נראה"

כתוב שאחד מסודות השם **ישראל** הוא הביטוי בחז"ל "**רואה ואינו נראה**"[עד]. מי שרואה את כל העולם ואף אחד לא רואה אותו נקרא 'ישראל'. אם רואים אותך אתה יעקב, לא ישראל. השבת היא קדושת ישראל, **שיר־אל ולי־ראש**. קדושת עם ישראל – עליה כתוב "הן עם לבדד ישכֹּן ובגוים לא יתחשב"[עה] – קשורה גם לקדושת ארץ ישראל. כלומר, הפסוק "הן עם לבדד ישכון" אומר בפירוש על עם ישראל שאף אחד לא רואה אותם כאשר הם בארץ ישראל. זה נקרא קדושת שבת ולכן ארץ ישראל היא בבחינת שבת – שבת וארץ ישראל כולן בסוד "רואה ואינו נראה". ולכן, אם חס ושלום עושים מלאכה בשבת – פוגמים בענין זה. זאת אומרת, כאשר הדבר שצריך להיות בלתי נראה – סוד יחוד 'פנים בפנים' של זו"נ למעלה – מתגלה לחיצונים, הוא רק נותן להם כח להפריד את העולם. מדוע? כי הם עושים פירוד מהיחוד. איך זה מתבטא אצלם? בליצנות, קליפת הפלשתים. הם מחפשים דוקא לראות זאת. אבימלך הוא אבי כל העיתונים, הוא הולך להשקיף בעד החלון, לראות מה שעושים בפנים ולכתוב אחר כך בעיתון שלו על מה שראה.

על מי כתוב בתנ"ך שהיה רואה ואינו נראה? על פינחס בקשר לסיפור עם רחב הזונה. שני המרגלים שבאו אל רחב הזונה היו כלב ופינחס[עו]. כאשר החביאה אותם רחב מפני שליחי מלך יריחו כתוב "ותצפנו"[עז] בלשון יחיד, כלומר, היא הצפינה רק את כלב ולא את פינחס כי פינחס היה רואה ואינו נראה[עח]. פינחס עמד שם, הוא ראה את כולם ואף אחד לא ראה אותו. כתוב גם ש"פינחס זה אליהו"[עט], אם כן, רואים שבשורת הגאולה – אליהו הנביא מבשר הגאולה[פ] – תלויה וקשורה עם ענין רואה ואינו נראה. מי זה אליהו? הרי הוא נמצא בכל ברית מילה, בכל מקום. הוא נמצא גם כאן, 'מסתובב חופשי' כמו שאומרים, אבל לא רואים אותו. אם כן, אליהו הנביא הוא באמת הסוד של ישראל.

עד. ברכות י, א. ראה אשא עיני עמ' קכ.
עה. במדבר כג, ט.
עו. רש"י יהושע ב, ד בשם מדרש אגדת תנחומא.
עז. יהושע ב, ד.
עח. במדבר רבה טז, א.
עט. זהר ח"ג רטו, א. ילקוט שמעוני פנחס רמז תשעא. רש"י בבא מציעא קיד, ב ד"ה "לאו כהן".
פ. ראה מלאכי ג, כג.

ו. הסיבה להיתר עשית מלאכה בחנוכה ופורים

הסיבה כפי שהיא בעולם האצילות

כעת מסביר רבי הלל מדוע בחנוכה ופורים אין איסור מלאכה. כאן זהו עיקר כל המאמר:

> **אבל בחנוכה ופורים הגם שהוא זמן יחוד פנים בפנים למעלה** [הרי גם בחנוכה ופורים יש יחוד 'פנים בפנים' ואמרנו שאם יש יחוד כזה צריכה להיות אסורה עשית מלאכה!] **אך היחוד הוא שעולה פנימיות המדות** [עכשיו הוא מסביר שהתשובה נעוצה במה שהסברנו קודם – ההתפעלות מרזין דאורייתא. אמרנו שההתפעלות מרזין דאורייתא היא עליית פנימיות המדות] **וגם פנימיות המלכות עולה למעלה בהיכלות דאבא ואמא ומתייחדין שם** [פנים בפנים] **ונמצא שאין תוספת אור מפנימיות החיות דאור אין סוף רק למעלה באבא ואמא** [יחוד 'פנים בפנים' שקורה בחנוכה ופורים נעשה בתכלית ההסתר (אפילו בעולם האצילות גופא) בגלל שהוא מתרחש בהיכלות אבא ואמא ולא למטה במקומם. שוב, ההתפעלות היא מגילוי פך השמן הטהור – רזין דאורייתא בחנוכה, או מהיין המשמח בגילוי של פורים] **שהם למעלה מבחינת מקור לעולמות** [כמו שהוסבר בתחלת המאמר, אבא ואמא הם למעלה מהיות מקור לעולמות לגמרי. הכונה כאן לג"ר דאבא ואמא ממש], **אבל למטה בחיצוניות המדות וחיצוניות המלכות שהוא מקור העולמות אין המשכה רק מחיצוניות החיות דאור אין סוף** [זאת אומרת, בחנוכה ופורים נשאר עדיין המצב כמו יום חול, ישנה רק המשכה של חיצוניות החיות דאור אין סוף].

הסיבה כפי שהיא בנפש האלקית

כעת מוסיף רבי הלל שכל מה שמתרחש בחנוכה ופורים למעלה, בעולם האצילות, מתרחש גם בנפש היהודי:

> **וכן למטה בנפש האלקית אינו מאיר בחינת מוחין דגדלות** [בחנוכה ופורים אין גילוי כמו בשבת בה מוחין דגדלות מאירים במדות שלו] **שהוא בחינת התענוג אלקי, רק בעצמיות המוחין** [הענג האלקי המאיר בחנוכה ובפורים מאיר בעצמיות המוחין של היהודי – גילוי של רזין דאורייתא. הוא לא אומר שהאור

נבדל, אלא שהוא מאיר בעצמיות המוחין. מה פירוש 'עצמיות המוחין'? מוחין בעצם, שכל עצמי בלי נטיה למדות כלל. במלים אחרות, הגילוי שמאיר בחנוכה ופורים הוא רק הגילוי והשעשוע של הרב עצמו] **אבל בחינת המדות** [מה קורה עם המדות שלו? מה קורה עם ההתפעלות?] **פנימיותן עולים אצל המח** [כפי שאמרנו קודם, ההתפעלות מרזין דאורייתא פירושה שפנימיות הלב עולה למח ובו נעשה יחוד המדות והמלכות 'פנים בפנים' כביכול], **אבל בחיצוניות אין התפעלות מורגשת כלל**[פא].

בחיצוניות האדם לא מרגיש דבר. ההתפעלות מרזין דאורייתא אינה מורגשת למטה כלל. שוב, גם בנשמה יש מוחין. אם כן, כמו שלמעלה הענג, היחוד 'פנים בפנים', נעשה רק בהיכלות אבא ואמא – כך למטה הענג בחנוכה מאיר רק בפנימיות המח של כל יהודי, וההתפעלות ממנו היא שפנימיות הלב עולה למח ונכללת בו. לכן אם יהודי יעבוד בחנוכה הוא לא ימשיך תוספת גילוי בקליפות, כי כל מה שמתגלה הוא בתכלית ההסתר למעלה. לכן מותר לעשות מלאכה. כי גם אם תעשה מלאכה בחנוכה ופורים היא לא תוסיף תוספת של יחוד 'פנים בפנים' ולא תתגלה בתוך הקליפות. מדוע? כי יחוד 'פנים בפנים' שקורה אצלו עכשיו נעלם בפנימיות המוחין שלו. מה שאין כן בשבת ויום טוב שיחוד 'פנים בפנים' נעשה בלב, במדות, ואם היהודי יעבוד הוא יתגלה לקליפות.

בחנוכה מאיר הענג במוחין וההתפעלות מהענג נמצאת בתוכו, שהיא עצמה נמצאת בתוך המוחין. כלומר, ההתפעלות מרזין דאורייתא היא מאד־מאד פנימית והיא עולה ונכללת בתוך המוחין. ההתפעלות הזאת כמובן קשורה לסוד "רואה ואינו נראה", כמו שהסברנו. כפי שלמדנו קודם, לאדם שלומד רזין דאורייתא יש התגלות עצומה, הוא מתכוון להתפעל, אבל הוא לא לומד בשביל לאהוב את ה' – התפעלות כמו אהבת ה' ויראת ה'. יש לו התפעלות בשעת מעשה, אבל הוא לא מרגיש אותה. זאת אומרת, הוא רואה את האור, אבל התפעלות הלב עולה ונכללת בתוך האור עצמו. זהו הענין של חנוכה – חוויה שלמה של ראית אור, שהתפעלות הלב הנגרמת ממנה עולה ונכללת בתוך האור עצמו, בתוך אור השעשועים העצמיים – רזין דאורייתא. לכן האור של

פא. להרחבה ראה ביאור רבי הלל לקונטרס ההתפעלות (עמ' צב); אוה"ת חנוכה כרך ה עמ' 1914.

חנוכה נקרא 'גילוי רזין דאורייתא' וקשור לגילוי המשיח (השמן על פי קבלה[פב] הוא 'רזין דרזין', לא סתם רזין).

[מדוע בשעת הדלקת נרות חנוכה אסור לנשים לעשות מלאכה?] שם איסור המלאכה הוא מושג אחר לגמרי. הכוונה היא לשבת ולהנות מהנר, לא שאסור להדליק את החשמל. אין בזה גדר מלאכה. יכולים להיות כל מיני איסורים, אבל אין איסור מלאכה. אדרבה, דוקא דבר שמותר לעשות בשבת – טרחה וכדומה – אותו לא עושים בחנוכה בשעת הדלקת הנרות. זו הגדרה אחרת לגמרי של מלאכה. מהו הענין? בגלל שהאשה באופן מיוחד לא מקיימת את המצוה בעצמה והיא חייבת בה, לכן על פי פשט היא צריכה לשבת ולא לעשות מלאכה, בשביל שהיא תקבל מ"פרסומי ניסא", וכך גם בפורים. אבל אין כלל איסור מלאכה בחנוכה ופורים. מנהג הנשים שלא לעשות מלאכה בשעת הדלקת הנרות לא קשור לאיסור מלאכה.

כנ"ל בענין ההפרש בין חיי הנשמה לחיי הגוף [חנוכה נקרא גאולת חיי הנשמה ופסח גאולת חיי הגוף. כאמור, אפילו בתוך הנשמה גופא יש חיי נשמה וחיי הגוף: חיי הגוף הם ה'בכן' של התבוננות "כי הוא חייך" – אהבה המורגשת בלב; וחיי הנשמה הם גילוי עצמיות המוחין]. **לכן מלאכת הבירור מותר, כי הבירור הוא על ידי חיצוניות המדות ומלכות המתלבשות במתברר לבררם כנ"ל ובהם אין מאיר פנימיות החיות** [זאת אומרת, בחנוכה לא מאירה פנימיות החיות בחיצוניות המדות והמלכות] **ולכן אין חשש אם יקבלו ניקה כו' ודי למבין** [לכן אין חשש שהקליפות יקבלו יניקה יותר מדי, כי אין באפשרותן לראות את השעשוע של חנוכה בכלל]:

פרסומי ניסא – הארת אור מקיף שמסמא את עיני החיצונים

אם נתבונן יצא שבחנוכה יש מעין דבר והיפוכו. מצד אחד כל הענין בחנוכה הוא פרסומי ניסא – כל הדלקת הנר היא בשביל לפרסם את הנס. פרסום הנס על פי פשט הוא לכולם, אפילו לגוי מפרסמים את נס חנוכה, רק שבזמן הגלות היה פחד מהגוים ותקנו להדליק את הנר בפנים, בתוך הבית[פג]. מה פרסום הנס גורם? זמן פרסום הנס

פב. לקו"ש ח"א עמ' 171.

פג. שו"ע או"ח סי' תרעא סע' ה.

הוא "עד שתכלה רגל מן השוק"[פד], חז"ל מפרשים שהכונה היא "עד דכליא [שתכלה] רגלא תרמודאי", גויים רשעים, ובחסידות מבואר (אולי אחר כך נראה בלקוטי מוהר"ן[פה] איך רבי נחמן מסביר זאת) שבכח פרסומי ניסא לכלות לגמרי את הגוים – אפילו 'תרמודאי' – מן השוק. ומצד שני, כפי שאנו אומרים כאן, הקליפות לא שייכות בכלל ליחוד זה והן לא יכולות לנוק ממנו שום דבר בפנימיות, אם כן מה הענין?

הענין הוא שפרסומי ניסא שמאיר בכל העולם בחנוכה הוא בבחינת מקיף, ואור מקיף מסמא את עיני החיצונים. בשבת כל אור מאיר בבחינת התלבשות – המברר מתלבש בתוך המתברר – וצריך לדאוג שהחיצונים לא יוכלו להתלוצץ ממנו ולהפריד אותו, כמו שהסברנו קודם. לעומת זאת, האור שמאיר בחנוכה על אף שהוא מאיר לכל העולם כולו הוא מאיר בבחינת אור מקיף שמסמא את עיני החיצונים – "עד שתכלה רגל מן השוק" – עד שמתכלית הקליפה לגמרי – "רגלא דתרמודאי".

סיכום

אם כן, אנו יוצאים כאן באמת עם ההסבר מדוע מברכים "ברוך שעשה נסים" רק בחנוכה וממילא הובן גם מדוע יש איסור מלאכה רק בשבת ויום טוב ולא בחנוכה. הדברים תלויים זה בזה: כיון שחנוכה הוא בבחינת "נסים לאבותינו" – מרים את המדות לעצם המוחין לקבל את האור מהמזלות שנקראים 'ברית אבות' (העליה של פנימיות המדות ועצמיות המוחין ולא המשכת המוחין דגדלות למטה) – זו עצמה הסיבה להיתר עשיית המלאכה. יחוד 'פנים בפנים' בחנוכה ובפורים מתרחש בהיכלות אבא ואמא; מה שאין כן יחוד 'פנים בפנים' בשבת ויום טוב מתרחש למטה, במקומם.

פד. שבת כא, ב.

פה. תורה יד (יב). נלמדה בשיעור כד כסלו תשמ"ג.

סדר ברכת המזון

בימים שאין אומרים תחנון, קודם מים אחרונים יאמר זה:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת. בְּשׁוּב יְיָ אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים:
אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה. אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם
הִגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה: הִגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ. הָיִינוּ
שְׂמֵחִים: שׁוּבָה יְיָ אֶת שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב: הַזֹּרְעִים
בְּדִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצֹרוּ: הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מְשֶׁךְ הַזָּרַע.
בֹּא יָבֹא בְרִנָּה. נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו:

לְבָנַי קֹרַח מִזְמוֹר שִׁיר יְסוּדָתוֹ בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ: אֹהֵב יְיָ
שַׁעֲרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב: נִכְבָּדוֹת מְדֻבָּר בָּךְ
עִיר הָאֱלֹהִים סֶלָה: אַזְכִּיר רַהַב וּבָבֶל לְיֹדְעָי הִנֵּה פְלֶשֶׁת
וְצוֹר עִם כּוּשׁ זֶה יֻלַּד שָׁם: וּלְצִיּוֹן יֵאָמַר אִישׁ וְאִישׁ יֻלַּד בָּהּ
וְהוּא יְכוֹנְנֶהָ עֶלְיוֹן: יְיָ יִסְפֹּר בִּכְתוֹב עַמִּים זֶה יֻלַּד שָׁם
סֶלָה: וְשָׁרִים כְּחֹלְלִים כָּל מַעְיָנַי בָּךְ:

אֲבָרְכָה אֶת יְיָ בְּכָל עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי: סוֹף דָּבָר
הַכֹּל נִשְׁמָע. אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו
שְׁמוֹר. כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי. וִיבָרֵךְ כָּל
בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ. מֵעַתָּה וְעַד
עוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

בימים שאומרים תחנון, קודם מים אחרונים יאמר זה:

עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל שָׁם יָשַׁבְנוּ גַּם בָּכִינוּ, בְּזָכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן: עַל
עֲרָבִים בְּתוֹכָהּ, תָּלִינוּ כִּנֹּרוֹתֵינוּ: כִּי שָׁם שְׁאֵלוּנוּ
שׁוֹבֵינוּ דִּבְרֵי שִׁיר וְתוֹלָלֵינוּ שִׂמְחָה, שִׁירוּ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן:
אֵיךְ נָשִׁיר אֶת שִׁיר יְיָ, עַל אַדְמַת נֵכָר: אִם אֶשְׁכָּחֵךְ
יְרוּשָׁלָם, תִּשְׁכַּח יְמִינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי אִם לֹא
אֲזְכְּרֵכִי, אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי:
זְכֹר יְיָ לִבְנֵי אֱדוֹם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלָם, הָאֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד
הַיְסוֹד בָּהּ: בַּת בָּבֶל הַשְּׁדוּדָה, אַשְׁרֵי שֶׁיְּשַׁלֶּם לָךְ אֶת
גְּמוּלֵךְ שֶׁגָּמַלְתְּ לָנוּ: אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחֵז וְנִפֵּץ אֶת עֹלָלַיִךְ אֶל
הַסָּלַע:

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינֹת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ. יָאֵר
פָּנָיו אִתָּנוּ סֶלָה: לָדַעַת בָּאָרֶץ דַּרְכֶּךָ. בְּכָל־גּוֹיִם
יְשׁוּעָתֶךָ: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים. יוֹדוּךָ עַמִּים כֻּלָּם: יִשְׂמְחוּ
וִירַנְּנוּ לְאֻמִּים כִּי־תִשְׁפֹּט עַמִּים מִישׁוֹר. וּלְאֻמִּים בָּאָרֶץ
תַּנְחֵם סֶלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים. יוֹדוּךָ עַמִּים כֻּלָּם: אֶרֶץ
נָתְנָה יְבוּלָהּ. יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים.
וְיִירְאוּ אוֹתוֹ כָּל־אַפְסֵי־אָרֶץ:

אֲבָרְכָה אֶת־יְיָ בְּכָל־עֵת. תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי: סוֹף דָּבָר
הַכֹּל נִשְׁמָע. אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו
שְׁמוֹר, כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי. וִיבָרֵךְ כָּל־
בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־
עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קודם מים אחרונים יאמר: זֶה חֵלֶק־אָדָם רָשָׁע מֵאֱלֹהִים וְנַחֲלַת אִמְרוֹ מֵאֵל:

ואחר מים אחרונים יאמר: וַיְדַבֵּר אֵלַי, זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ:

אם מברכים בזימון המברך אומר:

הַב לָן וְנִבְרִיךְ
(או בל"א רבותי מיר וועלן בענטשן):

עונים המסובים והמברך:

יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

המברך אומר:

בִּרְשׁוּת מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי נְבָרֵךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ)
(בסעודת נישואין: שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ:

המסובים עונים:

בָּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) (בסעודת נישואין: שֶׁהַשִּׂמְחָה
בִּמְעוֹנוֹ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ:

ומי שלא אכל עונה:

בָּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) וּמְבֹרָךְ שְׁמוֹ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזָּן
אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד
וּבְרַחֲמִים הוּא נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי
לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל עָמָנוּ תָּמִיד
לֹא חָסַר לָנוּ וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן לְעוֹלָם
וָעֶד: בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּא אֵל זָן
וּמְפַרְנֵס לַכֹּל וּמֵטִיב לַכֹּל וּמֵכִין מָזוֹן לְכָל
בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזָּן
וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזָּן
אֶת הַכֹּל:

נוֹדֶה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ
אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה וְעַל
שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים וְעַל בְּרִיתְךָ
שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵנוּ וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ
וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ וְעַל חַיִּים חֵן וָחֶסֶד
שֶׁחוֹנַנְתָּנוּ וְעַל אֲכִילַת מָזוֹן שָׁאַתָּה זָן
וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ תָּמִיד בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת
וּבְכָל שָׁעָה:

וְעַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ
וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי
כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כַּכָּתוּב וְאָכַלְתָּ
וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ
הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עַל
הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל
יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן
כְּבוֹדֶךָ וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ וְעַל
הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו:
אֱלֹהֵינוּ אָבִינוּ רְעֵנוּ (בשבת וביו"ט: רוֹעֵנוּ) זוּנֵנוּ
פַּרְנְסֵנוּ וְכַלְכְּלֵנוּ וְהַרְוִיחֵנוּ וְהַרְוַח לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ מְהֵרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ: וְנָא אַל
תַּצְרִיכֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. לֹא לִידֵי מַתְּנַת בָּשָׂר
וָדָם וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם כִּי אִם לְיָדְךָ
הַמְּלֵאָה הַפְּתוּחָה הַקְּדוֹשָׁה וְהָרְחָבָה
שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי
הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ
הוּא לְפָנֶיךָ לִשְׁבָּת בּוֹ וְלָנוּחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ
וּבִרְצוֹנְךָ הָנִיחַ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ שֶׁלֹּא תְהֵא צָרָה וְיָגוֹן וַאֲנָחָה
בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ וְהַרְאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּנֶחָמַת צִיּוֹן עִירֶךָ
וּבְבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ, כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַיְשׁוּעוֹת
וּבַעַל הַנֶּחָמוֹת.

בראש חודש ובמועדים:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבוֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה
וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן
אֲבוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר
קָדְשֶׁךָ וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לִפְלֵיטָה
לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם –

בראש חודש: רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה.
בפסח: חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה.
בשבועות: חַג הַשָּׁבוּעוֹת הַזֶּה.
בסוכות: חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה.
בשמיני עצרת: שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הַחַג הַזֶּה.
בראש השנה: הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה.
בשלש רגלים (חוץ מחול המועד) ובראש השנה:
בְּיוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה.

זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ
בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס
וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מֶלֶךְ
חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה.

וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלָיִם. אָמֵן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ. אַדִּירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ. קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב לַכֹּל בְּכָל יוֹם וָיוֹם. הוּא הֵיטִיב לָנוּ. הוּא מֵטִיב לָנוּ. הוּא יֵיטִיב לָנוּ. הוּא גְמָלָנוּ הוּא גּוֹמְלֵנוּ הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד. לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. וּלְרֶוַח הַצָּלָה וְהַצְלָחָה. בְּרָכָה וִישׁוּעָה. נֶחָמָה פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוּב וּמִכָּל טוּב לְעוֹלָם אַל יְחַסְּרֵנוּ:

הָרַחֲמָן הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:

הָרַחֲמָן הוּא יִתְבָּרַךְ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים וְיִתְפָּאֵר בָּנוּ לָעַד וּלְנֵצַח נְצָחִים וְיִתְהַדַּר בָּנוּ לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים: הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁבּוֹר עוֹל גָּלוּת מֵעַל צַוָּארֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה מְרֻבָּה בְּבַיִת זֶה וְעַל שֻׁלְחָן זֶה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו:

הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב וִיבַשֶּׂר לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת: הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת אָבִי מוֹרִי בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶת אִמִּי מוֹרָתִי בַּעֲלַת הַבַּיִת הַזֶּה. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זַרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ: כְּמוֹ שֶׁבֵּרַךְ אֶת אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ (בני ברית) כֻּלָּנוּ יַחַד בִּבְרָכָה שְׁלֵמָה. וְנֹאמַר אָמֵן:

מִמָּרוֹם יְלַמְּדוּ עָלָיו וְעָלֵינוּ זְכוּת שֶׁתְּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם וְנִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְנִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

בשבת: הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

בראש חודש: הָרַחֲמָן הוּא יְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה:

ביום טוב: הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב:

בסוכות: הָרַחֲמָן הוּא יָקִים לָנוּ אֶת סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת:

בראש השנה: הָרַחֲמָן הוּא יְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה:

הָרַחֲמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: מַגְדִּיל (בשבת ויו"ט וחוה"מ ור"ח: מִגְדּוֹל) יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן: יְרָאוּ אֶת יְיָ קְדוֹשָׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדוֹרְשֵׁי יְיָ לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב: הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְיָ וְהָיָה יְיָ מִבְטַחוֹ:

שבע ברכות

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר הָאָדָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיַן עֲדֵי עַד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הָאָדָם:

שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְתָגֵל הָעֲקָרָה בְּקִבּוּץ בָּנֶיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח רֵעִים הָאֲהוּבִים כְּשַׂמֶּחְךָ יְצִירְךָ בְּגַן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ חָתָן וְכַלָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּרָא שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה חָתָן וְכַלָּה גִּילָה רִנָּה דִּיצָה וְחֶדְוָה אַהֲבָה וְאַחֲוָה שָׁלוֹם וְרֵעוּת. מְהֵרָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִשָּׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל מִצְהֲלוֹת חֲתָנִים מֵחֻפָּתָם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה נְגִינָתָם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ חָתָן עִם הַכַּלָּה:

ומברך על הכוס:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

התשורה מוקדשת לע"נ

אריאל בן שלום שלמה ז"ל